

ÚJ FORRÁS 2018.06

Alice Oswald: Menyegző (vers) 3

Dennis Maloney: Ablakok (versciklus) 4

Kukorelly Endre: Cécécépé (próza) 10

Kálmán Gábor: A hal vére (próza) 15

Mellár Dávid: Rend- és kalandmotívumok Márai Sándor regényeiben
(tanulmány) 25

Nagy Csilla: Tér- és testpoétika Szabó Magda *Abigél* című regényében
(tanulmány) 38

Berta Ádám: Nem attól vizes a hal (próza) 46

Halmi Róbert: Nagypám (próza) 52

Pogrányi Péter: Ironikus történelemóra gazdagon – a fine dining krimi
(Csabai László: *Szindbád, a forradalmár*) 57

Palkovics Beáta: „az szabadíthat csak fel, aki újabb rabságba vet”
(Szécsi Noémi: *Egyformák vagytok*) 65

Szendi Nóra: Rég csinált ilyesmit (próza) 68

Dobosi Bea: Tornaóra (próza) 72

Hernyák Zsóka: Kapcsolat (próza) 76

Kovács Gáborján: Rigmadarazó (versciklus) 78

Vas Máté: Az imposztor (próza) 83

Rhédey Gábor: Próba (próza) 87

Tamás Dénes: (lejtő) (próza) 93

A borítón és a lapzárókon Kovács Gáborján rajzai

E számunk szerzői:

Berta Ádám író (Bp.), Danyi Zoltán író, költő, fordító (Bp.), Dobosi Bea író (Bp.), Gyukics Gábor költő, fordító (Szeged), Halmai Róbert író (Pécs), Hernyák Zsóka író (Szabadka), Kálmán Gábor író (Bp.), Kovács Gáborján zenész, költő (Veszprém), Kukorelly Endre költő, író (Bp.), Maloney, Dennis költő (New York), Mellár Dávid irodalomtörténész (Pozsony), Nagy Csilla irodalomtörténész (Bp.), Oswald, Alice költő (London), Palkovics Beáta kritikus (Bp.), Pogrányi Péter kritikus (Debrecen), Rhédey Gábor író (Bp.), Szendi Nóra író (Bp.), Tamás Dénes író (Csíkszereda), Vas Máté író (Bp.)

MENYEGZŐ

A szerelmünk néha olyan, mint a vitorla,
és ha széllel szemben hajózunk,
a vitorla úgy jár, mint a fecske farka,
a repülő fecske meg olyan, mint a kabát;
a te kabátodon pedig van egy szakadás,
ami éppen olyan, mint egy nyitott száj, és ha
levegőt fúj ez a száj, akkor megszólal a trombita,
és úgy szórja a hangot, mint gazdagok a pénzt...
ez pedig, szerelmem, hogy milliók röpdösnek,
melyekre semmi szükségünk, csak egy trükk,
és ez a trükk a lábujj hegyével kezdődik,
mely kötélén táncol, mint a szerencse;
a szerencse pedig a menyegzővel kezdődik,
ami olyan, mint a szerelem; ami a teljesség.

(Fordította: Danyi Zoltán)

ABLAKOK

1

Az ablak üvege
bekeretezi a kilátást
kint és bent egyaránt

Átlátszó kapu
amin áthatol a fény
és evvel egy időben

foltos, víz csíkozta
tükörként mutatja
ez utcai életet

Ez a könyv ablak
figyeli a
változó vidéket

2

A halvány szürke reggel
visszaadta
amit az éjszaka ellopott

Az éjszakai utazás alatt
villám rázta meg a házat
megdolgoztatta az álmokat

Reggel kísétálok
óvatosan lépkedve
a sáros utcán

Az apró pajta az
uralkodó szélrohamok
irányba dől

Tele egy egész élet
kacatjaival felsóhajt
minden újabb széllokésnél

3

Kölest és rizst ültet
de csupán port arat
Nem esik az eső és
lánya azon az ásító ürességen
morfondírozik
ami gyomrának helyére lép,
beteg lesz a levél evéstől

Három napot gyalogol
élelmet keres
de csak port talál
A föld és az ég pora,
poros ruha, arc
kiszáradt torok.
Övé a por háza.

4

Ma reggel a szélvédőn
összekevertem
az eget az óceánnal
a kék és az akvamarin
szürreális víziója
csarnokvíz látomásban árad
árnyas sötét hegyek
partja szegélyezi

Hó tagolja a
hajtásokat és a ráncokat
amikor hirtelen az autópályán
találom magam nyugat irányba
Cheyenneből Wyomingba

5

Apósom, az évszázadnál
egy évvel fiatalabb
fekszik a kórházi ágyon
intravénás terápia, gépek, monitorok
közvetítenek közte és a világ között.
Teste és agya hirtelen kibontakozik
az öntudatlan álomból és azt kérdezi

– Ki beszélt rá erre az útra?
Talán az alvás és az álom
között lebegő időre gondol
ahol testvérével sztoriznak a sírban
harminc évnyi verbális küzdelem
egyikük istene másikuk ördöge
vagy talán az életük között

6

A nyári napforduló
estjének mélyén
szamóca hold halad
lebegve a sós plató
felett a hegyormokat
színözönnel világítva meg
Júniusban, amikor érik
a gyümölcs, a Mohauk
indiánok vadbogyókat
gyűjtenek, leve lefolyik
a szájukon jókedvvel
színezi meg nyelvüket és arcukat
Versek, melyek életben tartják
ez ősi dalokat

Meztelenül csusszanni
a meleg forrásba
(errefelé nincsenek megkötések)
gubbasztani a Csendes-óceán
Ázsiából érkező hullámai fölött
amik ideérve nekiütköznek
a parti szikláknak
Csarnokvíz hőségben lebegünk
lélegzésünk lelassul
hogyan felvegye
a hullámok ritmusát
Pár pillanatra
elhagyjuk szokvány ruháinkat
lemeztelenedünk a tenger
kítartó és
örök hangjának
közelében

Séta egy velencei estén
pár tagú zenekar hangjai
sodródniak felénk
a Piazza San Marco-ból
Sötét és gyönyörű női arc
jelenik meg a művész rajzlapján
a faszén elkapta arcát és
szemének belső fényét
Pár könnyed ecsetvonással
más vonásai is kibontakoznak
A lány és barátja kéz a kézben
sétálnak tovább a sétányon
eltűnnek a félhomályban
és az öböl sötét vizében

Most épp a Duna parton ülve
 hiányzik, hogy nem játszhatnak
 hajaddal ujjaim
 az érzés ahogy fejed
 elhelyezkedik vállamon
 Ebben az országban,
 ahol a szavakat nem értem
 Olyan nyelven szeretnék beszélni
 amit csak mi ketten ismerünk
 hogy félelmed lecsillapodjon az éjszakában

Kenuban lebegünk
 először életünkben
 gyakoroljuk vízen
 Elkhorn Slough
 csendjében
 az egyensúlyozást
 mielőtt durvább
 vizekre térünk
 Anya, lánya,
 unoka siklik együtt
 türelmesen megértve
 hogy mindegyikük
 a másiktól függ
 nincs helye hirtelen
 mozdulatnak
 Egy tengeri vidra
 emelkedik ki a mélyből
 a hátán lebeg
 játékosnak tűnik
 Anno majdnem kihalt
 állhatatosan tartják
 apró testüket
 a víz felett

Lao-ce azt mondta, hogy
az ajtót és az ablakot
rávésik a házra, de maga
a tér az, ami használja,
a ház tartalmazhat dolgokat
mert üres
Az ajtó a száj és az orr
az ablak a szem és a fül
Létezésük hasznossá tesznek dolgokat
Ugyanakkor nemlétük működteti

Reggel, túl korán
süt be a fénylő nap
az ablakon
A meleg ágyban
összeölelkezve
közös álomból
ébredünk
Ki a keserű hidegbe
lekaparni a kocs ablakot
és elkezdni
egymástól független
napjaink

(Fordította: Gyukics Gábor)

(1.19)

(K) nagyanyja főzött a családra. (K) úgy emlékszik, hogy minden nap. Kijárt a piacra, (K) meg a húga néha mentek vele. Tojásra alkudozott a paraszttal,

10 Kukorelly Endre

CÉCÉCÉPÉ

megmonyózta a jércét, mielőtt megvette volna. Megvizsgálta, hogy kukoricával etették-e, tapogatta a csirkék begyét, alkudozott a kofákkal. (K) ezt nem bírta hallgatni.

Ha a nagyanyja elkezdte, odébb somfordált. A paraszt eladás előtt megtömi a csirkéket kukoricaszemmel, hogy ne legyen a húruk haltápízú. Halízuk volt. Hazahozták egy kosárban, a nagyanyjuk hozta, (K) meg nem fogta volna. Megfogta, azonnal elengedte. A toll szörnyű. Meleg, és az egész test remeg az idegességtől. (K) húga hozzá sem ért, egy ujjal sem. A csirke az egyik lábánál madzaggal a konyhai hokedlihez lett kötözve, kapott vizet egy tálkában. Kukoricadarát is. Lehet, hogy kukoricadarát nem, (K) erre sem emlékszik. Miért kapott volna kukoricadarát? A hokedli alatt volt a víz. Rángatja a csirke a hokedlit, még van két napja, pénteken vették a vasárnapi ebédhez. Ezenkívül nem sokszor volt hús, nem volt rá pénz. A konyhai falikútból jön a víz, fazékban melegítették mosogatáshoz, olyankor mosogatóvízszag terjengett az előszobában is. A konyhai ládákban tárolták a fát meg a szenet, ha elfogyott, eltűzelték, (K) apja töltötte föl a pincéből. Meg (K). Kinyitod a pinceajtó vasrácsát, megcsap a pinceszag. Erősebb szagok voltak akkoriban. Voltak szagok. Rozoga lépcső, a falak málladoznak, hosszú, sötét folyosó, egyik oldalán farácsos, lakattal zárt pincerekeszek, minden lakáshoz járt egy. Az ebéd tökfőzelék. Vagy valamilyen tésztaféleség. Rossz, (K) nem eszi meg.

(1.20)

Nem kéri. 'Köszönöm, de nem vagyok éhes', mondja illedelmesen. Anyyira rossz az ebéd, inkább nem eszik semmit. Lassan eszi meg. Egyből belapátolja, hogy minél előbb túllegyen rajta. Gyorsan rág, lassan megy neki, forgatja a szájában a száraz, gombócforma tésztát, nem tudja lenyelni. Iszik rá vizet. Óvatosan, hogy mások ne lássák meg, visszaengedi a kanálára. Öklendezik. Meg kell ennie, tudja, nincs kifogás. 'Nincs apelláta', ezt a nagyanyja hangján hallja. Sehogy se lehet a paradicsomlevesben a csipetkét elkülöníteni. Turkál a tésztában, kettévágja a kanálával, kitolja a tányér szélére. Föláll az asztaltól, kimegy a vécebe, a kagylóba köpi, ami a szájában van.

(1.21)

Az Izabella és a Szondy sarkán volt a Velence cukrászda. Hazafelé benéz a kirakatablakon. Jobbra volt a süteményespult, balra az asztalok. Ischler, mig-non. (K) húga nem szerette az édességet, ha kapott valamit, (K)-nak adta. Úgy lett kialakítva, hogy a sarki boltok ajtaja mindig a sarokra 11
nyílt.

(1.22)

Tekeri a verklejt egy öregember az udvaron, lehet dobálni neki aprópénzt. Becsomagolsz pár fillért egy újságfecnibe, és ledobod. (K) kér két húsfillérest a nagymamájától, papírba tekeri, ledobja. Koldulás és kintornázás hatóságilag tilos, ki van írva a lift melletti falon, szép kis szeccszíós, színesre zománcozott vastáblára. Még a kapitalizmusból maradt itt.

(1.23)

A Lenin körúton, közel a gyógyszertárhoz nyitottak egy Delikateszt. Sok mindent lehetett kapni, még virslit is. (K) nagyanyja elsétált az unokáival oda, és hosszas nézelődés után vett egy pár bőrsvirslit. Az egyik darabot (K)-nak, a másikat a húgának. (K) nagyon szerette a virslit, a húga nem szerette. (K) megette mindkettőt. Ízlett neki. Sok mustárral ette. A kelleténél több mustárral.

(1.7)

Karácsony táján mentek vásárolni az Úttörő áruházba. Vagy a Corvinba. Karácsony előtt egy-két héttel. Ing, nadrág, zokni, ami kell. Gaty. Tornacsuka. Volt a Corvin áruházban egy műtavacska a lépcsőház mellett, a tóban a Föld különböző tájai, színes mozaikkövekből kirakva, ezt (K) mindig megbámulta. Évente egyszer, de minden évben. Apró, sárgarépa színű-formájú halak úszkáltak fel s alá a mozaikföldrészek fölött, a *menyезeten* pedig repülőgépek lógtak, és mintha egy angyalkára függesztették volna fel őket, keringtek, himbálóztak szépen a huzatban, a réphalak felett.

(1.24)

(K)-ék ablaka alatt van egy pékség. Ötvenhatban orosz tank állt előtte, a katonák a forgódomb tetején lévő kör alakú nyíláson dobálták befelé a kenyereket. (K) erre emlékszik. Emlékszik vagy nem – emlékszik, és a kitárt ablakon beáradó kenyérillatról sokszor jut eszébe. Nyáron, estefelé, éjszaka. Télen nem érezni az illatot, szellőztetéskor sem.

Tárva, árad, illat, *itt kissé fölfelé van fogalmazva.*

Néha megjelent az előszobájukban egy-két svábbogár. Fölmásztak a csatornán vagy a lichthof falán. A melósok zörögnek a ládákkal hajnaltájt, pakolják a teherautókat, az nem jó. A frissen sült kenyér szaga jó.

Bármiféle friss sütés szaga jó és sok, a kenyérillat nem sok, csak jó.

12 *Mélyre lesüllyedt dolgok. A szag kényes valami, nem mintha ide akartam volna kikeveredni.*

(1.25)

Igazán sehova se, nem hiszem, hogy bármit akartam volna, írás közben keveresz, ez a legjobb az egészben. Vadidegen városokban mászkálsz, nem ismersz semmit, térképed nincs, elindulsz egy irányba, tiszta véletlenségből befordulsz az első mellékutcaiba. Csak akkor kezded kiismerni magad, ha elég sokat tekeregtél, de előre nem lehet tudni, hogy mennyi az elég sok. Elég sokáig. Harckocsi, géppisztolyokkal fölfelé integető, riadt ruszki kiskatonák, a fölkapcsolt villanyfényénél halálra váltan ideoda futkorászó csótány, egy többszöri indítózásra beugró teherautó-motor.

Leküldik kenyérért. Mire hazaér, megeszi a serclijét. Slattyog föl a lépcsőn a harmadikra, nagyokat harap a forró kenyérbe. 'Nehogy az egész serclit lerágd nekem', hallja az anyja hangját. Az egész serclit lerágtá ezek szerint. Nem fog rendesen viselkedni. Belekezd, nem csinálja végig. Lerágja a friss kenyér héját. A szőlőmagokat kiköpdösi. A nyelvével elkülöníti, és kiköpi. Igyekszik a tányérba köpni. Beletalálni a maggal a tányérba. Kipattannak a tányérból a szőlőmagok. Figyeli a galambokat a szemben levő háztetőn. Ahogy a hím fölfújja magát, és forgolódik, amíg a nőstény el nem lépked onnan. Budapest, hatodik kerület.

(1.12)

Tarnóczy papája a tévé melletti német tálalószekrény oldalába vert szögön lógatott egy blokkot, és ha valamit érdekesnek talált, felírta. A szekrény tetején egy bögrében tartotta a töltőtollát, ha írni akart valamit a blokkra, föl kellett állnia egy székre, hogy elérje. Felírta, milyen idő lesz másnap az időjárásjelentés szerint, és összehasonlítottatta. 'Sose találják el', ezt minden alkalommal diadalmasan elismételte. Néha eltalálják, ennyiszer még ő is eltalálná. Fölírta, melyik államfő halt meg, ki hová utazott, kit fogadott kicsoda. Ha meghalt valaki, akit a Tarnóczy papája fontosnak gondolt, behozta a konyhából a székét, fölállt rá, kivette a bögréből tollat, kicsavarta, és följegyezte az illető nevét meg a dátumot. Tudta kívülről, melyik államfő kit fogadott, hová utazott, és mikor patkolt el. Néha kikérdezte a fiát, még (K)-t is kikérdezte, ha meglátta. Az öreg Tarnóczy MTK-drukker volt, ezért a fia nem mert a Fradinak drukkolni. 'Nem mersz', bosszantotta vele (K). 'Dehogynem',

vágta rá Tarnóczy azonnal, 'merek hát!' De nem mert. A Győrnek drukkolt, mert azok is zöld-fehér szerelésben játszottak, de a Győr mégsem a Fradi. (K) a Fradinak drukkolt. Nézték a műkorcsolyát. Jégtánc világ bajnokság. A műkorcsolya unalmas, de lehet nézni. Protapopov házaspár, két valószínűtlenül csúnya ember, a férfi sikkesen tolja a pálcikavékony feleségét a jégen. 'Magszépülnek', suttogja áhítatosan Tarnóczyné, és megtörli a szemét. 'Szépek, nem?' Nem voltak szépek. Színezős előlapot illesztettek a képernyőre, alul zöld, felül kék, középen sárga. Almássy Zsuzsa felugrik, és teljes terjedelmével a fenekére zuhan. 'Beszakadt a műjég', ezt többször is elismétli Tarnóczy papája. Nem nevet, komoly az arca. Odamegy a blokkhoz, följegyez valamit. 'Beszakad', állapítja meg elégedetten. A futballmeccseket nem nézi. Tarnóczy nézi a meccseket (K)-val, és hülyeségeket mond.

(1.26)

Lázás, ágyban marad, azt olvas, amit akar, kap reszelt almát citrommal. Számolgatja a szemközi házfalon a golyó ütötte krátereket, ha eltéveszti, abbahagyja. Viharos szél fúj, rázza a külső ablakokat. A nagyanyja behozza az almát, nézi (K)-t aggodalmasan. (K) beteg. Magas a láza, rosszul van. De közben meg jól van, nem kell fölkelni, nem kell iskolába mennie, azt olvas, amit akar. Nincsenek ott a szülei, olvas egész délelőtt. Megméri a lázát, a nagyanyja megigazítja az ágyat, fölrázza a párnáját, a lepedőt kicseréli. (K) rosszul van és jól. Délután feljön a Kajtár meg az Ónodi, mondják, hogy mi volt, mi a lecke, meg ilyesmi, de (K) erre végképp nem figyel.

(1.27)

Szemközt fehér a háztető, az ablak előtt keresztben süvít a hó. (K) és a húga átsétálnak nagyanyjukkal a Ferdinánd hídon a templomhoz. A Lehel piacra. Templom vagy piac, vagy mindkettő. Visszafelé futkároznak, a friss ropogásban. Az Izabella utcai házak falain géppuskalövedékek nyomai, az üregekben megül a hó. A folyosón letopogja magáról az olvadó sarat, kilép a cipőjéből. Némi latyak keletkezik, fekete pöttyök a parkettán. A csomagokat a kredencre pakolják. Zizeg a papír. Kalácsillat, a sütő forró, friss sütés és a benyomult hideg levegő illata. A szobába lépve megcsapja a fenyőfaillat. Kora délután, sötétedik, ahogy (K) megy befelé az előszobából, az ajtónál egy helyen mindig megreccsen a parketta. Három szoba egymásba nyitva, a bal oldaliban a mályvaszínű, karcsú, rajzos csempéjű, régi cserépkályha finom vonala kirajzolódik az árnyékban. Piff, pahh, Bach, pöfögnek a fahasábok. Csönd, várakozás, álom, óraketyegés, reccsenések, az utcáról felhallatszó női nevetés. A háztető világít.

(1.28)

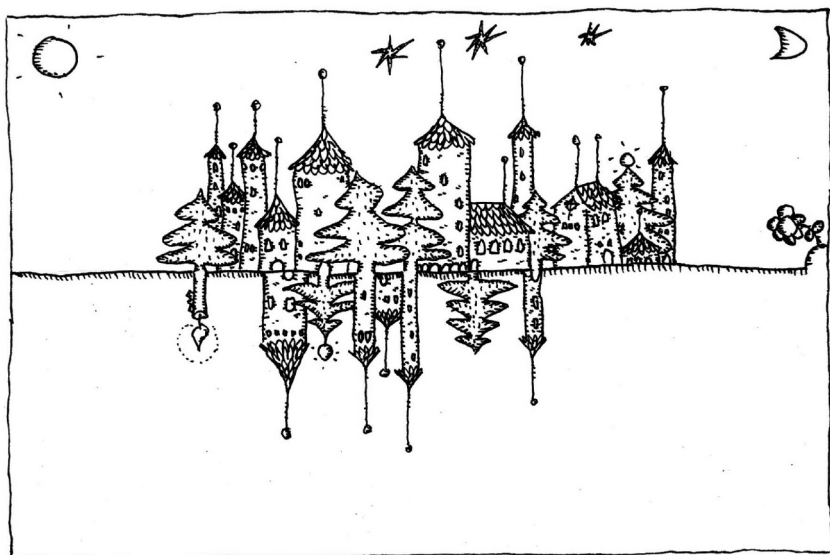
A karácsonyfadíszeket (K) nagyapja utazóbőröndjében tartották, szaloncukros papírdobozokban, selyempapírba csomagolva, az előszobaszekrény legfelső polcán. Három fára is elég, ötven-hatvanéves, százéves kottas, különleges formájú német és osztrák díszek, rikító, egyforma új gömbök, kék, sárga, zöld csillagok, két ujjal összeroppantható buzogány, vattából készült, megbarnult, megperzselődött bábuk, síelő leányka, marcona vattafiú. Mind nagyon régi. Gólya, a talpán levő csíptető letört. Néhány új bővli, alaposan kirí a többi közül. (K) apja díszítette a fát. A karácsonyfadíszítés férfimunka, amikor (K) apja meghalt, (K)-nak kellett csinálnia. Csengettyű, megfakult ezüst boa, angyalhaj, csillagszórók, ezüstpapír, gyertyacsíptető, gyertyacsonkok, két doboz vadonatúj gyertya, gyufaskatulyában tavalyi, színevesztett tűlevél. A bőrönd teli volt ragasztva városok matricáival. Berlin, Párizs, München, Róma. Karácsonykor ki kell agyalni az ajándékokat. Tízéves fiú, komoly az arca, ritkán mosolyog.

(1.29)

Nevet, abbahagyja.

(1.30)

Felvesz az asztalról egy méregzöld, talpas poharat, és összeroppantja. Folyik a vér az abroszra. Szorítja, míg az üveg össze nem roppan. A húga épp az asztalt szedi le. Áll mellette, tenyerét (K) szájára tapasztja.

A hatodik emeleti Dob utcai lakásban elviselhetetlen volt a forróság, belemászott az ember idegrendszerébe, a szövetekbe, csontokba, átitatott mindent. Lerúgtam magamról az izzadságtól nedves lepedőt, amivel takaróztam a hőség ellenére, mert a takaró azért mégiscsak reflex, pláne, ha más férfiakkal egy lakásban él az ember.

Kálmán Gábor 15

A HAL VÉRE

Alig volt tizenegy óra, mikor ébredezni kezdtünk. Odakint már teljes

erővel tombolt a nyár. A hatodik emeleten az összes, napi huszonnégy órában nyitva tartott ablak ellenére sem volt egy pillanatra sem huzat, olyan volt a lakás, mint egy sütő.

Észrevettem, hogy Gergő is mozgolódik, visszahúztam derékig a lepedőt.

Köszörülte a torkát, közben nyújtózkodni kezdett, összevissza tekeredett a szemközi sarokban. A szomszéd szobában is mocorogni kezdtek az egyetemisták, meg John, a chicagói turista fiú, aki tegnap érkezett, és az egyik egyetemista ajánlotta neki ezt a szállást. Johnnak ez volt az első kelet-európai útja. Késő éjjel esett be, éjfél után rakta le a gép, mire bevergődött a belvárosba, már hajnal volt, semmit nem láthatott a városból, a Dob utcából, sem a lakásból, körbe sem nézett. A szobatársának korábban jeleztük, hogy talán nem ez a lakás fogja biztosítani a legfinomabb akklimatizációt egy amerikainak, de nem hallgatott ránk.

– Janega Kornél! Hová lett a csaj? – kérdezte Gergő évdőve, miután körbenézett és látta, hogy egyedül vagyok.

Szabadságon voltunk mindannyian, az egyetemisták a szünet miatt, mi meg Gergővel véletlenül egy időben vettük ki a nyári szabadságot. Elutazni nem volt kedvünk sehová, így már második hete aszalódtunk a szünni nem akaró kánikulában.

Ez volt az első nyaram a Dob utcában, tél közepén költöztem el Emmától, átmeneti lakást kerestem, így kerültem ide. Életemben először éltem kötetlenül. Anyáméktól tizennégy évesen mentem a gimnáziumi internátusba, onnan azonnal Budára, ahol összeköltöztünk Emmával. Ennek akkor már tíz éve volt, pedig alig töltöttem be a harmincat.

A majdnem-nevelőapám gyakran is mondogatta, hogy rettenetesen rosszul csinálom, mert az ember harminc alatt ne csak harminc alatti, de főleg ne csak egyetlen harminc alatti csajt dugjon.

– Minél fiatalabb vagy, annál idősebb nőkkel dugj, és minél idősebb vagy, annál fiatalabbakkal – valahogy így mondta viccelődve.

A Dob utca egy szerethető romhalmaz volt, csak huszonévesek laktak benne. Gergő családjáé volt, éveken keresztül Gergő szülővárosából a

fővárosba érkező fiatal egyetemisták átmeneti lakhelye. Komfort semmi, ellenben fillérekbe került. Volt víz meg áram, de fűtés alig. Telente a konvektorok semmit nem használtak a szobákban. A konyha és a fürdő fűtetlen volt.

16 A falak ezer éve festetlenek, a nyílászárók megvetemedettek. A konyhában a mosogató alatt volt egy nagy műanyagláda azoknak az evőeszközöknek és poharaknak, amiket senki nem tervezett elmosogatni. Ennek az volt a vége, hogy mindenkinek volt egy szett személyes konyhai eszköze, amiért felelt, a többi lent rohadt a mosogató alatt mosatlanul.

– Még az éjjel elment – mondtam, közben tapogatni kezdtem a telefonom után, hogy kiderítsem, hány óra.

– Kár, jó csaj volt, csak kicsit halvérű.

Gergő megint nyújtózkodott, a fal felé fordult, mintha még aludni akarna.

– Halvérű?

Én felültem az ágyban, tudtam, nem fogok visszaaludni, egyszerűbb elkezdeni a napot.

– Hát hazament, nem?

Egy darabig gondolkodtam, ennek mi köze a halvérűséghez, aztán összeraktam.

– Hova tettem volna.

Végigmutatam a szobáinkon. Az egyik sarokban én, a másikban Gergő, gatyák a földön, mosatlan ruhák, rumli, egy darab cserépvirág az ablakban, amit Gergő időnként sörrel locsolt meg.

– Tökmindegy, aludtam.

– Hülye.

Az ágyaink között talán öt méter távolság lehetett, és bár elbarikádoztuk magunkat, amennyire lehetett, nem sok magánszférát adott a Dob utca.

– Mindegy, akkor is halvérű – Gergő nyújtózkodott, beleásított a mondatba –, folyton csak hallgatott, semmire nem reagált, nem ízlett neki a vacsora. Gergő baromi jól főzött, nem szerette azokat a csajokat, akikkel ezt az örömet nem tudta megosztani.

– Jó, hát ilyen – zártam le.

Kikecmeregünk az ágyainkból, gatyában, szédülve a hőségtől, kimentünk a konyhába.

Rumli, mosatlanok és ételmaradékok fogadtak minket, de legalább nem ide sütött a nap. Kávét tettem fel, ezeréves fémkotyogón, aminek már le volt törve a műanyag füle, csak ronggyal tudtuk levenni a tűzhelyről.

Kiültünk a függőfolyosóra, így gatyástul, cigarettáztunk.

A szinten csak öregek laktak, alig mozdultak ki, befüggönyözték magukat az évtizedes félhomályba, amiben éltek.

Minden házba kellene az őslakosok, akik mindig is itt voltak, a házat is úgy építették köréjük. Tudják az összes valaha itt lakott és jelenleg itt lakó nevét, telefonszámát, foglalkozását, még az is lehet, hogy nekem is mindjárt aktát nyitottak, amikor érkeztem. Ők a mindenese, náluk lehet az udvari hirdető vitrin kulcsát megtalálni, a főcsapok és gázfővezetékek elhelyezkedését 17 is ők ismerik, és egészen biztos, hogy csak náluk van pincekulcs.

De ők szinte sosem mozdulnak ki, rájuk kell kopogni, hogy a homályos, fülledt, dohszagú lakásokból néha legalább kinézzenek.

Soha nem találkoztunk senkivel, nyugodtan ücsörgtünk gatyában.

Néha láttuk, ahogy odalent, az udvar betonján matát valamit az egykori házmester. A szakmát nem bírta leadni, jön-megy, mindenkinek ismer, mindent tud, mindent jobban tud. Ha találkoztunk valamelyik lépcsőfordulóban, végigmért. Biztos voltam benne, hogy már az érkezésem ötödik percében tudta, melyik lakásban vagyok, meddig maradok, mik a céljaim és miket álmodok.

– Csináljunk reggelit! – mondta egyikünk.

– Csináljunk ebédet! – módosított a másik.

Bentről hangosan felköhögött a kotyogós kávéfőző.

A kezemben még égett a cigaretta, esélyem sem lett volna a púposra tömött, hetek óta üritetlen hamutálba elfektetni, Gergő ment be.

Pár perc múlva visszajött két kávéval.

– Sört? – kérdezte.

Bólintottam.

Dőlt rólunk a víz.

Most én mentem be, a hűtőből két jéghideg, dobozos német búzasört hoztam, amiből tegnap vásároltunk a hétre kéttálcányit. Már lehetett sejteni, hogy nem lesz elég.

– Dugtál te már ezzel a csajjal? – Gergő szomjas kortyolás után tette le a sört, elégedett borzongás futott végig rajta a hideg italtól.

Nemet integettem a fejemmel.

Ittunk mindketten.

– Csináljunk halászelevet – vetettem fel.

– Halászelevet? Honnan szerzünk halat?

– Piac – a kezemmel a közeli piac felé bökttem, a tűzfalra mutatva.

– Mindjárt tizenegy, nincs már hal ilyenkor – mondta Gergő, egy vérbeli folyó menti vidéki srác magabiztosságával.

– Azért csak nézzük meg.

Összeszedtük magunkat. Gergő vett valami pólót és rövidgatyát, rökhögött rajtam, amikor előálltam fehér ingben, farmerban, egy könnyű zakóval a balkaromon átvetve.

– Így jössz?

– És te meg így?

Elindultunk a forró utcákon. Perzselt a betonról visszaverődő hőség. Szikrázott a levegő, lomhán és forrón ácsorgott a bérházak között, mintha örökre akarna maradni. Úgy éreztük, sosem lesz már ősz meg tél, ez a gyilkos, kegyetlen nyár marad a világvégéig. Olvadtak az útrepedéseket kitöltő kátránycsíkok.

18

– És miért nem dugtad meg?

Homlokráncolással jeleztem, hogy hagyjuk a témát.

Gergő nyugodtabban beszélt a dugásairól, én folyton zavarban voltam a témától.

Szonja délvidéki lány volt, átmenetileg élt a fővárosban.

Hónapokkal korábban találkoztunk. Még Emmával éltem, de már alig vele. Kerülgettük egymást a lakásban, volt külön polcunk a hűtőben és szinte csak aludni jártunk haza. Sok minden csúszott félre közöttünk az évek alatt. Kamaszkorunkban elválaszthatatlanok voltunk. Példaként emlegettek a kortársaink a csajaiknak és pasijaiknak, hogy nekünk miért megy ilyen könnyen.

Egy pillanatra sem tudtuk egymást elengedni.

Aztán valami valahol, félúton, ahogy az lenni szokott. Belőle nem lett színésznő, én nem akartam családcentrikus mintaapa lenni, mert féltem, hogy nem menne. Ezzel így nagyjából össze is hoztuk mindazt, ami a szétköltözéshez és a váláshoz vezetett. Az utolsó évben egyetlen boldog pillanatra sem emlékszem abból a lakásból. Idegenek lettek a tapéták, az oldalfali ablak, amit én üttettem ki, a tányérok, a poharak, a mikró.

Nagyjából minden bútordarab, az íróasztalomat kivéve.

Addig halogattam a szétköltözést, amíg lehetett. Azt hittem sokáig, hogy meg tudom mutatni, hogy csak azért, mert az apámnak nem jött össze, nekem még összejöhet. De egyszer, egy veszekedés közben, amikor Emmának valamit az írásról magyaráztam, mondott valami olyasmit, hogy *miért nem veszed észre, hogy a szart sem érdekli, amit írsz*, akkor megszületett bennem az elhatározás.

Így kerültem a Dob utcába.

De Szonját korábbról ismertem. Egy péntek este ismertem meg, három hónappal korábban. Törékeny, fekete hajú lány volt.

Valóban, kicsit halvérű, de pont ezt szerettem meg benne, a hallgatásait és a csendjeit. Azt, hogy valahogy semmi nem tudta a csendes szemlélődésből kizökkenteni. Úgy ülte végig a belvárosi kocsmában az estét, mintha egy üres szobában ülne. Higgadt volt és nyugodt, mintha minden körülötte történő dolgot csak félig venne észre. Azt sem értettem, engem egyáltalán hogyan szúrta ki, mi volt bennem érdekes. Hosszan csókolóztunk már a kocsmában is. Teljesen leváltunk a társaságról, akikkel érkezünk. Az alkohol velem is feledtette, hogy otthon vár Emma, elmúlt a felelősségérzetem, és

éppen akkor nem volt lelkiismeret-furdalásom sem. Rövidesen aztán együtt távoztunk. Egy darabig a hideg utcákon sétáltunk, de már nagyon késő volt a romantikázáshoz, és mivel ittunk is, ez határozottá és türelmetlenné tett minket.

Hozzám persze nem mehettünk, az Emmával közös lakásba. 19
Taxit hívtam.

Vagy negyven percg mentünk, a külváros felé, lassan azt hittem, el is hagyjuk a várost teljesen. Vasútállomásokon és hidakon mentünk át, olyan szakaszokon, amikről eddig azt hittem, igazából csak a budaikat ijesztgetik a létezésükkel. Végül aztán egy tipikus kisvárosi panelházas részhez értünk, és egy tipikus kisvárosi panelházba mentünk be. Szerényen berendezett kis lakás volt. A lakótársa a szomszéd szobában aludt. Egy matrac volt az ágy a majdnem üres szobában, amit bérelt.

– Sokat jövök-megyek, nem hordok magammal túl sok mindent – magyarázta.

Valami bort bontott. Míg a konyhában matatott, azt a pár könyvet nézegettem, ami a matraca mellett volt. Szonja bölcsészlány volt, alkalmi munkákból, fordításból, korrektúrázásból élt.

Amikor bejött a borral és a poharakkal, még egy darabig beszélgettünk, a bornak talán a felét megittuk. Aztán lekapcsolta a villanyt, és vetkőzni kezdett a sötétben. Az utcai lámpák beszűrődő fényében jól kivehető volt az alakja. A törékeny alkathoz voltam szokva, de mivel Szonja magasabb volt, vékonyabbnak tűnt még Emmánál is. Pici volt a melle, a csípője alig ívelt, a bőre pedig hófehér. Valószerűtlenül fekete haja csak úgy villogott az utcalámpák fényében. Világos bőre mellett olyan csillogós éjsötét színe volt, mint az obsziániának. Egyszerű fehér bugyit hordott, azt magán hagyta, a melltartót viszont levette. Legszívesebben egyből a tenyerembe simítottam volna a mellét, de uralkodtam magamon, csak az oldalát végigsimítva, szinte véletlenül érintettem meg. A matrac kettőnknek elég lett volna arra, amire készültünk, mégis inkább kinyitotta a kanapét, átvitte rá a matracról az ágyneműt, és leheveredett. Magához hívott. Levetkőztem én is, a boxert kivéve mindent levettem, melléfeküdtem. Nem vetettem rá magam, ő sem viselkedett bevadultan, higgadtan és módszeresen nyúltunk egymáshoz. Egy darabig egymás mellett hevertünk, aztán a hátamon feküdtem a matracon, még rajta volt a bugyi, csak úgy simán rám ült, mozgott rajtam, előjáték gyanánt.

A kanapé bélelt karfáján volt a fejem, pont az ablak felé néztem.

Ekkor kezdett világosodni. Nagyon hirtelen kékült el az ég, egyre hígbabb lett a színárnyalat, ahogy feketéből hirtelen halványkékbe átszúszott.

És beköszönt az ablakon az idegen városrész.

Panelrengeteg vett minket körbe. Velünk szemben, a legközelebbi tömb szürke, szigorú négyszög alakú falán üresen hagyott, viharvert reklámlámpakát-hely. A háttérben valamilyen gyár látszott.

20 Eszembe jutott a szülővárosom, erről pedig az apám, róla pedig az, hogy Emma otthon azt sem tudja, hol vagyok.

Nem kellett volna lelkiismeret-furdalást éreznem, de összeszorult a gyomrom.

Óvatosan leemeltem magamról Szonját, magam mellé fektettem.

Felültem a kanapén, egy darabig néztem ki az ablakon. Torokfojtó magányérzet fogott el.

Elnézést kértem, elkezdtem öltözni.

Kérte, hogy maradjak, mondtam, nem lehet, sajnálom, meg sem próbáltam magyarázkodni.

Pár perccel később a panel előtt voltam. Taxit hívtam és bemondtam a budai címet, majdnem egy órát autóztam, mire hazaértem.

– Ez jó lesz?

Az árus egy nyákos, halpikkelytől fénylő hálóval kikapott egy méretes pontyot a piszkos vizű akváriumból. Előtte csupa víz és pikkely volt a beton járólapon. A hal elkecseregetten ficáncolt a hálóban.

Küzdött a levegőért, az életéért.

Gergővel összenéztünk, majd biccentettünk, hogy persze.

Az árus szenvtelenül becsomagolta valami napilapba, miközben a hal továbbra is ficáncolt. Hazafelé a forró utcákon a nejlon néha meg-megmozdult, ahogy az utolsókat rúgta a hal, neki-nekicsapódott a combomnak, zizegett a zacskó.

A Dob utcába érve aztán tanácstalanul ácsorogtunk felette. Kerülgettük a leölését. Ittunk még egy sört, aztán a paradicsomot és a paprikát vágtuk, csípős mártást készítettünk. A hal a mosogatóban ficáncolt. Végül az egyik egyetemista jött ki a zajra. Ugyanonnan származott, ahonnan Gergő, folyó menti vidéki srác volt.

– Agyoncsapjam?

–Aha – kaptunk az alkalmon, de mindketten csak úgy félvállról, oda sem nézve, mintha akár mi is megtehetnénk.

A srác elővett egy klopfoló kalapácsot. Egyetlen határozott mozdulattal törte be a hal fejét. Nagyot kongott a konyha és a lépcsőház az ütés zajától.

A srác ott is hagyott minket, mi folytattuk az előkészületeket.

A hal pár perc múlva megint elkezdett mozgolódni, rángatózott a mosogatóban.

– Te, ez még él – Gergő tanácstalanul nézett.

Nem akartunk senkit megzavarni a másik szobában. Fogtam a klopfolót, és teljes erővel rácsaptam a hal fejére kétszer. Megint csend lett, csak az ütés zaja visszhangzott az udvarban.

Elkezdtek a konyhakés tompa felével lekaparni a pikkelyeket.

A konyha ekkorra már csupa rom volt, mindenhol edények, 21
kések, paradicsomlé, kiborult só az asztalon, mellette sörösdobozok.
Az ócska, megvetemedett, roskadt, fakókék konyhabútoron ragadósan csillogtak a halpikkelyek.

Ahogy a kés tompa élével nekiláttunk a munkának, a hal megint rángatózni kezdett.

– Hát, ilyen már tényleg nincs – megint fogtam a klopfolót, megint teljes erőből rácsaptam a fejére kétszer. Reccsenést hallotunk.

– Kibelezem – ajánlotta Gergő.

– Remélem, arra nem támad most már fel – felneveltünk.

Egyikünk sem csinált még ilyet.

– Vigyázz az ízéjére, epéjére, vagy mijére. Valami hólyagja van, azt fel ne vágd, mert keserű lesz tőle a hal – mondogatta az egyetemista srác, aki közben a csapkodásra megint kijött.

Persze felvágtuk véletlenül. Folyt minden szanaszét a pulton.

A víz a konyhakésről, az epe, a halvér.

– És mi volt a csajjal tegnap? – társalgott Gergő.

– Semmi – mondtam, inkább csak magam elé.

Szonjával előző délután futottunk össze. Hónapok után újra felkerestem, azóta nem is beszélünk, mióta magyarázat nélkül elindultam tőle hajnalban taxival. Visszafogott volt a telefonban, nem tudtam eldönteni, hogy örül-e a megkeresésnek. Megbeszéltünk egy találkozót a belvárosban. Kétszer zuhanyoztam indulás előtt, fagyasztott vizet vittem magammal egy kis palackban, mégis, mire odaértem, dőlt rólam az izzadság, a palack víz felmelegedett. Lehetetlen nyáron csajozni, gondoltam, szégyelltem magam az átizzadt hosszú ujjú ing miatt. Zakót persze akkor is vittem magammal, zakó mindig legyen az embernél, abból nem lehet baj. Szonja egy egyszerű ujjatlan pólóban és rövidnadrágban jött. Hőfehér volt és törekeny.

A városban keringtünk órákig a hőségben, aztán a budai várban körbesétáltuk a labirintust, hogy legalább hűvösben legyünk. Félősen bújt hozzám a hosszú, kuszán kanyargó, földalatti vájatok sötétebb szakaszain.

Mintha lenne a nőknek hatodik érzékük az ilyen esetekre, amikor feljöttünk a föld alól, hat különböző SMS várt Emmától. *Sajnálom, hibáztunk, rendbe tehető még ez, miért nem írsz, olyan jellemző, nem lehet rád soha számitani.*

Körülbelül ebben a hangulati sorrendben.

Kitöröltem az üzeneteket, nem válaszoltam.

Szonja kérdezte, hol lakom, mikor elmeséltem neki, nem értette, hogyan bírom ezt a budai polgári élet és lakás után, nem tudtam jól elmagyarázni, miért is volt az elköltözésem jó húzás nekem. Lehülyézett, nevettünk, ráhagytam.

Este feljött a Dob utcát megnézni.

Riadtan, kissé hitetlenkedve kapkodta a fejét, szerencsére Gergőn is éppen volt nadrág, mikor figyelmeztetés nélkül beállítottunk. Ez nem okozott gondot amúgy, én egész visszafogottan viselkedtem a Dob utcában. De pár-szor azért ébredtünk fel úgy az éjszakában, hogy a szomszédos sarokból érkező matatás, suttogás hangjaiból tudtuk, reggelig mozdulat nélkül kell kussban feküdnünk a kis elbarikádózott sarkunkban.

De én akkor először vittem fel lányt.

Beszélgettünk, vacsoráztunk.

Közben megint jött pár lehurrogó SMS Emmától.

Kitöröltem megint mindet, nem válaszoltam.

Gergő illedelmesen elment aludni viszonylag korán.

– Itt alhatok? – meglepődtem, hogy Szonja maradna ebben a koszfészekben.

– Ebben a rumliban? – széttárva a karjaimat mutattam a feldúlt, romos lakásra.

– Miért? – Szonja értetlenkedett.

– A szoba másik végében ott alszik Gergő – figyelmeztettem a kellemtelenségre.

Nem válaszolt. Bólintott, hogy világos, persze.

– Majd megszervezzük úgy, hogy Gergő ne legyen itt.

Megint bólintott, hogy rendben.

Megittuk a maradék bort.

Szonja indulni készülődött.

Elkísértem egy darabon. Az egész város olyan füledt volt, alig kaptunk levegőt, egyetlen tomboló hőkapszula volt az ország. Nem járt a szél, semmi esély nem volt a lehűlésre a következő hetekben. Szonja felszállt a buszra az albérlete felé, nem akarta, hogy taxit hívjak neki, nekem meg semmi kedvem nem volt kimenni a világ végére.

Visszamentem a lakásba. Beszéltünk később telefonon, hogy megérkezett, megbeszéltük, hogy valamikor találkozunk, de a részletekbe nem mentünk bele.

Végül aztán Szonjával soha többé nem beszélgettünk, ő sem keresett, én sem őt.

Talán hét-nyolc évvel később jutott eszembe.

Már Vízivárosban laktam. Díta fél éve ment el.

Magam alatt voltam, Víziváros volt az egyetlen menedékem, ki sem mozdultam hónapokig. Csak akkor mentem el hosszabb időre, amikor már kezdtem becsavarodni. Dítával éltem éveken át Vízivárosban. Egy darabig eltartott, míg megszoktam, hogy nincs ott.

23

Amikor már megszoktam, röhögtem az egészen, tudtam a szakításkor is, hogy majd így lesz, de hiába bizonygatja magának az ember, ezt ilyenkor nem tudja komolyan elhinni. Díta akkoriban ott kísértett minden nyavalyás házfalon, mint egy sötét árnyalak. Fölém magasodott, mint a rajzfilmekben, vagy mint Gotham cityben a hátsó utcákban bolyongó baljós árnyékok a tűzlétrák között.

Akkor jutott eszembe Szonja.

Megpróbáltam megkeresni a számát, de közben kétszer cseréltem telefont, már rég nem volt meg. Szerencsére, a sok év alatt már mindenki fent volt a neten, közösségi oldalakon és csetablakokon kommunikáltunk mindannyian, telefonszámokat már nem is használtunk. Furcsa volt, hogy Szonját nem találtam meg. Két közösségi oldalon is kerestem, egyikén sem volt fent, pedig úgy emlékeztem, korábban ott volt, már azokban az időkben is, amikor még nem használtuk ezeket túl intenzíven. Így aztán maradt a kereső, bepötyögtem a nevét, hátha kidob valami kontaktot, elérhetőséget.

Semmit nem találtam.

Szűkítettem a keresést, semmi.

Csak sokára sikerült.

Egy másfél éves gyászjelentést dobott az internet. Tragikus hirtelenséggel, és a többi.

Amikor ráakadtam, elkaptam a kezem a billentyűzettől, annyira megijedtem. Fiatalabb volt nálam pár évvel. Ijedtemben bezártam a keresőablakot.

Meg sem próbáltam kideríteni, mi történhetett.

– Hát, majd legközelebb összehozzatok – mondta Gergő, miközben a halat pulcolta.

– Jaja – mondtam.

Ittunk még egy sört, megbeszéltük, hány szeletre vágjuk fel a halat, bekészítettük a söt és a paprikát. Egyre melegebb volt, már délután kettő felé járhatott, izzadtunk még gatyában is.

Bekapcsoltam a turmixgépet, hogy az alaplé minél krémesebb, minél simább legyen. Hatalmas zajjal járt az öreg, talán még szovjet gyártmányú gép, szinte rezgett tőle a háztömb.

John, a chicagói talán erre a zajra ébredt fel. Meg is feledkeztünk róla.

Négy körül érkezett a lakásba, az egyetemisták engedték be. Azonnal ledőlt aludni, nem volt ideje körbenézni, nem tudta az sem ébren tartani a másfél-napos, több átszállásos repülőút után, hogy ez volt az első alkalom, hogy Kelet-Európában járt. Nem érdekelték az Államokban sehol sem fel-

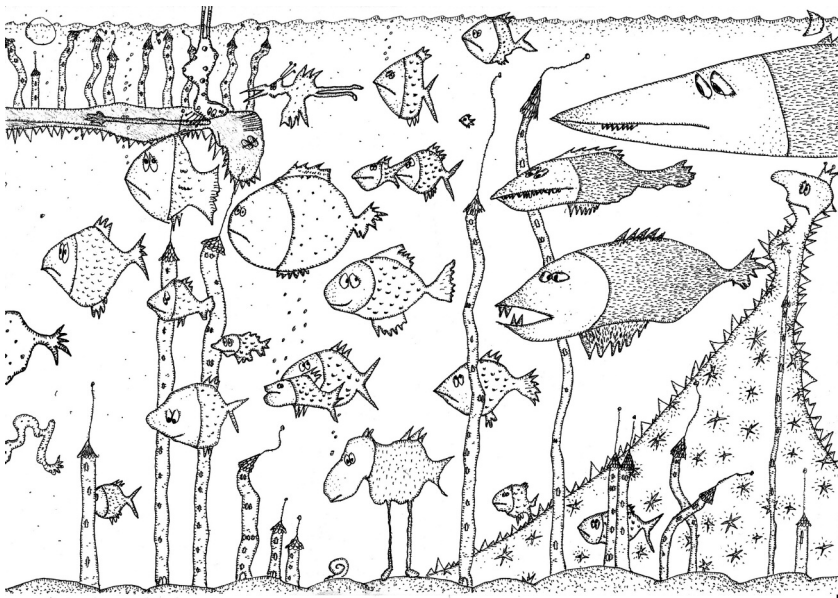
24 lelhető avított háztömbök, a budapesti éjszaka, a kelet-európai romantika a fáradtság miatt teljesen hidegen hagyta.

Arra kaptuk fel a fejünket, hogy a konyha előtti közlekedő folyosón áll, márkás farmerben, felső nélkül, tökéletes raszta hajjal és az alvástól rancos arccal. Döbbsent tekintettel nézte az öreg lakás kopott, repedéses falait, az oxidált rézkilincseket, megvetemedett ajtókat, a nyitott ablakokon át a Dob utcai tűzfalak vakolatlan, kusza látképét.

– Hi, John – mondtuk, bemutatkozás nélkül, könyékig zsírosan, paprikásan, gatyában ácsorogva a konyhapultnál, izzadtan. Én éppen a halat szeleteltem, Gergő valami csípős paprikás mártást kevert ki, sorakoztak előtte az asztalon a darabolásra váró, szárított erős paprikák, éppen fokhagyma gerezdeket tört bele a tejföl alapú mártásba, az előtte lévő tányérba. Nem értettem egyet azzal, hogy kell a mártásba fokhagyma is, de végül is megegyeztünk, hogy abból sosem lehet baj, ha valamibe kerül fokhagyma.

– Mornin’ – felelte tökéletes zavarodottsággal John, nagyokat pislogott közben.

Körbenézett a szétért konyhában a chicagói fiú, döbbsenten nézte a kibelezett pontyot, a belsősegeket a konyhapulton, kettőnk, ahogy gatyában állunk felette, ahogy az öreg, leharcolt konyhapulton folyt a halvér.

„A Márai-mű mindig dualitás, polaritás, feszültségét a legtöbbször valóban konzekvensen megélt, végiggondolt ellentétek adják. Márait legtöbb művében egy dolog izgatja, a harmónia és a diszharmónia kettőse, a Rend és a Kaland viszonya. A Rend és a Kaland variációit, alternatívait, értelmét írja meg változó hangsúlyú műveiben”¹ – kezdi Nagy Sz. Péter *A Kalandtól a Rendig* című írását, mely Márai tízennégy, 1945 előtt írt művét elemzi. Dolgozatomban Nagy Sz. gondolatmenetét viszem tovább

Mellár Dávid 25

REND- ÉS KALANDMOTÍVUMOK MÁRAI SÁNDOR REGÉNYEIBEN

és alkalmazom Márai *Vendéggjáték Bolzanóban*, *Béke Ithakában*, valamint érintőlegesen *Szindbád hazamegy* és *Ítélet Canudosban* című regényeire fókuszálva, példákkal támasztva alá, hogy miképp jelennek meg az elemzett művekben a rend és a kaland motívumai. Dolgozatomban többek közt olyan kérdésekre keresek válaszokat, hogy mit is takar pontosan rend és kaland, lázadás és béke fogalma Márainál, illetve hogy miként folytat párbeszédet vagy érintkezik a négy regény egymással.

Bár Márai műveiben számtalanszor a kaland és a rend a maga leplezetlen formájában jelenik meg, mégis számos példát találhatunk arra is, hogy motívumaik a szövegek mélystruktúrájába, stílusába vagy épp szerkezetébe szövődnek bele. Tehát a regényekben olykor kimondva, néha viszont kimondatlanul ábrázolódik a rend feloldódása a kalandban, esetleg épp fordítva, a kaland végzi be szerepét egy (ideiglenes) rendnek nevezhető állapotban. Mindemellett legalább annyiszor szimbolizálódik is a két fogalom, illetve életérzés a regényekben: „a Rend inkarnációja lehet a család, a házasság, a polgári rend, egy misztikus, fiktív rend, és végül már egyszerűen csak a fennálló társadalmi rend. A Kaland mozgástere a tudatalatti, a magány, a szerelem, a zendülés, az ösztön és az erőszak.”² Bármilyen formában is jelenjen meg Márainál a rend és/vagy a kaland, azok minden esetben mozgásban vannak, lét(helyzet)ük csak időlegesen fenntartható. Lényegük Márainál a folytonos változásban és átalakulásban keresendő.

A kaland hangulata

„Kevés írónak sikerült a nyelvi megformálás művésztévé válnia. Márai a ritka kivételek egyike, s ez még olyan félig sikerült könyvében is érzékelhető, mint

a *Vendégjáték Bolzanóban*³ – írja Szegedy-Maszák Mihály. De a *Vendégjáték* hangjának jelentősége már a Márai-korabeli visszhangból is tisztán kihallható: „Nem ismerek még egy magyar regényt, amelynek ennyire lényeges eleme lenne a hang”⁴ – állapítja meg Komor András a Nyugatban.

26 Ugyanakkor már Komor is felveti Mozart *Don Giovanni*jának és Márai „operájának” hasonlóságait, s nem is csak a megszólalás, de a regényszerkezet, az alakok megformálása tekintetében is. Vajon véletlen-e – teszi fel a kérdést Komor –, hogy „a szerzetes Balbi félig bohóc, félig rezonőr szerepében Leporello mosolyát, a gróf beszéd közben egyre magasodó alakja mögött a Komtur árnyékát érezzük, s hogy a döntő, a legsúlyosabb jelenet nála is maskarában s álarcok mögött játszódik? Mert regénye, rokokó fogadódíszletével, kulcslyukon leskelődő női kórusával, nagy énekszámokkal, szabályos opera.”⁵ E tekintetben talán az sem elhanyagolható tény, hogy Márai később *Egy úr Velencéből* címen (mely egyben a regény első fejezetének címe is) kétfelvonásos verses játékká dolgozza át regényét az emigrációban. Sőt Farkas Ferenc 1979-ben operát komponál a verses játékból, melynek bemutatójára már csak Márai halála után, 1991-ben kerülhet sor.

Márainál a kaland „nem látványos, nem a külső történetekben zajlik, és nem törekszik hódításra. Az ének önmaga legveszélyesebb ellenfeléül elgondolt »én«-nel vívja meg a harcát, hogy a feltételezett igazi én végre megteremtődjék.”⁶ De – folytatja Fried István – „ez a küzdelem nagy valószínűséggel befejezhetetlen”.⁷ Ezt látjuk többek közt a Márai teremtette Casanova alakjában is, aki a bolzanói vendégjáték másnapján újra útnak indul; Szindbád belül – a nyelven keresztül – lejátszódó kalandozásaiban; a canudosiak önmegismerő, belső utazásaikban; vagy Ulyssesben, aki sem utazásai során, sem az otthont jelentő Íthakában nem talál önmagára, csak halála után tud kiteljesedni megfoghatatlanul, végrendelete által.

A *Vendégjáték*ban a hangsúly a szerelem, a kaland erotikumáról Casanován keresztül áthelyeződik a csábítás művészetére. A gróf arra kéri Giacomót, hogy vigyen végbe egy kalandot, vagyis: csábítson. Azt már Kassák Lajos is megállapította, hogy a mű tárgyát képező kalandnak és csábításnak egyik „legfeltűnőbb sajátossága, hogy teljesen erotikamentes”.⁸ Ez adódhat a regény esszéisztikus jellegéből, ami egyúttal indokolhatja a mű cselekményhiányos szerkezetét is. De utalhat Casanovának arra a jellemvonására is, amely emlékiratai nyomán jellemezte a nagy szeretőt: mégpedig a kalandra készülés fontosságára. Az öltözködés, a fodrász, a kaland részleteinek és hangulatának megteremtése és kigondolása sokszor jóval több időt vett igénybe, mint maga a légyott és az aktus. Vagyis a csábítás nem a másikkal való találkozáskor kezdődik. Casanova egész nap (sőt, már napokkal előtte) a kalandra készül mind fejben, mind testileg. Talán ebből indulhatott ki Márai is, hogy a röpke vendégjáték elé egy hosszan kitartott felvezetőt írt. Így a Franciskával

való találkozás, a (meg nem történt) kaland maga csak minden előzményével együtt – a kellékek beszerzését, a fodrászt, az öltözködést, a kalandról való elmélkedést is beleértve – értelmezhető kalandnak Márainál.

„Különös szerelem a Márai által megbeszélt szerelem – írja Kassák. – A testek közelsége nem gyújt érzéki tüzet, [...] inkább csak 27
szólni lehet felőle, semmint a valóság testi formájában élvezni.”⁹ Kassák szavaiból is kitűnik, hogy Márai nem egy valódi (szerelmes) kalandot ír le regényében, hanem a cselekményt nélkülözve és egyben az esszéhez közelítve az író inkább „magával a szerelemmel viaskodik”.¹⁰ „A Márai-regények nem a cselekmény szintjén zajlanak, hanem a reflexiókén.”¹¹ Sőt, Nagy Sz. ennél is tovább megy: „a Márai-regény alapeleme tulajdonképpen nem is a reflexió, hanem a hangulat”,¹² mert Márainál sok esetben az „értelmező, minősítő, a formából áradó atmoszférára kell figyelniük”.¹³

Nagy Sz. Péter Márai stílusát és megszólalásának hangját vizsgálva írja: a *Vendéggjátékban* „hangulatról van szó, tehát formai elemekkel elért atmoszféráról, amely átértelmezi, reflektálja a cselekményt és a jellemet”.¹⁴ Márai ebben a művében „a majdnem [...] felelőtlen lélekrajz helyébe a lírát, a »hang«-ot ülteti. S mindezt azért, hogy Casanova tenorban szólhasson. Tere az opera kitüntetett színpada.”¹⁵ Ezt viszi tovább Györffy Miklós elemzése is: „Ahogy Giacomo játszik, úgy játszik Márai is.”¹⁶ Amíg Casanova női ruhát ölt magára, és a maga stílusában eljátssza a gróf által megkomponált kalandot, addig Márai „Casanova jelmezébe bújik, [...] rájátszik Mozart *Don Giovanni*jára, és ennek a közegnek a hangszerelésében szóltatja meg témáit”.¹⁷

Természetesen merőben eltérő a mindenkori Casanova és Don Juan alakja, ahogy arra például Mészáros András is felhívja a figyelmet: Casanova „mindennapokat felforgató jellege: az, hogy a zsarnokságot provokálja. A provokáció nemcsak a Casanova-szimbólumot, hanem a Don Juan-szimbólumot is jellemzi az európai kultúrában. Ez közös bennük. Csaknem minden másban azonban elválnak egymástól.”¹⁸ A provokáció, a társadalom és a zsarnokság bírálata a Márai-életmű egyik központi problémája. Ezért feltételezhetjük, hogy a két hős megegyező jellemvonása, a provokáció szimbólumaként való működésük vezette arra Márait, hogy mindkét alak kultúr- és társadalomtörténeti jelentőségére utaljon valamiképp művével.¹⁹ Amíg Casanova jellemének egyes sajátosságain keresztül íródik a regénybe, addig Don Juan inkább csak áttételesen, a Mozart által megzenésített csábítón keresztül kerül be Márai művébe. Nem is annyira magára Don Juanra koncentrálna, hanem annak megszólal(tat)ására: a kalandról, a szerelemről való beszéd mikéntjére. Vagyis (mivel operáról van szó) minden kiejtett

hangra, a beszéd dallamára, a szöveg ritmusára helyeződik a hangsúly. Ez jelenik meg Márainál, akinek regényében a zenei aláfestést többek közt a változatos szóbőség a vissza-visszatérő és ismétlődő szókapcsolatok, hangulatfestő szavak és egyedi szóképek helyettesítik. Mozart Don Juanjának zeneiségét és a hang kiemelt szerepét szem előtt tartva Márainál a csábítás, a kaland magában a megszólalásban, annak stílusában és az ebből fakadó nyelvi gyönyörökben rejlik – a mondatszövéseben, a hasonlatokban, metaforákban, a ritmikus futamok visszatérésében, egyszóval magába a nyelv ízébe és zeneiségébe kódolódva. „A zene pótolhatja a beszédet”²⁰ – írja Márai, s hasonlóan fogalmaz Kierkegaard is: „Don Juant nem látni kell, hanem hallani.”²¹

A *Szindbádban* – a *Vendégjáték*hoz hasonlóan – a kalandot nem a történet cselekmény(esség)e rejtí magában. A kaland fogalmának gyakori megjelenését és Márai sajátos kalandértelmezését már Kassák is felfedezi az író műveiben: „Írásaiban feltűnően sokszor használja a kaland szót”,²² ami Márai esetében „nem egyszerű irodalmi fogás, nem a mese cselekményhiányát akarja vele leplezni, hanem valóban ott, ahol ő kalandot mond, jelen is van a kaland, ha nem is a szó cselekvés értelmében”.²³ Ezt a Márai-kalandot Kassák abban látja, hogy Márai „alakjai nem a saját véletlenül alakuló életüket élik, hanem az író alapgondolatát, vagy alapérzését szolgálják. [...] S hiába is védekeznének ellene, mindannyiszor belesodródniak a kalandba, mert hiszen alkotójuk életeleme is a kaland. Nem a társadalmi, hanem az egyén rejtett lelki kalandjai.”²⁴ Sőt Kassák szerint nemcsak a regényalakok, de maga az olvasó is „áldozatul eshet” a Márai teremtette kalandnak, ha „Márai lírai áradásában, mint valami langyos, illatos fürdőben”²⁵ alámerül: „részesevé válnak a kalandnak, [...] amely a stílus »furcsaságaiban«, szellemes paradoxáijában jut kifejezésre”.²⁶

Ez a lírai áradás és stílusbravúr jelenik meg a *Szindbádban* is. Ugyan mi mást nevezhetnénk kalandnak a műben, ha nem a regény olvasása során folytonosan felizzó és eleven nyelvi kalandozást, amelyen egyszerre áthalatszik az éjszakázásba és kocsmázásba belefáradt utazó hangja is? Ez a megfáradt hang, mely az öreg Szindbád hajdani barangolásokban és borozásokban gazdag kalandos életét engedi sejteni, miközben mégsem ez a fajta kaland kerül a visszaemlékezés fókuszába, hanem a kaland közben megtapasztalt magyar valóság hangulata és ennek nyelvbe foglalása: vagyis maga az irodalom. Ezért vezet a kaland egy mitikus keleti kalandor személyétől annak nevének keresztül, Krúdy hús-vér alakján és Márai stílusán át a nyelvig. Ez a nyelvbe rögzült és nyelvtől függő lét(hang) az igazi kaland Márai *Szindbád*jában. Ez a nyelv lebegtet, lüktet, burjánzik, és mindezt a kaland teljes átélése érdekében: „a hang élt, zengett valahol Szindbád lelkében. Ezt a hangot hallotta minden őse, de nem tudták szavakkal kifejezni, s ezért borba,

kalandba és zenébe ölték e hang kérdéseit.”²⁷ „Szindbád [...] e hang hallatára, elment a világ idegen területeire, elment az irodalomba, körülbelül úgy, ahogy báró Mednyánszky Cézár vándorolt ki Ausztráliába”,²⁸ de „Szindbád számára az irodalom volt a külföld, a betű volt Ausztrália, a vad kaland, kengurukkal és bumerángos bennszülöttekkel”.²⁹

29

Összegzőképp elmondható, hogy a regényforma szabályainak áthágásával és újragondolásával (a cselekmény nélkülözésével, illetve annak minimalizálásával) Márai lázadás- és kalandmotívuma a forma, a megszólalás terén is érvényesül, új hangot keresve (és meg is teremtvé azt) sajátos rend- és kalandértelmezésének megnyilvánulására. „Ebben a műfajokat lebontó tevékenységben kereshető munkásságának fejlődéstörténeti jelentősége”³⁰ – írja Szegedy-Maszák. Ugyanakkor később, emigrációban írt, (nagyrészt) példázatos regényei már jobban közelítenek a regény olyan klasszikus műfaji sajátosságaihoz, mint a cselekményesség és a párbeszéd szerepének felerősödése, többek közt az olyan formailag letisztultabb műveiben, mint a *Béke Ithakában* vagy az *Ítélet Canudosban*. Hogy mindez mennyire következménye az emigrálásnak, a hazától való elszakadásnak, azt sejteti Márainak az az emigráció utáni naplókban folytonosan visszatérő gondolata, hogy a hazától távol a nyelvben találta meg az otthonosság érzetét. Akárcsak Ulysses a *Békében*, Márai is a megszólalásban, a nyelvben talál otthonra és békére:³¹ „akármiről kezdünk is beszélni: a szavakon át mindig felbukkan atyám emléke. Mert most már örökké itthon van. [...] Ő, a nagy hazátlan, így talált örökös hazát.”³² Talán később ezért nem törekedett már formai bravúrokra. A nyelvben és a megszólalásban már nem a kalandot, hanem egyre jobban a rendet és a biztonságérzetet kereste: „Külföldön formátlanná vált szerzői életének adott keretet a naplóírás. Rendet a rendetlenségben.”³³

Új Forrás 2018/6 – Mellár Dávid: Rend- és kalandmotívumok Márai Sándor regényeiben

Emigrációs stílusváltás

„Nem bírom a hangját, öklendezem tőle: ezt a dallamos Márai-hangot, amely vége felé – két, három év előtt! – igazán kintornaszerű volt már, nyekergően dallamos. Gyűlölöm ezt a hangot. S a műfajt, mely belőle következik... Ha lesz még valami, más lesz és másként”³⁴ – írja Márai *A nővér* megjelenésekor naplójában. Vagyis a formai letisztulás nemcsak az előbb említett emigráció kiváltotta biztonságérzet hiányának tudható be, hanem tudatos és szándékolt írói stílusváltásnak. Kitűnik a bejegyzésből, hogy a hang és a műfaj mennyire szorosan összefüggnek Márainál is, ezért ha hangváltásról beszélünk, egyszerre kell beszélnünk (a regényen belül végbemenő) műfaji és

szerkezeti elmozdulásról is. Hogy mennyire volt képes levetkőzni Márai a jól megszokott (szinte az íróval egybeforrt) hangot, arra válaszként idézem Bod Péter tanulmányának egy passzusát: „Az élethosszig tartó emigrációja alatt született regényei bizonyítják – a *San Gennaro vére* kivételével talán
30 mind –, hogy képes volt új pályára állítani nagyprózáit, és stílusosan messze került attól a »dallamos Márai-hangtól«, amelyet mindenestül meghaladni kívánt.”³⁵

Márai a *Vendégjátékban* és a *Szindbádban* központi pozíciót betöltő hang helyébe a példázatossgot ülteti későbbi regényeiben. „A magyar epikának ezt a nagyon rangos és főként a hatvanas években virágzó vonulatát – írja Grendel Lajos – a Márai-művek nyitják és zárják le: nevezetesen a *Béke Ithakában* és az *Erősítő*.”³⁶ Márai „az önkényuralmi rendszerek természetrajzát írta meg így vagy úgy az *Ítélet Canudosban*, a *Rómában történt valami*, az *Erősítő*, és a már említett *San Gennaro vére* című regényeiben”³⁷ – állapítja meg Bod is. A *Békét* akár a hazátlanság, a pozitív értelemben vett nagy kaland modelljének is tekinthetjük, vele szemben a *San Gennarót* pedig ugyanezen emigrációs lét problematikájának keserűen és kissé dühödt iróniával megfestett ábrájának. A példázatos jelleg tekintetében Krasznahorkai László is úgy véli, hogy „míg az *Ítélet Canudosban* a társadalom absztrakt modelljét, úgy a *Rómában történt valami* (1971) a történelem modelljét igyekszik meg-
rajzolni”.³⁸

A korábban számos művén eluralkodó monológformát és a színpadias állóképyszerűséget 1948 utáni műveiben Márai párbeszédekkel és burjánzóbb cselekménnyel gazdagítja. „Hogy a cselekmény, a történet mennyire száműzhetetlen az epikából, arra a *Béke Ithakában* a legjobb példa”³⁹ – írja Krasznahorkai László a *Béke* szerkezetéről. A műben Ulyssesről megképződő többoldalú és már önmagukban kalandos történeteket rejtő visszaemlékezések társulnak Télemakhos és Télegonos különböző irányú és célú kalandos utazásaival. A kaland megjelenése így kettős a *Békében*: gondolatilag is kibontakozik Ulysses jellemének leírásán keresztül, ugyanakkor a cselekmény szintjén is tetten érhető. Az *Ítéletben* a cselekmény epikai funkcióját átveszik a kötet második felében egymásnak feszülő párbeszéddek. Szabó Ádám Márai egyik kéziratából idéz: „»a párbeszéd: cselekmény. A többi csak önmutogatás.«”⁴⁰ Ezt a gondolatmenetet olvashatjuk bővebben kifejtve Márai naplójában is: „a szavak ebben a drámaian cselekményes időben elvesztették »elbeszélő« jellegüket. A szó, amely csak előad és elbeszél, nem hat többé. [...] Ma a szó csak akkor hatóerő – a diplomáciában, mint a regényben –, ha cselekedet.”⁴¹ Ugyanakkor az utóbbiak csak Márai írói elképzelései és gondolatai, melyeket nem minden esetben tartott szem előtt, vagy épp megvalósításuk nem mindig járt sikerrel. Legalábbis ezt kell feltételeznünk, ugyanis 1980-ban *Az igazi* folytatásaként megírt *Judit... és az utóhangot* Márai két

nagymonológgra osztja fel, melyekben a dialógushelyzet (akárcsak az *A gyer-
tyák csonkig égnekben*, vagy a *Válás Budánban*) csak ürügy.

A viszont mindenképp megállapítható, hogy Márai emigrációban írt műveiben (talán tényleg csak a Bod által is kiemelt *San Gennaro vére* képez kivételt) a hangulat, a dallam, vagyis a stílbavúrok és a meg- 31
szólalásra eső hangerő lecsendesítésével előtérbe kerül a feszebb szerkesztés és a gazdaságosság elve. A *Béke* és az *Ítélet* szerkezete mellett ez jellemzi az *Erősítőt* is, amelynek „fegyelmezett, pontos, szentviten, tömör stílusa, mondatainak szikár, de eleven szerkezete, a szóhasználat választé-
kossága, és e stílusnak sodró lendületet adó irónia Márai jobb pilla-
natait idézi”.⁴²

Új Forrás 2018/6 – Mellár Dávid: Rend- és kalandmotívumok
Márai Sándor regényeiben

A kaland és a rend bevégezhetetlen körforgása

A következőkben a *Békében* és az *Ítéletben* megképződő kaland- és rendmotívumok párhuzamaira, illetve körforgására térek ki, mert a szóban forgó művekben vagy a kaland fejeződik be, vagy a lázadás ér véget a rend(szer) (újbolí) megteremtődésével.

Bár a *Békében* mindenki saját tapasztalatai alapján nyilatkozik Ulyssesről (például nem mellékes Kalypso megállapítása, hogy Ulysses ember volt), de meghatározni és lényegét megragadni senkinek sem sikerül, mivel Ulysses „amiként minden kötöttségből, függésből és bizonyosságból, úgy kicsúszik minden erőfeszítés hálójából is, mely lényegének meghatározására törekszik. Mert ő az örök nyugtalanság, akinek »hazája: a Változás«.”⁴³ Mégis talán Hermész és Kirké beszélgetéséből derülnek ki olyan központi vonások Ulysses identitásának mélystruktúrájáról, amelyek Ulysses (és az általa szimbolizált léthelyzet) lényegi kettősége felé mutatnak. A regény főhőse egyszerre volt „az utolsó ember, akinek társaságában az istenek még közvetlenül avatkozhattak az élőlények sorsába”,⁴⁴ de ő volt az is, aki mintegy életével és személyiségével rúgta fel az eddigi, istenektől függő létet. Ulyssesnek köszönhető, hogy isten és ember új szerződést kötnek, amely szerint ezentúl „a születés és a halál két sarkcsillaga között az ember, ez a fellázadt teremtmény, a jövőben szabadon rendelkezik sorsával”.⁴⁵

„Ulysses még a kalandban él”⁴⁶ – tudjuk meg ugyancsak Kirké és Hermész beszélgetése során. Sőt, Ulysses maga a szimbolizált és misztifikált Kaland. Azonban Ulysses egyszerre volt realista és leleményes, a logosznak nemcsak magasztalója, hanem folytonos (ki)használója is, ezért tudja, „hogy önmagánál csak a Kaland csábítása erősebb, amelynek nem tud ellenállni”.⁴⁷ Ezt a végeérhetetlen Kalandot éli tovább fiaian keresztül is, egészen halála

pillanatáig, amikor a rend az istenek és az ő személyes akaratával kezdetét veszi. Télegonos leküzdhetetlen, mimetikus vágya a portyázására és kalandozásra, melynek köszönhetően ő is, akárcsak apja, számtalan nővel hál,

32 rabol, öl és bolyong a világban: „a Rend félelmes kalandja helyett inkább a Rendtelenség térfogatába”⁴⁸ menekül, hiszen azt érzi otthonosnak. De Télemakhos is áldozatul esik az Ulysses által képviselt kalandnak. Neki kell befejeznie apja félbehagyott kalandjait, beváltania ígéreteit, mert hiába hitte „Ulysses a kalandot a létezés legfőbb értelmének és tartalmának”,⁴⁹ az (összes?) kaland maradéktalan megélését és végrehajtását megkísérlő vállalkozása „állandóan túlhaladta személyisége határait”.⁵⁰ Ennek köszönhetette Télemakhos, hogy utazásai során (mely egyszerre volt menekülés apja elől és keresése annak) úgy érezte „mintha nem is ember és személyiség”⁵¹ lenne, hanem csak apja „testének egyik szerve, mely különvált lényétől és [...] végrehajtja a világban a gazda akaratát”.⁵² Miközben a fiú szinte a tárgyasulásig veszíti saját identitását, hiszen Nausikaa úgy néz rá, „mint egy tetszetős tárgyra, melyet a távoli kedves ajándékba küldött”.⁵³ Nincs szabad akarata, nem tehet mást, később Kalypsónak is törleszti apja tartozását. Mindenesetre Télemakhos gyanakodik, és felteszi a kérdést, vajon apja „értett hozzá, hogy akaratát kihelyezze az időbe és térbe, túl személyiségén...?”⁵⁴ Ez a misztikus vonal tér vissza később a regény végén Ulysses végakaratával, melynek szinte kinyilatkoztatás-jellege van. Amikor Télegonos ledöfi apját, Ulysses „úgy beszélt, mint aki tudatában van az isteni rendeltetésnek, de ismeri személyes erejét is. Úgy szólt, mint aki tudja, hogy szavának életen túli ereje van.”⁵⁵ Amiképp Télemakhos még Ulysses életében apja testének egy különvált szerveként létezik, úgy tartja rabságban Ulysses halála után is legközelebbi hozzátartozóit a bennük csörgedező vérrel, és él tovább bennük saját rendelkezése által: „az ő vérét hallgatom nyugtalan szívemben bugyogni én is... – mondja Télegonos – a vért, melyet kiontottam. Így aztán minden és mindenki a helyén van: atyám él a vérünkben. És mi élünk az ő ravasz és szenvedélyes vére akaratából.”⁵⁶ Márai Ulyssesnek ezzel a rendelkezésével (amely szerint Télemakhos vegye el Kirkét, és az istennővel közös, félisten fiuk, Télegonos pedig az ő volt feleségével, Pénelopével kössön házasságot) és az apagyilkossággal megidézi Oidipusz mítoszt, akinek történetére utalás is történik a műben Kalypso és Télemakhos beszélgetése során.⁵⁷ Márai szétszálazza a mítoszt, és ezzel együtt rendet is teremt Freud kedvelt mítoszának komplexusos vágyai közt: feloldhatóvá teszi a gyilkosság büntudatát. Mivel Télegonos ugyan megöli apját, de később nem ő hál saját anyjával, Kirkével, hanem Ulysses másik fia, Télemakhos, így feloldozza a fiút az apagyilkosság büntudata alól, amely tett hasonlóképp öntudatlan volt, mint Oidipuszé.⁵⁸

„Az emberiség belakott a kalanddal”⁵⁹ – jelenti ki Hermész. Legalábbis az Ulysses-féle kalanddal, ám miközben Télemakhos Nestort faggatja apjáról,

kiderül, hogy Ulysses kalandja (a világban folytonosan zsákmány után járkáló, magányos tigris kalandja⁶⁰) csak egy a sok közül. „A kalandnak sok alakja van, nem csak az, amit mi, királyi emberek ismerünk”:⁶¹ „a pálma is tud olyan kalandosan élni, mint a tigrisek és párducok. [...] A nappal, az esővel, a széllel viaskodik. [...] Nem mozdul. De nagy erővel él”⁶² – világosítja fel Nestor a fiút. Másfajta kaland az *Ítélet* 19. század végi kalandja is, amely a társadalomnak, de főleg a hatalomnak azokkal a törekvéseivel szemben határozza meg önmagát, melyeknek célja a személyiséget a tömeg által feloldani, és abba maradéktalanul beolvasztani. A konfliktus a rendszer stratégiája ellen küzdő canudosiak lázadásában (a társadalomból és a megkötöttségekből való kivonulás kalandjában) és annak leverésében csúcsosodik ki. Vagyis, miután a *Békében* kiderült, hogy nemcsak a világban zsákmány után kalandozó/kutató Ulysses/tigrisféle kaland létezik, hanem létezik az ugyancsak allegorikus értelemben vett nappal, esővel és széllel viaskodó pálma kalandja is, addig az *Ítéletben* már magának a pálmának pálmaként való továbblétezése kérdőjeleződik meg – kihangsúlyozva az identitás fenyegetettségének problémáját.

A *Béke* például a *Vendégjáték*hoz képest (érintettük ezzel kapcsolatban a Casanova-regényt) egyáltalán nem erotikamentes, már ami a szerelmi kalandot illeti. A regény minden fejezetébe beszivárog a testiség és az erotikus vágyak, a szerelmi kaland hús-vér megtapasztalása (ezek közül a legártatlanabb emlék Pénélopé egyéjszakása Hermésszel – mely kép a hűséget fogadó, férjére várakozó-vágyakozó Pénélopé alakjának mitikus szimbólumát kezdi ki). Télemakhos említett kalandjai mellett Télegonos még bolyongásai (és Helénától való menekülése – ebben a jelenetben a mitológiában a gyönyör és a szépség egyik jelképeként értelmezett Szép Heléna alakja az idő múlásán keresztül Márai ironiájának célpontja lesz) előtt fiatalon is belekóstol a kaland ízébe, amikor Skyllával elveszíti szüzességét. Ahogy füledt erotikával átjárattott az *Ítélet* első felében összegzett és bemutatott „alvilági színjáték”⁶³ „utolsó jelenete”⁶⁴ is: a koszos, csont és bőr, szinte elállatiasodott („egy lárva”⁶⁵) és eltárgyasult („hulladék volt, nyersanyag”⁶⁶) canudosi nő („Kreatúra”⁶⁷) megfürdése. Ez az erotika a test hozzáférhetetlenségén és elrejtettségén keresztül, kizárólag csak hallás által érzékelhető és befogadható aktusként rajzolódik ki egy, a hadi színtérből adódóan, nő- és erotikamentes férfivilágban, amelyben már maga a tiszta víz is a vágy elérhetetlen tárgyaként jelenik meg, akár egy „bibliai csod[a]”.⁶⁸ Ez a kettős vágykép talán a következőkben látható (hallható!) a legtisztábban: „Hallani lehetett, amint megcsobban a víz. Ugyanakkor a nő felnyögött: és ez a nyögés egyszerre volt kéjes sóhajtás és fojtott sikoltás, mint mikor az orgazmus pillanatában

megszólal a test. A tompa nyögés olyan testies volt – igen, szemérmetlen –, hogy hallatára többen, a bakák és a tisztek, indulatosan, önfeledten krákgogni kezdettek.”⁶⁹ Kiderül, hogy mind az elállatiasodott, koszos canudosi nő, mind a civilizált rendszer mosdatlan katonái számára a tiszta víz képezi leg-
34 főbb vágyukat, mely csak a magát a rendszeren kívül meghatározó és Canudost megjárt nő számára válik (kettős értelemben vett) megtisztulásként elérhetővé, várhatóan másnap bekövetkező halála előtt. Csak így győzhet a regényben a rendszer a lázadást feltételező – így a lázadástól elválaszthatatlan – igazi renddel szemben.

A rend és a kaland állandóan körbejárando léthelyzeteknek és újraírandó problémaköröknek bizonyultak a Márai-életműben. Az *Egy polgár vallomásai* mindhárom részében, a *Zendülő*kben, a *Féltékenyek*ben és a *Sértődöttek*ben folytonosan (szinte ciklikusan) felbomló, majd újra visszaálló rend tekintetében érdemes összeolvasni a *Békét* az *Ítélet*tel annak érdekében, hogy lássuk az emigráció utáni életművet is átjáró rend- és kalandmotívum állandó hullámzását. Az előbbiben az Ulysses halálával, vagyis a kaland(ozás) beteljesedésével megteremtődik a rend: „A nagy kaland, a világ teremtésének kalandja véget ért. [...] Sajnos, most következik a Rend”⁷⁰ – világosítja fel Hermész Kirkét. Ez az Ulysses sorsán keresztül megképződött új rend bomlik majd fel ismét az *Ítélet*ben a fennálló rend(szer) elleni lázadással. A szerződés, mely a *Béké*ben még az istenek és emberek között kötöttetett a rendre való törekvésként, az az *Ítélet*ben már ember és ember közt íródott, amelyet a canudosiak a társadalomból való kivonulásukkal felrúgnak: Canudos nem más, mint „amikor az emberek kilépnek [...] a megegyezésből. [...] Mindenből, ami az emberek között...megegyezés.”⁷¹ Ezt a lázadást leverve újra visszaáll a hatalom által kiharcolt „rend”. De milyen rend? És meddig? Rend ez egyáltalán, vagy csak rendszer? Teszi fel a kérdéseket művében Márai. Mindig és mindenhol lesznek, akik láznak a rendszer ellen, mint a canudosiak (vagy mint Ulysses): „Holnapra tíz Canudos lesz Brazíliában. És holnapután száz”⁷² máshol a világban, mert amit egy adott uralkodói hatalomban „úgy neveznek, hogy rend. De nem az. Csak rendszer”,⁷³ amiben „az ember belülről kiszárad, már nem az, aki volt...”⁷⁴ mert „hasonlítani kell a többiekhez”.⁷⁵ Tehát az Ulysses sorsával kivívott függetlenség, az egyén szabadsága kérdőjeleződik meg újra az *Ítélet*ben, a nő canudosi tapasztalatain alapuló állítással, amely szerint a rendszer elleni lázadás során kialakult egy másfaja, rendszer nélküli, „eleven rend”⁷⁶ Canudos zárt világában: „másképp, mint odakünn, a világban... De nagy rend volt.”⁷⁷ Krasznahorkai is hasonlóképp összegzi az *Ítélet* tanulságát: a marsall és a nő dialógusában „a Rendszer és a Rend allegorikus párharcát kell látnunk, mert Canudos nem pusztán vallásos fanatikusok csordájának vad és hisztérikus lázadása volt, mondatja Márai a Nővel, hanem

kísérlete és egyben realizálása annak »az eleven rendnek«, mely az író történelemfilozófiai gondolatainak központi kategóriája. Canudos a »kilépést« jelent minden megegyezésből, az időből, a társadalomból, az államból, a Kalandot, a Lázaadást a Rendszer ellen, mely fölemésztí az élet energiáit, mely halálra ítéli az emberi törekvést a világegyetemben.”⁷⁸ Vagyis „végső soron: Canudos a személyiség megőrzésének egyetlen módja és tere”.⁷⁹

Ebben az állandó körforgásban és párhuzamosságban áll Márai rend- és kalandfelfogásának és motívumrendszerének kettős szerkezete. A személyiség megőrzésének érdekében mind Casanovának, Ulyssesnek vagy a canudosiaknak lázadniuk kell a rend(szer) ellen, mely ellenállás vagy megvalósul tetten érhető kalandként is a művekben (lásd *Béke*), vagy nem (lásd *Vendégjáték*), de a rejtett, belső kaland minden esetben fel-sejlik valamiképp a dolgozatban elemzett művekben. Amíg formai és szerkezeti értelemben a *Szindbád*ban és a *Vendégjáték*ban lejátszódó (és megszólaló!) nyelvi futamok és stílbravúrok a regényműfaj szabályainak felrúgásával a kaland egyszerre megfogható és megfoghatatlan, formabontó érzését fejezték ki, addig a *Béke* és az *Ítélet* alapos és a hagyományos regényformára rájátszó szerkezetükön és nyelvi gazdaságosságukon inkább a rend(ezettség) hangulata üt át, miközben a történetek maguk a kaland és a lázaadás megkerülhetetlenségéről szólnak. Ezzel (és ezt továbbgondolva) igazolódnak a (dolgozatunk első mondataiként idézett) Nagy Sz. Péter által – Márai 1945 előtti műveiben – kimutatott dualitás- és polaritás-motívumok, illetve így válik meghatározóvá a Rend és a Kaland viszonya a *Béke* és az *Ítélet* értelmezése során is.

Új Forrás 2018/6 – Mellár Dávid: Rend- és kalandmotívumok
Márai Sándor regényeiben

¹ NAGY Sz. Péter, *A Kalandtól a Rendig. A polgárfeletti polgár mítosza* = „Este nyolckor születtem...”, szerk. LŐRINCZY Huba, CZETTER Ibolya, Szombathely, Bár-könyvek, 2000, 111.

² *Uo.*, 111.

³ SZEGEDY-MASZÁK Mihály, *Szerep és mű = Mennyből az angyal*, szerk. POMOGÁTS Béla, Bp., Nap, 2008, 390.

⁴ KOMOR András, *Vendégjáték Bolzanóban = Mennyből az angyal*, 135.

⁵ *Uo.*, 136–137.

⁶ FRIED István, *Író esőköpenyben*, Bp., Helikon, 2007, 155.

⁷ *Uo.*, 155.

⁸ KASSÁK Lajos, Márai Sándor = *Mennyből az angyal*, 173.

⁹ *Uo.*

¹⁰ *Uo.*

¹¹ NAGY Sz., *i. m.*, 117.

¹² *Uo.*

¹³ *Uo.*, 118.

¹⁴ *Uo.*, 119.

¹⁵ *Uo.*

¹⁶ GYÖRFFY Miklós, *Magyar elbeszélő szólamok*, Pozsony, Kalligram, 2004, 178.

¹⁷ *Uo.*, 178.

- ¹⁸ MÉSZÁROS András, *Márai Casanova-képe a Vendégjáték Bolzanóban c. művében* = M. A., *Mozgó halhatatlanság*, Pozsony, Kalligram, 2006, 130.
- ¹⁹ Szabó Tünde a *Válás Budán* szerelmi háromszögének problematikáját *A házasság paradoxona* című tanulmányában többek közt a Don Juan-mítosz felől is értelmezi. (vö. SZABÓ Tünde, *A házasság paradoxona* = SZ. T., *A szerelem emlékezete. Három Márai-regény*, Orosz Irodalom és Irodalom-kutatás ELTE Doktori Program, Budapest, 2010.)
- 36** ²⁰ MÁRAI Sándor, *Napló. 1958–1967*, Bp., Akadémiai – Helikon, 1992, 255.
- ²¹ Søren KIERKEGAARD, *Mozart Don Juanja*, Bp., Európa, 1993, 108.
- ²² KASSÁK, i. m., 170.
- ²³ *Uo.*
- ²⁴ *Uo.*
- ²⁵ *Uo.*, 171.
- ²⁶ *Uo.*
- ²⁷ MÁRAI, *Szindbád hazamegy*, Bp., Helikon, 2006, 79–80.
- ²⁸ *Uo.*, 80.
- ²⁹ *Uo.*
- ³⁰ SZEGEDY-MASZÁK, *Műfajok átértelmezése* = „Este nyolckor születtem...”, 47.
- ³¹ Márai emigrációs évei alatt Ulysses álnéven olvasott fel a Szabad Európa Rádió *Vasárnapi Krónika* című sorozatában. Ezeket a felolvasásokat később szándékában állt kötetben is publikálni, de erre csak halála után került sor. Lásd: MÁRAI, *Fedőneve: Ulysses*, Bp., Helikon, 2014.
- ³² MÁRAI, *Béke Ithakában*, Bp., Helikon, 2003, 271.
- ³³ BOD Péter, *Márai nem alkuszik. Az emigráns és a naplók*, Hévíz, 2018/1, 84–85.
- ³⁴ MÁRAI, *A teljes napló 1946*, Bp., Helikon, 2007, 70.
- ³⁵ BOD, i. m., 82.
- ³⁶ GRENDÉL Lajos, *A modern magyar irodalom története*, Pozsony, Kalligram, 2010, 263.
- ³⁷ BOD, i. m., 84.
- ³⁸ KRASZNAHORKAI László, *Egy későkamaszkori dolgozat Márai Sándor emigrációs pályájáról (II.)*, Jelenkor, 1991/5, 455.
- ³⁹ *Uo.*, 457.
- ⁴⁰ SZABÓ Ádám, *Az út Canudosba*, 2000, 2007/10, 75.
- ⁴¹ MÁRAI, *Napló. 1958–1967*, i. m., 99.
- ⁴² KRASZNAHORKAI, i. m., 453.
- ⁴³ *Uo.*, 457.
- ⁴⁴ MÁRAI, *Béke Ithakában*, i. m., 269.
- ⁴⁵ *Uo.*, 219.
- ⁴⁶ *Uo.*, 211.
- ⁴⁷ KRASZNAHORKAI, i. m., 457.
- ⁴⁸ MÁRAI, *Béke Ithakában*, i. m., 265.
- ⁴⁹ *Uo.*, 106.
- ⁵⁰ *Uo.*
- ⁵¹ *Uo.*, 104.
- ⁵² *Uo.*
- ⁵³ *Uo.*, 106.
- ⁵⁴ *Uo.*, 104.
- ⁵⁵ *Uo.*, 269.
- ⁵⁶ *Uo.*, 270–271.
- ⁵⁷ Vö. *Uo.*, 131.
- ⁵⁸ *A gyertyák csonkig égne*k-ben Szabó Tünde felfedezi a freudi értelemben vett Ödipusz-komplexus érvényesülését (vö. SZABÓ Tünde, „Totem és tabu” – Archetipikus elemek Márai Sándor *A gyertyák csonkig égne*k című regényében = *Mérleg és eszmecsere Márairól*, szerk. CZETTER Ibolya, Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 2013.)
- ⁵⁹ MÁRAI, *Béke Ithakában*, i. m., 211.
- ⁶⁰ Vö. *Uo.*, 85.

⁶¹ Uo., 84.

⁶² Uo., 85.

⁶³ MÁRAI Sándor, *Ítélet Canudosban*, Bp., Helikon, 2008, 99.

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ Uo., 103.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ Uo., 99.

⁶⁸ Uo., 101.

⁶⁹ Uo., 103.

⁷⁰ MÁRAI, *Béke Ithakában*, i. m., 220.

⁷¹ MÁRAI, *Ítélet Canudosban*, i. m., 117.

⁷² Uo., 95

⁷³ Uo., 150.

⁷⁴ Uo., 159.

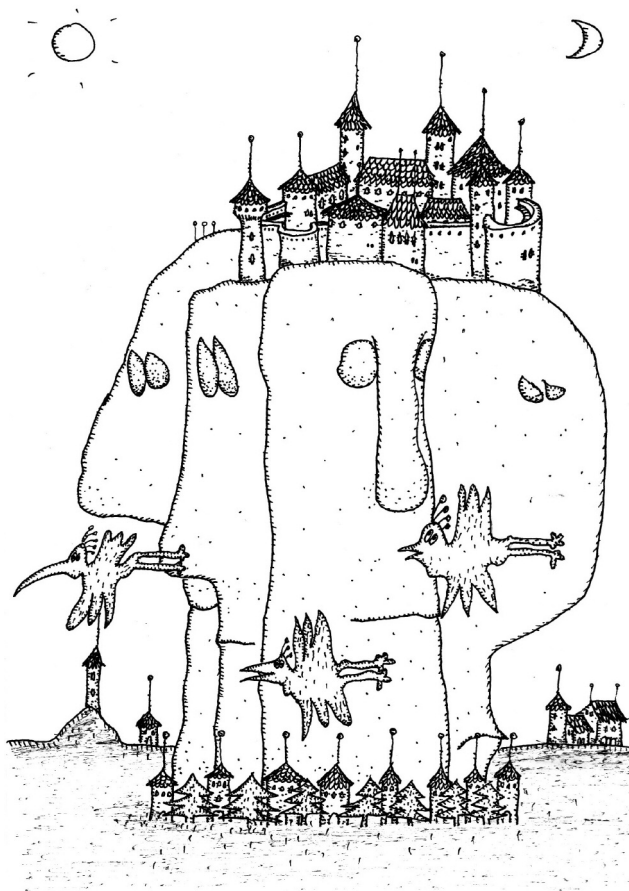
⁷⁵ Uo.

⁷⁶ Uo., 150.

⁷⁷ Uo., 136.

⁷⁸ KRASZNAHORKAI, i. m., 455.

⁷⁹ Uo.

„Szabó Magda akkor is regényíró lenne, ha ezt a műfajt előtte fel se találták volna, ha addig még egyetlen regény sem született volna az irodalomban. Őt éppen az a két dolog érdekli, ami a huszadik századi regény mindegyik

38 Nagy Csilla

TÉR- ÉS TESTPOÉTIKA SZABÓ MAGDA *ABIGÉL* CÍMŰ REGÉNYÉBEN

ma maradandónak feltűnő változatát élteti. A mese és a mesében vergődő és a vergődésből a létezésig magát felküzdő ember. [...] Szabó Magda megtette a maga csodáját, kortársai és pályatársai ellenében az ő hallga-

tásából – amelyet sokáig csak műfajváltásnak hittünk: a költőben kialakult a prózaíró – megszületett a nem létező folytonosság, az a Magyarország, amely egy szerencsésebb földrajzi vagy történelmi szituációban valóságosan is egzisztálhatott volna. De az ő igazi csodája az lett, hogy ebben a képzetes térben úgy tudott mozogni, mintha az valóban szocializált valóság lenne. Kritizálni is tudta. Mint a nagy írók minden korban a saját kortársaikat. Szabó Magda művei nem a karámban éltek, hanem megszerkesztették a hazának egy szerencsésebb változatát úgy, hogy egyben annak a kritikáját is megvalósították.”¹

Kabdebő Lóránt nagyívű tanulmánya, amelyből ez az idézet származik, Szabó Magda életművének kanonikus pozícióját, hagyományvonalait és működési mechanizmusait vizsgálja. Az általa jó érzékkel kiemelt jellemzők, a „mese”, azaz a személyes történet, valamint a „létezésben vergődés”, azaz a közép-európai történelem globális eseményeinek kiszolgáltatott egyéniség kettőssége valóban alapvető jelentőségű Szabó Magda prózájában. Azonban paradox módon épp ezek a motívumok azok, amelyekből a pálya megítélésének ellentmondásai származnak. A művek kiadói sikere, kvázi eladhatósága, az adaptációk és feldolgozások népszerűsége ellenére ugyanis az életmű kanonikus pozíciója máig bizonytalan. Szabó Magda az irodalomtörténeti kézikönyvekből kimarad, vagy épp a lektűr és az ifjúsági irodalom kategóriájába szorul, reális és (többször) lineáris cselekményvezetése okán gyakran éri a korszerűtlenség vádját. Valóban, a szövegek rendszerint cselekményközpontúak vagy jellemcentrikusak, klasszikus elbeszélői technikákat működtetnek, és felvállalják, felkínálják a biográfiai olvasás lehetőségét. A gördülékeny, áttekinthető szerkezet, az érzékeny környezetrajz, a történelmi kontextualizálás, az egyén morális jellegű, időnként példázatszerű próbatételei éppúgy magukba foglalják a befogadó azonosulásának, a regénybeli szereplők helyzetébe való belehelyezkedésének az igényét; ahogy a mediális áthelyezés (megfilmesítés, színpadra alkalmazás) lehetőségét is hordozzák. Ezzel együtt

azonban magukra vonják a könnyed olvashatóság, a fordulatokra és emóciókra építő zsánerjellegű beszédmód gyanúját is.

Igaz ez az *Abigél*re² is, amelyet legtöbbször az ifjúsági irodalom kategóriájába sorolnak, ezen belül rendhagyó lányregényként emlegetnek, amely azonban szerkezetében, karakterábrázolásában a szerző egyik leginkább átgondolt, többféle regénypoétikai hagyomány elemeit hasznosító műve. (Hozzátehetjük, egy vállaltan ifjúsági műben inkább erény, mint hátrány a cselekményközpontúság és az áttekinthető szerkezet.) A mű legfőbb pozitívuma, hogy egy közép-európai traumát – a második világháború társadalmi és ideológiai kérdéseit – egy kamaszlány sorsán keresztül, és egy zárt közösség működési mechanizmusainak oppozíciójában képes felmutatni. A személyes mikrotörténet (Gina nevelődése, kvázi felnőtté válása) egy bentlakásos iskolai közegben játszódik, amely azonban a történelem és a politika makrodíszletei közé illeszkedik. A kamaszlány egyéni dilemmái (a lányregény elemei), az iskolán belüli interszubjektív viszonyok és kollektív erőterek alakulása (az iskola-, börtön- vagy katonaságtematikájú történetek sajátossága), valamint az egyéni életutat elkerülhetetlenül befolyásoló globális események (a történelmi regények mozzanatai) illeszkednek finoman egymásba. Ennek köszönhetően az *Abigél* éppúgy szól az aktuális szituációkhoz kötődő morális döntésekről, ahogy a hatalmi struktúrák vagy a közösségi normák fenntartásának a szükségességéről is – ez az az aspektus, amely leginkább túlmutat a lányregény kategóriáján. Az alábbiakban a regénybeli hatalmi struktúrák területiális és korporális vonatkozásait, valamint ezeknek az interszubjektív viszonyokra, az egyéni és kollektív identitásra gyakorolt hatását vizsgálom, különös tekintettel a válság, az uniformizálás és az ajándék fogalmára.

A regény dinamikus történelmi szituációban, válsághelyzetben, a második világháború idején játszódik. A bentlakásos iskola mint a külvilágtól elzárt, önálló szabályrendszer szerint működő közeg, Foucault kifejezésével, maga is egyfajta válságheterotópiának³ tekinthető: olyan intézményről van szó, amelynek létezése és a társadalom egyéb területeitől való elhatároltsága paradox módon a társadalmi rend fenntartásához járul hozzá, amennyiben a nevelés, az oktatás és a szocializáció rendhagyó, speciális formáját valósítja meg. Az *Iskola a határon* katonai szigorral működő közege vagy a *Légy jó mindhalálig* debreceni kollégiuma, a *Hangyaboly* zárdája, és nem utolsósorban az *Abigél* erődként működő, a külvilágból érkező impulzusokat visszatartó iskolája is bizonyos értelemben a társadalmi rétegzettséget miniaturizáló világ, egyszerre privilegizált és tiltott hely. Az életforma kötöttségei az egyén fejlesztését szolgálják, a bentlakásos iskola képzetéhez

így a kiválóság, a kiválasztottság fogalma társul; másrészt azonban a közeg a társadalmi tabuk (például a nemi, a generációs vagy a vallási szeparáció) terepeként is megjelenik.

40 Foucault a *Felügyelet és büntetés*ben a 17–18. századi mintára működő oktatási intézményeket, a katonai, a keresztény iskolákat, vagy a műhelyek rendszerét a társadalmi szintű fegyelmelés egy típusaként azonosítja, amely a felnövekvő generációk (és környezetük) ellenőrzését vállalja fel, és a képzés, a nevelődés folyamatát egyaránt feszes keretek között tartja: „Felrajzolódott a fegyelem két képe. Az egyik véglet a fegyelemblokád, a társadalom peremén kívül felállított zárt intézmény, negatív funkciók felé terelve: álljt mond a bűnnek, megszünteti az érintkezést, felfüggeszti az időt. A másik véglet a panoptikusság, a fegyelemgépezet: funkcionális elrendezés, amelynek a hatalom gyakorlatát kell kibővítenie, gyorsabbá, könnyebbé, hatékonyabbá tennie, ravasz kényszerítések terve egy eljövendő társadalom számára. [...] A keresztény iskoláknak így nemcsak egyszerűen engedelmes gyerekeket kell képezniük; a szülők ellenőrzését is lehetővé kell tenniük, tudakozódniuk kell életmódjukról, anyagi erőforrásaikról, buzgóságukról, erkölcsikről. Az iskola arra törekszik, hogy parányi társadalmi obszervatóriummal váljék, hogy a felnőttekre is kiterjessze a hatását és állandó ellenőrzése alá vonja őket.”⁴

Ilyen értelemben minden heterotópia meghatározott társadalmi funkcióval bír, amely azonban – a társadalom struktúrájának átalakulásával párhuzamosan – változhat: az *Abigél*ben a Matula elsődlegesen az életkori elzárás eszköze, másodlagosan – a háború kontextusában – azonban védelmi közegként kezd működni: olyan szakrális, tabusított helyről van szó, amely számára az egyház jogosítványai védelmet jelentenek az állami/polgári/katonai törvényekkel szemben. A tanulók születési adatai, családi körülményei, anyagi helyzete a Matulában is ellenőrzött, erre utalnak a lányok kijelentései a tandíjra vonatkozóan, Torma Gedeon utalásai a kedvezményes helyekre, a túljelentkezésre, valamint az akváriumos jelenet, amely során kiemelték a problémás származású tanulók nyilvántartási papírjait (tudjuk, később Abigél segítségével, hamis dokumentumokkal lesznek helyettesítve). A Matula egy, a külvilágnál tökéletesebb, kerekesebb, szabályozottabb alternatív valóságot hoz létre, amelyet a zárt közösség formális (a házirend) és informális (az osztályközösség, az iskolaközösség életén belül működő) szabályzata befolyásol. Vallási keretek között működik (református), militáns jellegű struktúrában (meghatározott hierarchia, szabályrendszer, öltözködési és testápolási, testedzési, tanulási rend jellemzi). Egyszerre jelenti a kiemelkedést a társadalomból (a hátrányos helyzetű, vidéki családból származó diákok számára), és az elrejtőzést (Gina és a háborúban problémás származású diákok számára). A bentlakásos iskolában a különböző szociális háttérrel, kontextussal

rendelkező egyének kerülnek egymás mellé, az intézmény azonban olyan térként működik, amely hermetikusan elzár minden korábbi kontextust, és érintkezés legfeljebb a város helyszíneivel, közvetve a városlakókkal és más iskolákkal van.

A belépés rítusok sorozata: a diákok beöltöztetése, a személyes tárgyak lefoglalása az uniformizálást és a test szabályozását (a nőiesség megtagadását) egyaránt jelenti: „Zsuzsanna a raktárba vitte, ahol a raktáros testvértől átvették a felszerelését. Beparancsolták egy öltözőfülkébe, ahol nemcsak ruhát kellett cserélnie, hanem fehérneműt is. A raktáros olyan szemrehányó pillantással hajtogatta össze Gina kombinéját, amelyen kiterjesztett szárnyú kék madarak szálltak valami tó felett a sárga selymen, mintha Gina madarai valami speciális, idegen ragály veszélyét hozták volna be a raktárfalak közé. Az új intézeti fehérnemű, az iskolaruhák, a kalapok, a kesztyűk, a kabátok, amelyekkel régi kabátjait kicserélték, a kötény, amelyről most közelről vette észre, hogy az ujjai alján még egy rászerezett könyökvédő is díszlik, minden, amit kapott, megfelelő méretű volt, s anyagát tekintve is kifogástalan, csak olyan riasztóan esetlen, mintha valaki – a tervező – azon mesterkedett volna, hogy öltöztesse fel a Matula intézet növendékeit úgy, hogy ne igen vonják magukra senki tekintetét, hacsak azért nem, hogy borzadva megbámulja, mivé lehet torzítani egy kedves kislányruhát, vagy hogy lehet úgy megvarrni egy leginkább matrózzruhához hasonlító ünneplőt, hogy ne legyen hegyes kivágása, hanem magasan záródjék, kis, fojtogató, hímzett gallérral, amelyen fehér tulipánok hirdetik az ünnepi alkalmat matrózgallér és masni helyett.” (27.)

Erving Goffman szerint a társadalom minden tagja szerepet játszik, amelynek az egyéni létezés számos aspektusa (így az öltöztetése) része.⁵ Az egyenruha annak jelzése, hogy a totális intézmények totálisan birtokba veszik a személyt (ilyenek a börtönök, a gyógyászati intézmények, a szerzetesrendek, a katonaság, és bizonyos mértékig az iskolák is).⁶ A Matulát a regény narrációja gyakran azonosítja börtönnel, vagy olyan leírásokat használ, amelyek az erődítmény, a vár vagy a katonai épület megjelölésére is alkalmasak lennének. Egy ilyen intézményben az „én” egyéni vonásai, igényei háttérbe szorulnak a közösség értékrendje és szempontrendszere mögött. Az uniformizálás arctalanít, így az interszubjektív viszonyok létesülési lehetőségét is korlátozza – csakis az adott szerep szerint létesülhetnek a kapcsolatok. Ez kontrasztot jelent Gina előző életéhez képest, ahol a társasági élet nélkülözte az iskolai életkori és státuszfüggő hierarchiát: „Prédikáció alatt megpróbálta kitalálni, hogy ha viselhetné a rendes ruháit, és szabadna normálisan fészüklődni, ha nem az erődben laknék, hanem otthon vagy Mimó néninél, és úgy élhetne, ahogy Pesten élt, ugyan

hogyan beszélhetne ő Kalmár Péterrel, ha társaságban találkozhatnának, és mit mondanának egymásnak. Nagynénje teáin idősebb tisztekkel is táncolt már, mint ez a férfi. Milyen csillogó, szőke haja van, és milyen szépen metszett profilja; katonás ez az arc valamiképpen, olyan bátor, olyan határozott. Gina szerette a képeket, sokat járt Marszell-lal tárlatra, múzeumba, külföldön is mindig megnézte a híres gyűjteményeket. Kalmár arca olyan volt, mint egy nagyon csinos Szent György. Majdnem elnevette magát a felismeréstől.” (53.)

Amikor Gina a virágládába rejté az értékeit, voltaképp korábbi személyiségének jeleit, maradványait őrzi meg. A személytelenítés totalizálása megy végbe Margaret Atwood *A szolgálólány meséje* című disztópiájában, ahol az eltérő színű, fazonú uniformisok a társadalom által elfogadott női szerepeket jelölik, kizárva a szerepváltás lehetőségét.⁷ A Matulában annyiban hasonló az egyenruha szerepe, hogy funkcionális, jelöl valamit, rámutat valamire – ez esetben arra, hogy egy szigorú intézmény családi kötelekébe tartozik a viselője, aki meghatározott értékrend és napirend, szabályrendszer mentén él az intézményben. Eszerint a puritán értékek, a világi hívságok mellőzése erény, a funkcionális tárgyak és fogyasztási cikkek használata elvárás, minden egyéb élvezet mellőzhető. De a regényben az egyenruha sok esetben az elfedést szolgálja, a viselője valódi státuszát elrejtve egyfajta maszkként szolgál. A szökés idején a diakonissza-egyenruha Gina inkognitóját segíti. Kuncz Feri katonai uniformisa pedig a megtévesztés eszköze (hiszen az egyenruha olyan, a hadnagyból hiányzó tulajdonságokat asszociál, mint a morál, a humánus, a hitelesség, a lojalitás és a lovagiasság), de a hadnagy-egyenruha hatalmi jelkép is. A fordulat után nemcsak a hazai hadsereget, hanem a szövetségeseket, az aktuális végrehajtó hatalmat is jelképezi.

Az uniformizálás rendszerint kizárja a testiséget, a regény azonban Zsuzsanna testvér figurájában az egyenruha mögötti rejtett nőiesség és szexus érzékeltetésének is teret ad, máshol pedig a felnőttek közötti vonzalom árnyalatai kapnak teret. Példa erre a kirándulás, ahol rendkívül pontos korporális leírások mutatják meg Kőnig erőfeszítéseit, hogy ne adja jelét a Zsuzsanna iránti vonzalomnak: „Ez szebb volt minden szépségnél és izgalmasabb minden izgalomnál! Kőnig, a figura, hát nem rándul össze az ajka, mihelyt meglátja, hogy Kalmár és Zsuzsanna összehajol?” Majd, amikor Zsuzsanna legurul a töltésről: „Kőnig vállá megrezdült, a keze is, mintha súrolta volna tudatát a gondolat: ha utánakapna, tán fenntarthatná, míg visszanyeri az egyensúlyát, de csak bámult rá gyámoltalanul [...]. Egyetlen másodperc alatt oly sokat kellett befogadni a szemeknek: amint Zsuzsanna eltűnik előlük, ahogy az egész ötödik ledobja a kosarát és a töltés felé rohan, Kőnig arcát, amely előbb vérpiros lett, aztán sápadt, a mozdulatot, amellyel majdnem a prefekta után ugrott, de aztán meggondolta magát, és csupán odalépett

a töltés szélére, onnan nézett a diakonissza után rémülten és érdeklődve.” (170.)

König viselkedésének hátterében a vonzalom intimitása áll, ám a Matula szabályai szerint is indokolható, az intézet ugyanis a testi megnyilvánulásokat, működéseket is az öltözethez hasonló szigorral szabályozza. Például az étkezés ideje, rituáléja, az ételek minősége egyaránt kötött: ennek hátterében egyrészt a kereszténység azon elképzelése áll, mely szerint a lélek a test szabályozásán keresztül befolyásolható; másrészt a fegyelmező és büntető intézetek konvenciója, amely a tevékenységek korlátozását a nevelés eszközének tekinti. Figyelemreméltó Baudrillard megállapítása, amely az öltözet és az étkezés párhuzamát veti fel a funkcionalitás szempontjából: „[...] a valóságos ruha, bármennyire funkcionális legyen is, mindig rendelkezik valamilyen jelszerű elemmel, amennyiben minden funkció legalább önmagát jelöli. A munkaruha arra való, hogy dolgozzanak benne, de a munkát is hirdeti; az esőkabát megvéd az esőtől, de jelzi is ezt. Ezt (a valóság szintjén lezajló) cseremozgást a funkció és a jel között valószínűleg számos kulturális tárgyban megtaláljuk. Így például az ennivaló egyaránt alá van rendelve egy fiziológiai szükségletnek és egy szemantikai státusnak: a táplálék jóllakat és jelöl; egyszerre kielégülés és kommunikáció.”⁸

A növendékek alkalmazkodnak az iskolai előírásokhoz, amelyek réseibe azonban beleírják saját szokásaikat, játékaikat, babonáikat, apró élvezeteiket – azaz a csoportidentitást a felnőttek világával szemben létrehozó gesztusaikat. A közösséghez való alkalmazkodás elvárása evolúciós kritérium: az állatvilágban sem ritka, hogy a gyengébb, a külsődleges jegyeiben (például színében, illatanyagában) különböző, vagy a csoportidentitást és a csoporton belüli hierarchiát nem elfogadó egyedet kirekesztik. Vitay „árulása” a terrárium kapcsán azért vezet kiközösítéshez, mert a belső, informális szabályokat rúgja fel. Az engesztelés fázisai pedig (a postán kapott sütemény, amit az osztály nem fogyaszt el, hanem „eltemet” a kertészkedés közben; a Hajda úr cukrászdájában rendelt torta, amit ugyan megesznek a növendékek, de a perselypénzből ki is fizetik) – ezek az étkezés vagy a táplálék kultúrtörténetében megjelenő tiltásokat is felidézik. A Matulában az édesség (az öncélú, élvezeti alapon történő táplálkozás) ritka és kíváncsú, csábító, amely így a teremtéstörténet csábításával, ősbűnével is összefüggésbe hozható, de evolúciós kontextusban is értelmezhető. A táplálék az utóbbi értelemben egzisztenciális követelmény és hatalmi jelkép egyszerre, hiszen az állatvilágban az az állat tekinthető dominánsnak, amely a táplálékot képes megszerezni, és amelyik először fogyaszt belőle.⁹ A kiközösítettől elfogadott ajándék egyet jelent a behódolással, és – Marcel Mauss antropológiai kutatásai alapján – a

szövetség elfogadásával is, így egyfajta pacifizáló gesztusnak is tekinthető. Vitay tábornok süteményeinek, sőt a Gina által el nem fogyasztott kompótnak a visszautasítása ilyen értelemben kollektív üzenet arról, hogy nincs engesztelődés, nincs szövetség és befogadás.¹⁰

44 Érdekes, hogy a regényben a jelentős fordulatok a süteménnyel, az ünnep eseményével függnek össze. Gina Horn Mici kakaós-süteményes vacsoráján próbálkozik először a szökéssel. Hajda úr cukrászdájában tudja meg az igazságot a háborúról és apja szerepéről. Süteményt vesz Torma Piroskának, amikor másodszor, Kuncz Ferivel akar elszökni. És a Horn Mici által szervezett Gedeon-napon szöki meg ténylegesen („[...] az összes maradék lisztemet felsütöttem délután ezeknek a gyerekeknek” – mondja Horn Mici). Ezek a rendkívüli alkalmak voltaképp rést ütnek a Matula zártságán, mintha a heterotópiában egy másik heterotópia is megnyílna, és újabb átmeneti helyek létesülnének. A regényben ilyen Horn Mici háza, Abigél szobra, a templom és az utca. Ezek mindegyike egyszerre nyitott és zárt, megközelítésük rítusokhoz kötött, és miközben fellazítják a belső hatalmi struktúrát, beengedik a külvilágot. A heterotópiák tehát szükségszerűen újabb heterotópiákat termelnek, rámutatva arra, hogy bármilyen szigorú rendszerben létezünk is, a válságokat kirekesztő „kerek egész, fekete-fehér, zömök világ” csak ideig-óráig fenntartható.

¹ Kabdebó Lóránt: *Egy monográfia címszavai* [online]. Digitális Irodalmi Akadémia, http://dia.pool.pim.hu/html/szakirodalom/szabo_magda/szabo_m_kabdebo_egy_monografia.htm (A letöltés ideje: 2017. 11. 20.).

² Szabó Magda: *Abigél*. Bp., Móra, 2006. (A későbbiekben ebből a kiadványból idézek, az idézet pontos helyét a törzsszövegben oldalszámmal jelzem.)

³ Michel Foucault: *Eltérő terek*. In: Uő: *Nyelv a végtelenhez*. Ford.: Sutyák Tibor. Debrecen, Latin betűk, 2000. 147–157.

⁴ Michel Foucault: *Felügyelet és büntetés*. Ford.: Fázsy Anikó, Csűrös Klára. Bp., Gondolat, 1990. 285, 288.

⁵ Vö. Erving Goffman: *The Interaction Order*. American Sociological Association. *American Sociological Review*, 1983/febr., 1–17.

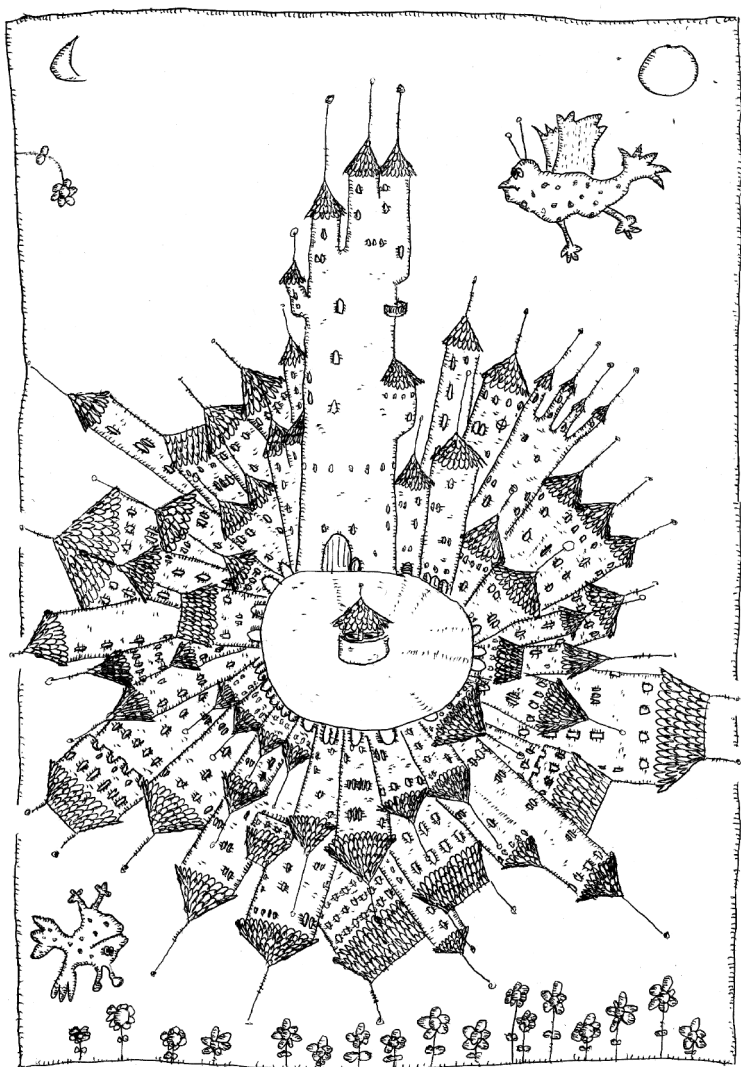
⁶ Ld. részletesen itt: Erving Goffman: *Asylums. Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. New York, Anchor, 1961.

⁷ Vö. „Az eltakart test feminin – persze nem biológiai, hanem mitológiai értelemben. Az a tény, hogy a polgári és a puritán érától kezdve a divat a nőhöz kapcsolódik, kettős index-relációról árulkodik: a divat és valamiféle rejtőzködő test, másfelől pedig a nő és valamiféle rejtőzködő szexualitás között létesített megfeleltetésről. Ez a megfeleltetés nem (vagy csak kevésbé) létezett a XVIII. századig (a szertartásos társadalmakban pedig bizonyos egyáltalán nem) – napjainkban pedig ismét eltűnően van. Amikor – mint számunkra – felvetődik a rejtőzködő szexualitásnak és a test tiltott igazságának problémája, amikor maga a divat is semlegesíti az öltözködés és a test szembenállását, akkor a nő és a divat közötti affinitás fokozatosan megszűnik – a divat általánossá válik, mind kevésbé marad az egyik nem vagy egy korcsoport osztályrésze.” (Jean Baudrillard: *A divat, avagy a kód elbűvölő képessége*. In: Klaniczay Gábor, S. Nagy Katalin (szerk.): *Divatszociológia*. Ford.: Bodnár György és tsai. Bp., Tömegkommunikációs Kutatóközpont, 1982. 73–74.)

⁸ Roland Barthes: *A divat rendszere = Divatszociológia*. 149.

⁹ Forgács Attila: *Az évés lélektana*. Bp., Akadémiai, 2013. 47–48.

¹⁰ Vö. Marcel Mauss: Tanulmány az ajándékról: Az ajándékcseré formája és értelme az archaikus társadalmakban. Ford.: Saly Noémi. *Café Babel*, 23.szám (Pénz), 91–101.

Új Forrás 2018/6 – Nagy Csilla: Tér- és testpoétika Szabó Magda
Abigél című regényében

Kilép az ajtón, minden olyan lebegős. A kulcs, Judit, a köztük pattogó érzelmek, a fejében formálódó terv. Mindent önazonosságtól mentesen tud észlelni ebben az állapotban. A prэшáz. Judit szüleié.

46 Berta Ádám

NEM ATTÓL VIZES

A HAL

(regényrészlet)

– Fogalmam sincs, hol a vége ezeknek a projekcióknak – motyogja.

Az Oktogonon megvárja a négyeshatost, amely a Wesselényi utca felől sárga kígyóként siklik a lába elé, mint amit filmre vettek. Nem-szaggatott

mozgásában van valami hirtelen. Karcsi nem siet, de az emberek zavarják. A korlátot támasztja, amennyire teheti, elhúzódik a többi ácsorgó mellől. Amikor már karnyújtásnyira van tőle, a sárgára fényezett lemezek egész mást sugallnak. Talán megfontoltságot? A sarkamban van az idő, gondolja. A villamoson a fal mellé áll, egy szűk sarokba, nincs senki a közelében. A Nyugatinál felszállnak hárman, az üres hely láttán rögtön odacsoportosulnak. Karcsi úgy érzi, teljesen beszorították, már bánja, hogy nem kocsival jött. Morog valamit, átlábal a letett bőröndök közt, új helyet keres. Erőlteti a koncentrációt. A prэшáz, mondja magában.

– Be lehet fűteni, igaz? – kérdi a lánytól.

A konyhában ülnek, a Frankel Leó úton. Szürke tapinaci, a sportpólóban Judit melle. Kitekert nyakkal az ölébe ejti a fejét. Két centiről szagolja-kamerázza a gömbölyded húst a pólón át.

– Persze.

Judit csikisen vihog.

– Te meg gyere le hozzám hétvégén. Megteszed?

Valahogy vaskos, váratlanul erőteljes, ahogy hozzányúl. Pedig nem akart vulgáris lenni, csak közvetlen. A világ fáradhatatlan részecskéi, gondolja. Rezgő intenzitás, gondolja. Judit nem áll ellen.

– Mi az, hogy lejövök... Tök jó lesz.

A lány szeme túlvilágítja a takarékos izzót. Karcsi valahogy lehúzta a padlóra, a hokedli lába a combja közé tekeredik. Benyúl. Zihálnak.

– Ez nagyon finom – mondja még Judit, aztán Karcsi vasárnap autóba ül, és birtokba veszi a prэшázat. Egyedül tölti a hetet, Judit péntek délután csatlakozik hozzá.

– Tudod, mi a kedvenc tárgyam? – kérdezte Judittól, valamikor az álmos szombat kellős közepén.

Eredetileg úgy tervezték, kísétálnak a vízhez, ami jó négy kilométer a bicikliút mentén. Végül aztán egész nap az ágyban lustálkodtak. De most már

úgy voltak vele, muszáj lesz enni. A konyhapult körül csoportosultak, de a takarót azért vitték magukkal.

– Na mi? – akasztotta le a lány a kampóról a palacsintasütőt.

Sötétedett, de a Szent György-hegy kontúrja még így is benézett az ablakon. A lámpafény megcsillant a serpenyő nyelén. A domboldalba ázott félpincében egyetlen légtér tartalmazta a konyhát, az ülőgarnitúrát dohányzóasztallal, és a hálót.

– Az a galacsin, amivel a bankkártyát odaragasztják a levélhez, amivel kiküldik.

Előző nap kiment kocsival a vonathoz, aztán, amikor a lány megjött, még ittak egy kávét a közelben, és fél négy körül együtt léptek be a jól befűtött prэшázba. Akkor is épp sötétedett. Judit rögtön látta, hogy jó pár dolog megváltozott, Karesz a jelek szerint eléggé belakta magát ide az elmúlt négy-öt napban.

– A kád kicsit elszennyestartósodott – magyarázta a fürdőszobába lépő Juditnak.

A fiú egyszerűen csak belehajigálta a levetett ruhákat. Tusolásra úgyis a zuhanyzófülkét használta.

A falra frissen kitéve három poszter.

– Ezeket meg honnan szerezted, valami börszéről? – kérdezte Judit. – Direkt hoztál plakátokat, hogy ide kirakd?

– Ha szükség van rájuk, mindig segítenek – mondja.

Judit felnéz a három alakra. Yoda, Niki Lauda és Nikki Sixx bámul vissza rá. Látszik, hogy Karcsi napokig magában volt: most izgatottan bugyborékol, hadar, mesél, produkálja magát. A buggyant sztoriáradat közepette többször is említ valami „háromságot”. Judit egy idő után rákérdez, mi az.

– Kiskunság, Jászság, Hajdúság – feleli Karcsi. – Regionális szuperhősök.

Mintha nem érzékelné a helyzet iróniáját, nagy komolyan szövegel tovább. Beletelik egy-két óra, mire csillapodik a vibrálás. Ölelkeznek, összebújnak, esznek egy keveset, Karcsi lassabban, nyugodtabban kezd beszélni, olykor csendben marad.

*

– Apám mesélte, mikor egy-egy ritka külföldi utazásból megjöttek a szülei, szokás szerint rögtön elővették a soha nem látott, csodálatos ajándékokat, amiket Magyarországon akkor még nem lehetett kapni – mondja az asztalnál. Már egy csomó palacsintát megtöltöttek. – Az egyik egy apró, kulcstartóra fűzött Rubik-kocka volt. Aztán később állítólag kapott egy magyar kockát is,

akkoriban még csak egyféle volt a boltban, majdnem dupla akkora, mint ez a francia kulcstartós. Még később pedig találkozott is valakivel, aki teljesen ki tudta rakni a kockát, mind a hat oldalát. Na és a magyar kockáját kirakta, de a francia kulcstartósnál, amikor eljutott egy pontig, nem jött be neki
48 a szokásos húzás, a csóka azt mondta, valami nem stimmel.

A reggelizősarokban ültek, lekvárral és túróval töltötték meg, aztán felcsavarták a palacsintákat.

– Apámnak persze eszébe jutott, mi történt azon a bizonyos első estén. A szülei megpróbálták kirakni a kis kockát, és majdnem sikerrel jártak. Egyetlen sarok színei nem jöttek csak ki, amúgy már egyszínűen állt a többi három oldal, és ezt a sarkot leszámítva a másik három oldal is rendben volt. Ekkor úgy döntöttek, biztos a kocka rossz. Óvatosan leáztatták a színeket alkotó három matricát a sarokelemről, és a kocka pillanatnyi rendjének megfelelően ragasztották vissza.

– Húha.

– És innentől tipikus apám a sztori. Az egészet avval hozta összefüggésbe, hogy a szülei már nem élnek, és hogy lám-lám, nem kellett volna át-ragasztgatni a kocka pöttyeit. Mintha Rubik Ernő tette volna el őket láb alól.

– Mert mi lett édesapád szüleivel?

– Mondom, nem személyesen Rubik tette – vigyorog Karcsi. – Csak utánuk küldte a démonait. Apám szerint a végén úgy néztek ki szegények, mintha a kvarcjáték huszonkettedik pályáján játszanának. Mindenhol jöttek azok az izék. Ezt sokszor elmesélte, mindig ugyanezekkel a szavakkal, mintha kicsit rá lett volna kattanva a sztorira.

– De mi történt valójában?

– Hát ez az. Néha nem hagytuk békén – Karcsi itt észreveszi, hogy elszólta magát a többes számmal, és gyorsan korrigál. Judit nem kérdez vissza. – Szóval addig nyúztam, amíg ki nem bök valamit apa a gyerekkoráról meg a nagyiékról. Én nem ismertem a nagyszüleimet.

A szoba levegője valahogy megváltozik, talán egy halvány fuvallat is betör az ablak felől, aztán pattan a termosztát, és bekapcsol a cirkó.

– Sajnálom – mondja Judit.

– Jaj, na – dörgöli a lány hátát Karcsi, és olyan képet vág, mint egy rajzfilmfigura. – Inkább azt mondd meg, tudod-e, mi az a kvarcjáték.

Látja, hogy a lány még benne maradt a komolyabb sztoriban, úgyhogy hozzáfűz valamit:

– Hát apáról egyszerűen mindenki lepattant. Nem volt hajlandó mást mondani, mindig elkanyarodott a valóságtól ezekbe a bizarr kis sztorikba. De csak úgy, hogy ne legyen ijesztő, arra mindig vigyázott. Rubik démonairól is rögtön kijelentette, hogy nem kell fosni, bennünket már békén hagynak.

Judit nem feszegeti. Meghitt, gyengéd szex, aztán tévénznek. A húsból

már csak három palacsinta maradt. A képernyőn egy fehér asztal látszik, rajta néhány apró bigyó. Karcsi nem tudja, mik azok. Valaki egy idős emberről beszél.

– Öreg – mondja a hang a tévében. – Ráncos belül a füle.

Karcsi már nem figyel a tévére, Judit fejét nézi közvetlen közletről. Elképzei, hogy a szép, fényes haj alatt ott van az agya, és fantáziálni kezd róla, hogy mi járhat Judit fejében. Egy idő után úgy érzi, sikerült teljesen beleélnie magát a dologba, tulajdonképp ő Judit. Ledöbbenne, ha kiderülne, hogy a lánynak egészen máson jár az esze ebben a pilanatban, nem azon, amit ő elképzelt.

Ha tehát összeszedett vagy, és soha semmi nem megy ki a fedjéből, mert arra optimalizálsz, hogy mindent észben tarts – összegzett a Judit elképzelt gondolatmenetébe magát teljesen beleélő Karcsi fejben –, ha összeszedett vagy, az bizonyos fokú stresszel jár. A nap végére rendesen lefáradsz tőle, ez kerül a mérleg másik serpenyőjébe, veszteség gyanánt. Érdemes összevetni, nem jár-e nagyobb nyereséggel, ha az ember oldottan halad végig a napján, még akkor is, ha ennek az az ára, hogy menet közben megfeledkezik egy-két dologról. Csakhogy (amint erre a maga korábbi és Karcsi jelenlegi szétszórt szakasza közben felfigyelt) a kihagyott-elszalasztott, valamilyen módon rontott ügyek, az elsüllyesztett tárgyak inkább dömpingben szoktak jelentkezni. Hiába hivatkozik az ember arra, hogy ő most éppen csak jól akarja érezni magát, hiszen hibát hibára halmoz, a ténykedésével több kárt csinál, mint hasznot. Az efféle dúlásoknál még az is gyümölcsözőbb lenne, ha egy időre totál kivonná magát a forgalomból. De a Judit gondolkodásába magát beleélő Karcsi – alapvetően puritán beállítottságot tulajdonítva kedvesének – hajlott rá, ilyenkor mégis az a legjobb, ha az ember simán csak összeszedi magát.

A lány másik csatornára kapcsol, Karcsi összerezzen, megköszöri a torkát. A kamera öltönyös férfit mutat hátulról, csak nyaktól lefelé látszik. Jobb kezében kisbőrönd. Áll a napsütésben, talán a Central Parkban, aztán odasétál egy padhoz. Nem veszi észre a padra középtájt letett virágcsokrot. A bőröndöt pont a csokor tetejére rakja. Karcsi mókás cuppanással szinkronizálja, ahogy a virágok kilapulnak, de közben Judit már újra elkapcsol.

Vasárnap délután, mikor visszaérnek Budapestre, Zuglóba mennek. Judit utcájában, mielőtt leparkolnának, kicsit odébb egy kocsiból kiszáll két ötvenes nő. Csúnyák, és azt a fajta extenzív, élénk színű, lapos tetejű női svájci sapkát viselik, ami senkinek nem áll jól. Az egyik sapka fehér, a másik piros. A fehér sapkásnak a kabátja piros, a piros sapkás a szimmetriát megbillentve nem fehér, hanem fekete kabátot húzott.

Karesz gyors pillantást vet rájuk. Ma még ott alszik Juditnál, az a terv, hogy csak másnap reggel megy vissza a Paulayba. Este a Gizella úti kinaiban

kajálnak. A sötétkék akváriumban úszkáló egzotikus halakról szopogatható, kemény savanyúcukorka jut Karcsi eszébe.

– Nem attól vizes a hal, mert a többiek is vizesek, hanem mert vízben úszik – mondja, mikor hazafelé sétálnak.

50 Judit belekarol. Komótos spuri a lakásig, aztán pokróc alatt kó máznak a kanapén. Kiszívta őket a nap, Karcsi mégis túlmozgásossá válik. A függönytől az ajtóig járkál a nappaliban, kissé forog a szeme.

– Micisapkásnémbert-spotting, dzsízisz! – rikoltozza modorosán, pedig már órákkal ezelőtt látták azokat a nőket. – Vizuális környezetszenyi, párban járó szőrmedvény, public enemy némbert van.

Erre most nincs közvetlen apropód, gondolja magában Judit. És nem pontosan panaszkodsz, tudat alatt visszaállítod a szimmetriát, tenné hozzá, de tapasztalatból tudja, ez csak olaj lenne.

– Színmérgezés! – fújtat és utálkozó arcot vág, de már kezd csendesedni. – Az egyik piros ugyanolyan sapekban, a másik meg fehérben, és hozzá ellentétes színválasztású kabát.

Judit ezen a ponton elveszti a meccset magával szemben, és közbevág.

– Nem is, az egyiknek fekete volt a kabátja.

*

Judit lakásában ébredt. Örült, hogy a lánnyal van, de azért kicsit feszengett. A nappaliba ment, bekapcsolta a tévét. Valami zenecsatorna volt az egyesén, a régi Daft Punkhoz hasonló szám ment. A klipben osztott képernyőn két automatizált gyártósor látszott, az egyik oldalon négercsók készült, a másikon gumióvszer, hasonló tömegben. Széltében legalább ötven-hatvan darab fért egymás mellé, hosszában pedig százával sorakoztak. A gépek a basszus és a dob ritmusára csaptak le és húzták fel a gumit, illetve a csokibevonatot. Karcsi nem tudta, hogy a koton így készül. Óriási gumirétegből utólag vágták ki a már feltekert darabokat. Mielőtt kilapították és bezacskózták, mókás volt látni a rengetegszer rengeteg kicsi rózsaszín süveget. A régifajta hotdogos is eszébe jutott róla, amiről már csak fotókat látott. Valami miatt nagyon megragadt a fejében ez a szerkenyű; három vas lándzsahegyből állt, ezekre húzták fel a félbevágott nagykifliket. Kilőtte a tévét.

Reggeli közben mesélte Juditnak, milyen jó klipet látott.

– Buong – utánozta a basszus hangját. – Takk – utánozta a dobot. – A négercsók a basszussal szinkronban nőttek fel a tálcán, a kotonok pedig pont a dobütésekkel egy időben lapultak ki feltekerve.

Judit örömmel nézte, milyen lelkesen magyaráz.

– Tényleg jó lehetett – mondta.

– Elfogult vagy – felelte Karcsi gyanakodva. – Lemegyek az utcára, és megkérdezem az első járókelőt, neki is tetszik-e. Részletesen elmagyarázom, mi volt a klipben.

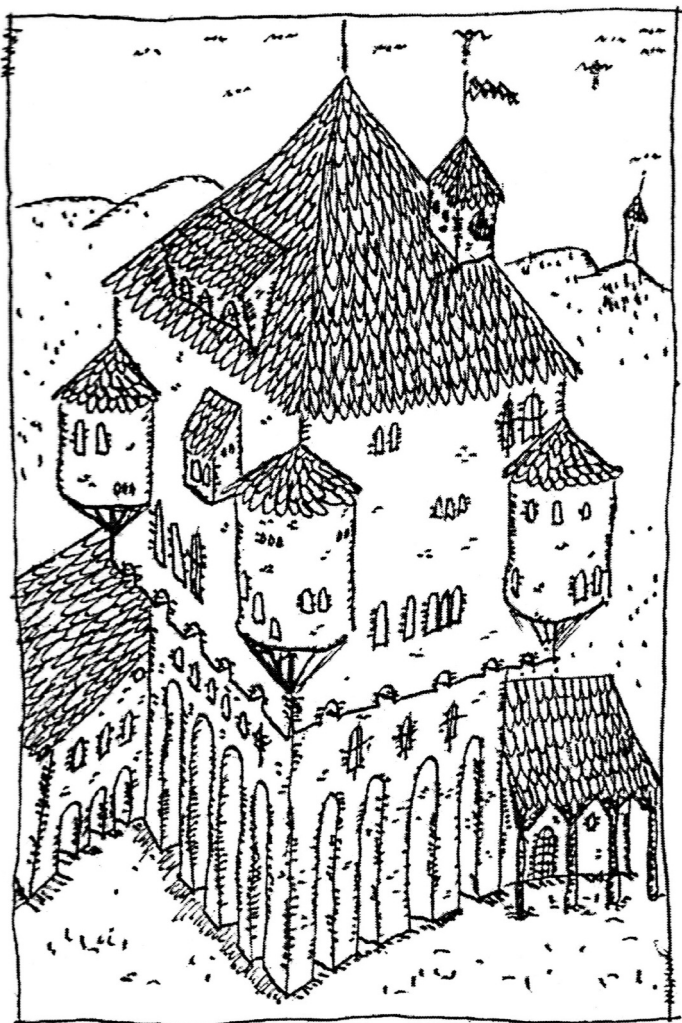
Meztelenül hadonászott a tányér fölött, a rántotta kezdett kihűlni.

51

Rezenéstelenül nézett, mint aki nem döntötte el, tréfál-e, vagy komolyan beszél.

– De a hangokat is add elő nekik – nevetett Judit. – A buongot és a tákkot. És vegyél fel valamit.

– Oké – mondta Karcsi, és megcsókolta.

Új Forrás 2018/6 – Berta Ádám: Nem attól vizes a hal
(regényrészlet)

Édesapám teljesen tisztán emlékszik arra, amikor Nagypapám azon a május elsején hazaérkezett. Háborúsdit játszott a ház előtt, az oroszok éppen át-törték a frontvonalat, viaszorították a németeket a csatornafedélen túl,

52 Halmai Róbert

NAGYAPÁM

(részlet)

a kerti csap mögé. Nagypapám gyanakvó tekintettel ránézett, az árulkodó jeleket kereste. Pedig szinte minden ugyanúgy volt, ahogy lenni szokott. És mégis, az apró eltérések egyszeriben mindent megváltoztattak. Ahogy a

ruha szabása is másként viselkedik, ha egyenes vagy ha cikk-cakk öltésekkel varrja össze, úgy lett más jelentése mindennek, amikor hazaért a május elsejei felvonulásról. Először nem is értette, hogy már semmi nem lesz olyan, mint amilyen azelőtt volt.

Arra lett figyelmes, hogy nyitva van a kertkapu. Reggel, ahogy minden reggel, és ahogy Nagypapám is napközben, ha boltba szaladt, és akkor is, amikor hazaértek, kulcsra zárta maga mögött a kaput. Biztos volt benne.

A zár nyelve kilógott a zárból.

Csöpögött a kerti csap. Valaki felrúgta a piros műanyagvödört. Sárcsomók ragadtak a járólapra.

A kavicsokat, amikből Édesapám épített várat szombaton, széttúrta valaki.

Fejmagasságban letört a ringlófa egyik ága. A járdára hullott zöld gyümölcsöket összetaposták.

A kapa a virágágyásban hevert.

Nem szaladt elé a kutya. A lánc a cövektől az ólba vezetett.

A sárkaparón agyagos sár, nem olyan fekete, mint a kertben, a veteményesben, az ösvényen, hanem sárga és csomós, még nedves, kavicsok ragadtak bele és ringlódarabok.

A kerti asztal megkopott piros viaszosvásznán cigarettahamu. Cigarettahamu a tulipánládában is.

Sáros volt a lábtörlő.

Az ebéd nem volt kész. A tűz kialudt a sparthertben. Nagypapám a konyhaasztalnál ült. Hát megjött, mondta maga elé, és megigazította fején a kontyot. Biztos éhes. De nem mozdult. Amikor Nagypapám elkezdett pakolni a szobában, még utána szólt Nagypapám, hogy ahogy kérte, meg sem szólt, hagyta, hagyta, hogy azt tegyenek vele, amit akarnak, egy szót sem szólt, még csak az kellene, hogy meghallják a németes kiejtését és szibériába vigyék.

Édesapám eközben a gyöngyvirágok között a műanyagkatonákkal játszott. Dáváj, dáváj, szuká, ismételte.

Édesapám kisgyerekként gyakran félrekapta a fejét, mintha csak egy lövés dördült volna el. Gyakran elképzelte az után a május elseje után, hogy mi történt volna, ha Nagypapám sógora a megfelelő pillanatban félrekapta volna a fejét, ahogy eldördült az a lövés Sztálingrádban, a Tambowskaya utca sarkán, a Január 9-e téren, szemben Pavlov házával, a szovjet géppuska-fészken túl.

Aznap már háromszor rohamozták meg a száztizennyolcas pont melletti félig romos lakóházat. Háromszor vonultak vissza. Pedig még csak alig múlt hét óra. Felix rágyújtott. Otthon most kel fel a nap. Kemény dió ez a tizenharmadik lövész-gárdahadosztály. Kifújta a füstöt. Remegő kezét nézte. Negyedszerre sikerülni fog. Az ő osztaga visszafelé fog elindulni a villamos sínek mentén, ahol az a kilőtt kübelwagen áll, balra fordulnak, végigmennek a szobor tövének a futóárokban, a víztorony mellett ismét balra, ott szaladni kell, mert a huszonnégyes dombról pont rálátnak arra a térre a mesterlövészek. Szívott egy slukkot. A parknál már fedezéket adnak a szétlőtt betonoszlopok. Onnan lemennek a harmadik ház pincéjébe. Nevetnie kellett, ha eszébe jutott az a szakállas kis öreg, akibe kedden futott a pinceajtóban. A ház tulsó felén tíz-húsz méter kell kúszni egy üregben, hogy kijussanak a vasúti sínek mentén, nem messze a tejcsarnoktól. Ott se mostanában láttak tejet. Ők kenyeret is alig. Kifújta a füstöt. A terv szerint a tejcsarnok déli sarkánál várják a jelet, pontosan tizenkét perccel a frontális támadás után egy vörös jelzőrakéta, utána egy gyors sprint a betonkerítésig, ahonnan már rálátás nyílik a ház hátsó falán a panzer által ütött lyukra. Szívott egy slukkot. A többi már gyerekjáték a szakaszvezető szerint.

Amikor meghallotta az első lövést, felkapta a mausert és átszaladt az oldalára dőlt vagonhoz. Szájában lógott a cigaretta, az ütköző fedezékéből lesett ki a Január 9-e térre. Tudhatta volna, hogy ez lesz. Alig szívott pár slukkot. Ekkor egy újabb lövés a mögötte lévő ház homlokzatába csapódott, vakolat hullott a gallérjára. Nyakát behúzza a kiosk felé szaladt, a bádoglemezek mögött biztonságban lesz. Pár méterrel előtte megbotlott, a cigaretta a macskakőre gurult.

Ennyit a tervekről, pedig pár slukk még jól esett volna. Az egykori pénzátíróablak rácsai között óvatosan átdugta a mausert, hogy megkeresse a mesterlövészt. Ahogy belenézett a kémlelőbe, csak a villanást látta, egy pillanatra azt hitte, a nap csillant meg az optikán.

Édesapám gyakran elképzelte, hogyha Felix, a sógora akkor Sztálingrádban nem gyűjt rá, ha nem a vagon felé szalad, ha nem botlik meg egy

betondarabban, ha nem ejti el a cigarettát, vagy ha kicsit hamarabb látja meg a villanást, és nem őt, hanem ő találja el azt a szovjet katonát, aki azon a május elsejei napon benyitott a kertünkbe, minden máshogy alakul. Igaz, azt nem tudta volna megmondani, hogy hogyan.

54

És akkor abban az évben, kilenc hónapra rá, január végén megszületett Nagynéném. Édesapám úgy emlékszik, hogy mindenkit elvarázsolt, ahogy később is mindenki rajongott érte. Nagyapám már a születésekor meglátta benne azt a nőt, akivé tizenkilenc évvel később vált. Még azt a keleties arcélt is szerette, a mandulavágású szemeket, az ébenfekete, csillogó haját, a kidomborodó, keskeny homlokot. Ahogy az erős járomcsont elrejtje azt a tekintetet, a zöldesbarna szemgolyót, a folyton változó, táguló és szűkülő pupillát. Mint egy kaleidoszkóp, mint a kaleidoszkóp, ahogy a nap felé tartja, ugyanúgy elbűvölte őt is, ahogy később annyi fiút az utcában, az iskolában. A bálteremben azt a nyakkendőös férfit.

Nagynéném keze lila volt, ráncos és ragacsos, de ahogy Nagyapám mutatóujját szorították azok a vékony, puha ujjak, látta azt is, ahogy évekkel később az utcán az ő tenyerébe simul a kislány keze. Ahogy még később egy másik férfi tenyerébe fognak simulni, ahogy a bal gyűrűsujján a gyűrűt forgatja unalmában. Látta azt is, ahogy simogat a kezeivel, ahogy kiázik a kádban, ahogy a vizes haját simítja hátra vele, látta, ahogy répát szeletel, ahogy megmarkolja a fakanalat, ahogy megpihen a tenyere a kötényen. És látta, ahogy üt vele egy mellkast, ahogy újra és újra lecsap, ahogy a húsba mar vele, ahogy sziszegnek a karon azok körmök.

Amikor először kicserélte a pelenkát, és az ujjai közé fogta a rugdosó kis lábfejeket, maga előtt látta, ahogy spiccebe feszül, ahogy fekete magas sarkú feszül a sarkára, ahogy a térd behajlik és megremeg a vádli. Figyelte ő is, ahogy az a férfi is figyelte tizenkilenc évvel később, ahogy kivillannak combjai a szoknya alól, ahogy a harisnyát igazítja simára. Megbabonázva bámulták, ahogy a csípője, a dereka, ahogy a szoknya a szélben, az utcán, a parkban, ahogy csiklandozza, leporolja, zavarában, ahogy lefogja, felnevet, ránéz, kacsint. Ahogy elkomorodik, amikor megérti.

Amikor először fürdette Nagynénémet, ahogy karjában tartotta, és beleengedte a langyos vízbe, a tapicskolástól a víz a padlóra fröccsent, ahogy Nagynéném vére fröccsen tizenkilenc évvel később a kredencre.

Nagyapám megrázta a fejét. Voltak dolgok, amiket nem akart látni, amikről nem akart tudni. Mégis mintha látta volna a jövőt. Bármit megtett volna, hogy ne úgy történjen, hogy elkerülje, amit világosan látott, és mégis, az egyre csak közeledett.

Édesapám emlékezett arra, hiszen előtte nem titkolta, csak egy kisgyerek volt, és nem érti, a dobozban miért nem találja, hogy Nagyapám minden reggel felírta az álmait egy kockás jegyzetfüzetbe, amit az éjjeliszekrény fiókjában tartott, a biblia alatt. Soha nem olvasta vissza, csak egy ceruzával gyorsan leírta tőmondatokban amint felébredt. Gyakran mondogatta, ez az egyetlen módja, hogy elfelejtse azokat, hogy ébren ne egy álomvilágban éljen. Hogy amikor boltba megy, ne az gyötörje, hogy egy labirintusban bolyong, hogy amikor rágyújt a balkonon, ne egy toronyszobába börtönözve érezze magát, hogy amikor élt vasal egy nadrágba, ne a naplementét bámulja a tengerparton ülve, hogy amikor a veteményest ássa, ne Orleans ostrománál döfje kardját az angol zsoldosok bordái közé. Hogy minden mozdulat ne az az egyetlen mozdulat legyen újra és újra. Hogy minden mondat, amit mond, ne egyetlen mondat folyamatos ismételtetése legyen. Megfogalmazta hát az álmait, a helyesírás szabályaiba zárta, a nyelvhelyességgel kötözte meg őket. A szöveg majd elvégzi helyette azt, amire ő nem képes, gondolta.

Talán úgy történhetett, hogy Nagyanyám takarítás közben bukkan a jegyzetfüzetre, még csak pár lap volt teleírva. Bár egy névmás sem nevezte meg, mégis úgy érezte, minden bekezdés róla szól. Ő az az alak, aki a labirintus kijáratánál vár rá, ő az, aki a tengerparton mellette ül, míg a nap a horizont alá bukik, ő az, aki ráfordítja a toronyszoba kulcsát, ő maga Szent Johanna. Attól a naptól fogva minden reggel kitépett egy lapot belőle, és azzal gyújtott be a kályhában.

Így lopták el végül az évek múlásával egymás álmait.

Talán mert ő is mindig titkolózott, talán mert mindig mindenki eltitkolt fontos dolgokat mások előtt, talán ezért volt az, hogy Nagyapám ki nem állhatta, amikor titkokat oszt meg vele Nagyanyám. Az előbb hallotta, de nehogy elmondja bárkinek is. Ha ezt megtudnák, lenne akkora botrány, hogy a vatikánig is elhallatszana. Úgy tudja, és ez egészen biztosan igaz is, mert olyantól tudja, aki, de bizalmasan kezelje, ez nem kerülhet ki. Ez tényleg a négy fal között kell. Meg kell ígérje, hogy nem mondja el senkinek, de ezt igazán nem tudja magában.

A titkok témája rendkívül változatos volt, az apróbb botlásoktól egészen az államtitkokig Nagyanyám mindenről megtudott ezt-ézt. Voltak családi perpatvarok, férj és feleség, apa és fia, gyermekek és több irányú és ágú felmenők közötti kisebb-nagyobb összezőrdülések. Voltak köztük apró balélések, félrenézések, csalások, megcsalások, becsapások és egészen komoly hűtlenségek, továbbá családon belüli. És voltak lopások, egy csokoládé a boltban a polcról, egy új kasza a kerítés mellől, párnahuzatba rejtett összegek, értékes gyűjtemények és ékszerek, haszonállatok, olykor egy egész

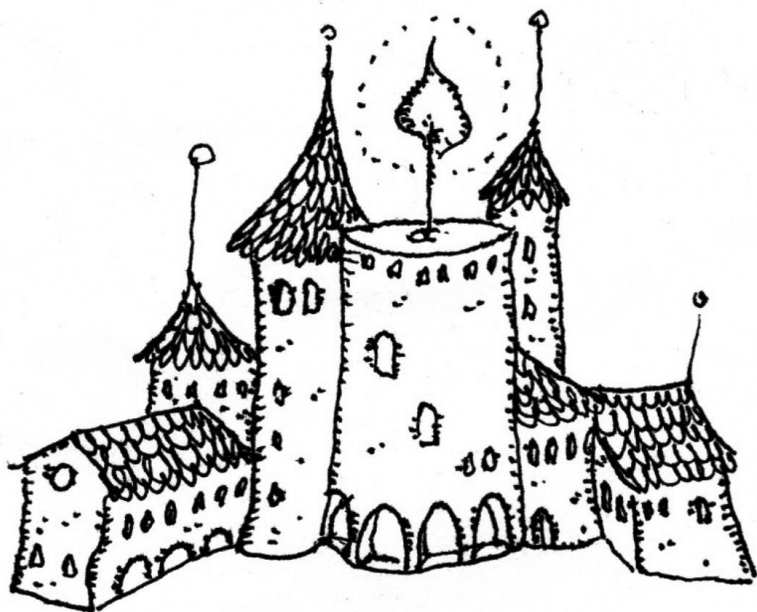
csorda is. Egyszer vér is folyt, akkor Nagyanyámat kihallgatásra is bevitték. Egy alkalommal egy államellenes összeesküvésről is tudomást szerzett, egy máskor pedig meglepően nagy anyagi haszon reményében a hazaárulás lehetősége is felmerült.

56 Nagyanyám elvárta, hogy mindig minden köztük maradjon.

Ő azonban úgy érezte, képtelen mindent magába fojtani, valahogy el kell mondja, meg kell ossza. Beszélnie kell róla, mert ha nem beszélhet másoknak, megállás nélkül magában kell beszéljen.

Egy nap eljött, aminek el kellett jönnie, nem bírta tovább. A szomszédnak átkiabált a kerítésen egy határozószót, a postásnak csak egy ragot adott tovább, az autószerelőnek két főnevet és egy számnevet. A boltost módosítószavakkal halmozta el, kezdjen vele, amit kezdeni tud. A buszsofőrnek csak egy ígét mondott, a hivatalban töltelékszavakat, az újságosnál kizárólag névmásokat ismételt. Az utóneveket legvégül a zöldségesnek dobálta oda.

Magának csak a névelőket tartotta meg.

Néha akkor van a kritikus a legnehezebb helyzetben, ha rajong azért a művért, amit értelmezni készül. Mert a hibákra, aránytalanságokra könnyebb rámutatni egy közepes műben, vagy – udvariasabb kritikusok számára – egyszerűbb kiemelni néhány sikerült mozzanatot egy felejthető könyvből, mint elemzés tárgyává tenni egy kivételes olvasmányélményt. Szétszálazni egy olyan regényt, amit a recenzens legszívesebben egy az egyben tenne le minden irodalomértő asztalára, mindenféle magyarázat és kommentár nélkül abban a tudatban,

Pogrányi Péter 57

IRONIKUS TÖRTÉNE- LEMÓRA GAZDAGON – A FINE DINING KRIMI

Csabai László: *Szindbád,*

a forradalmár

hogy talán vannak könyvek, amelyek nem is igénylik ezt: a kritika olykor inkább kényszerűen leegyszerűsít, átfogalmaz, parafrazeál, ezáltal el is fedi azt, amit pedig megmutatni szeretne. Ezt az elfogultságomat bejelentve fogok neki Csabai László új regényének ismertetésébe: amikor először olvastam tőle szöveget, arra gondoltam, hogy ez a fajta szuggesztív erejű, egyszerre tanító és szórakoztató jellegű próza számomra eddig hiányzott a kortárs magyar irodalom kínálatából. Következő könyveiben sem csalódtam: ezekben egyszerre tükröződik egyfajta irodalmi bohémság, finom távolságtartás és lazaság, ami megóvja attól, hogy túlságosan komolyan vegye önmagát és az írói szerepet, de közben érződik az a ma már szokatlanul nevezhető műgond, ami minden egyes jelző és névelő megválasztásában ott van, a feltétlen alázat az irodalom nagy ügye iránt. Hogy minden apróság – történelmi, tárgyi utalás, szórend, belső logika, pszichológiai hitelesség – rendben legyen, az itt láthatóan nem mellőzhető kérdés. Ezért számomra a 2017-es év leginkább várt irodalmi eseménye a Szindbád-sorozat harmadik darabjának megjelenése volt.

Csabai László első Szindbád-történeteit tartalmazó könyvét 2010-ben adta ki *Szindbád, a detektív* címmel, ezt 2013-ban követte az előbbi időrendben folytatódó, terjedelmesebb *Szindbád Szibériában* című regény. Előbbi a húszas évektől a második világháború végéig tartó időszakot öleli fel, míg utóbbi 1945 és 1948 között játszódik, amikor Szindbád szovjet hadifogolyból rendőrnnyomozóvá válik. Mindkét könyv zárata a tévésorozatokból is ismerős – bombasztikusan jól felépített, kínzó kíváncsiságot teremtő – cliffhanger befejezés: míg a második könyv címe már önmagában elárulja, hogy az első kötet végén hadifogságba eső Szindbádra milyen jövő vár, addig a *Szindbád*

Szibériában kötet végén a már-már biztos Magyarországra való hazatérés lehetősége bizonytalanodik el. 2017-ben pedig megjelent a következő, kevésbé beszédes című rész, a még terjedelmesebb *Szindbád, a forradalmár* című regény, amelynek cselekménye az 1948-as kommunista hatalomátvételtől egészen az 1956-os forradalomig ível. (A sorozatnak ezzel nincs vége, különböző interjúkból nemcsak az tudható, hogy a szerző a folytatáson dolgozik, hanem az is, hogy *Szindbád* története akár a rendszerváltásig ívelhet.)

Az egymást követő kötetek egyre hosszabbak (a legújabb már majdnem 900 oldalas), ami abból is következik, hogy míg az első könyv inkább novellafüzérnek tekinthető, a következő két mű világa regényszerűbb: nem csak bizonyos szereplők kötik össze az egymástól elkülönülő nyomozások történeteit, de több a visszatérő figura, az újra és újra felvett történetszálak szorosabbra fűzik a terjedelmes szöveg egységét – még akkor is, ha a fejezetekre tagolás mint eszköz megmaradt. Az egész sorozatra jellemző, hogy rendkívül magas minőségű, kivételesen izgalmas olvasmány: ha lenne értelme az effajta megfogalmazásoknak, azt mondhatnánk, hogy magas irodalomba oltott minőségi történelmi krimi, de mivel szerintem nincs, inkább csak úgy fogalmaznék, hogy rendkívül alaposan megírt, a krimi műfajának elemeit használó történelmi regény.

Csabai László egy nagyon jól használható figurát teremtett 2010-ben megjelent *Szindbád, a detektív* című könyvével. Az inkább novellafüzérnek, mintsem regénynek tekinthető kötet főhőséről az egyébként jellemzően pozitív hangvételű kritikák is mind siettek leszögezni, hogy *ez nem az a Szindbád*: egy a magyar irodalom- és filmtörténetben jól ismert név kockázatos, de jól sikerült újrahasznosításáról, sőt újraalkotásáról van szó. Kockázatos, mert Nyíregyháza, a könyvbéli Nyárliget az egyik fontos helyszíne a cselekménynek, és a Csabai-féle Szindbád-figura, noha sok tekintetben Krúdy Gyula és főleg a Huszárik Zoltán filmjében Latinovits Zoltán által megteremtett Szindbád ellentéte, mégis sok szempontból igazodik a név által felkeltett asszociációkhoz. Fülszövegekből, felületes ajánlókból tájékozódó olvasó könnyen hiheti, hogy itt valami érdektelen irodalmi remix történik, egy újabb bőr lehúzása egy ismert figuráról, de nem is tévedhetne nagyobbat. Csabai László egy olyan plasztikus, élő alakot talált ki, aki a hiányzó minőségi magyar nyelvű történelmi krimi főszereplőjeként kiválóan alkalmazható. Színes, kalandregénybe illő élettörténete miatt otthonosan mozog az arab, a budapesti, de legfőképp a kelet-magyarországi világban. Képes arra, hogy a lehető legszélesebb kulturális és társadalmi áttekintést nyújtsa, persze nem didaktikus módon, hanem frappáns élethelyzetekben előadott, és persze elsősorban a nyomozások során hasznosított ismeretanyagával. Lehengerlően gyorsan ismeri ki magát váratlan helyzetekben is, többnyire jókor kockáztat,

ha pedig felsül egy-egy ötletével, hamar napirendre tér fölötte. Ugyanakkor jellemző rá a belső bizonytalanság, a tépelődés, például az Istenhez való viszonya egy ilyen visszatérő motívum: irigyliz azokat, akik megnyugvást leltek a hitben, bár ő maga ezt (még?) nem mondhatja el magáról. Az elbeszélőtől értesülünk legrejtettebb kérdéseiről is, így egyszerre láthatjuk 59 őt nagyon erős és ugyanakkor elgyengülésre, melankóliára is hajlamos embernek. Különleges helyzete kissé a jelenben zajló történetek fölé emeli őt: van benne egy jellegzetes distancia, amivel ő maga is az életére tekint, mi, olvasók pedig elsősorban rajta keresztül látjuk a regényben megalkotott világot. Persze a már-már elrajzoltnak hatóan színes világismeret nem valószínű, mégis innen van a hihetetlen fantasztikum világán.

A krimi műfaját manapság egyre kevésbé divat afféle műfaji hierarchia miatt lekicsinyelni, sőt vannak, akik szerint a kortárs krimi valamiféleképpen a realista lélektani regény nagy korszakait idézheti meg, tekintve, hogy ha egy bűntény és a nyomozás szűzseje nem az elemi hatásvadászat logikája szerint építkezik, társadalmi feszültségek, törések, ellentmondások megjelenítésére kiválóan alkalmas. Számos példa akad erre a kortárs magyar mezőnyben is, ahogy ellenpéldákat is találunk: izgalmasnak ígérkező, megkérdőjelezhetetlenül fontos jelenségek, témák krimibe ágyazott irodalmi megjelenítése többször hasalt el azon, hogy nem volt igényesen megírva a könyv. Csabai olyan mértékben hagyatkozik a műfaji kódokra, hogy azok nem telepsznek rá a történetre, nem üresítik ki az igen komplex történeti hátteret, de átélhetővé, befogadhatóvá, sőt élményszerűvé teszik azt. A Szindbád-történetek minden része szorosan kapcsolódik a történelmi aktualitásokhoz. A bűntények voltaképpen a társadalmi változásoknak mutatnak tükröt, sőt a főhős környezetének sokszínűsége, lakó- és munkatársai, szerelme, a sok munka közben megismert emberrel való viszonya mind abban segítenek, hogy az éppen zajló társadalmi változásokat szinte teljesen körbejárja a különböző társadalmi és kulturális rétegekhez tartozók szemszögéből is.

Szindbád nyomozásaira éppúgy igaz, mint az egész könyvre, hogy maximálisan valóságközeli akar lenni, nem az elképesztő összeesküvések és agyonbonyolított, sokszorosan megcsavart történetszálak jellemzik. Ehelyett egyszerű bűntényekről és megoldásaikról olvasunk többnyire, persze minden egyes ügy mélyén van valami érdekesség, valami poén: több esetben viszont éppen az bizonyul a csattanónak, hogy nincs csattanó, és olykor a legelső, legkézenfekvőbb feltételezés igazolódik be. Miközben látszólag felesleges köröket leírva, hosszú kitérők után tér vissza a nyomozó a kiinduló feltételezéséhez, immár bizonyosságot nyerve annak helyességéről, a nyomozás folyamatán ugyanúgy végighaladunk annak minden izgalmaival és rejtélyével

együtt. Azt sem titkolja el a regény, hogy a nyomozás nagyrészt unalmas adatgyűjtésből és hipotézisek felállításából áll: Szindbád természetesen ezekben is nagyon alapos és kitartó, megérzései pedig, hogy, hogy nem, általában helyes irányba terelik a végtelennek ígérkező kutakodást.

60 Csabai mesterien használja a lélektani krimi fogásait, miközben életszerű és plasztikus figurák sorát hozza létre, egy pillanatra sem esik a sematikus gondolkodásmód csapdájába. A krimiszáltól nem elválasztható, de talán még annál is fontosabb a történelmi háttér alapos aprómunkával történő hiteles felvázolása. Olvasóként a legnagyobb öröm annak a felfedezése, hogy ez olyan magától értetődő természetességgel kúszik be a történetekbe, hogy észre sem vesszük, mennyire könnyedén elénk áll a kor, amiben a cselekmény játszódik. A nagyobb terjedelem sem csábítja üresjáratokra a szerzőt: a főhős gondolkodását és habitusát is megeleveníti az a gyakorlat, hogy fecsegést, túlmagyarázást nem tűr meg, éppen annyi információt közöl, amennyi a történetek összefüggéseinek világos megértéséhez szükséges, nem többet, és bár úgynevezett tanulsága nagyon is sok van az egyes nyomozásoknak, hiába várjuk, hogy az elbeszélő ezt a számkba rágja. Csabai szövegei egyaránt támaszkodnak a pergő, jellemzően kevés elbeszélői kommentárral kísért dialógusokra, és a narrátor eleven, sokszor költői szépségű leírásaira. Ezek ritmusa pedig előzékenyen úgy van megszerkesztve, hogy kellő időben csigázza fel és nyugtassa meg az olvasót – ez a tudatosság pedig hozzájárul ahhoz, hogy különleges élmény legyen az olvasás: azért is, mert az említett okoknál fogva az olvasó fantáziájára is sokat bíz a szerző, ám a kihívás teljesíthető.

Szindbád számára a nyomozás valóságos élet-halál harc. A detektív-identitáshoz való elszánt ragaszkodása teszi lehetővé, hogy személyisége a folyamatos feszültség ellenére önazonos maradjon a történelem viharaiban is: ugyanakkor ez a folyamat belső vívódásokkal és bizonyos morális kérdések folyamatos felbukkanásával jár. Az elbeszélő egy ponton így jellemzi őt: „Szindbádot egyáltalán nem érdekli, hogy ki mit követel tőle. Csak az, hogy a bűn elnyerje méltó büntetését. Erre saját lelkiismerete ösztökéli, és az a vágy, hogy értelmet lásson a világban.” Az, hogy a lelkiismeret mire indít valakit, igencsak kényes kérdés a világháborút, a szibériai hadifogságot és a kommunista hatalomátvételt is át- és túlélő detektívnek. A regényben újra és újra felbukkan az a kérdés, hogy hogyan viszonyulhatunk az oktan szenvedéshez, az igazságtalansághoz, hogy meddig kell és lehet tűrni az elnyomást. Közelebbről és konkrétabban: Szindbád vádolja magát, amiért a zsidóüldözés ellen nem lépett fel tevőlegesen is.

Azzal, hogy Szindbád hisz az általa is végzett igazságszolgáltatásban, a rendőrség által végzett munkában, belekapaszkodik abba a hitbe is, hogy nem romlott el minden végleg, hogy maradt és mindig marad a világnak olyan

szelete, amiért érdemes élnie. Legyen bármennyire is ingatag körülötte minden, ő csökönyösen hisz a szabályok, a törvények érvényességében. Ennek ironikus olvasata is lehetséges: a *Szindbád, a forradalmár* egyik kulcsproblémájaként merül fel újra és újra, hogy a kommunista diktatúra embereként látják Szindbádot azok, akikkel munkája során találkozik. 61 Rendre kivallatják, beszélgetőpartnerei pedig vérmérsékletüktől függően próbálnak tippelni, következtetni a rendőr belső dilemmáira. Többen kételkednek benne, hogy egy ilyen világlátott, okos, tisztességes ember, mint Szindbád, lehet-e a kommunisták oldalán, és vannak, akik – noha erről ő maga sosem nyilatkozik egyértelműen – rá is éreznek kényes helyzetére. Szindbád elutasítja a diktatúrát, az emberi méltóság megsértését, történjen az bármilyen eszme nevében. Ám ezt a meggyőződését, vagy még inkább: bizonytalankodását, habozását, tűnődéseit – hiszen nem lehet egyértelműen állást foglalni a legtöbb neki szegezett kérdésben – csak ritkán osztja meg másokkal. Ha teheti, inkább kitérő válaszokat ad, és nem szívesen bosszantja fel azokat, akik lelkesednek valamilyen eszméért. Így amikor rajongó kommunisták párás tekintettel, elérzékenyülve faggatják a Szovjetunióban szerzett élményeiről, inkább meghagyja abban a hitben beszélgetőtársát, hogy ott jólét és fejlődés van, mintsem hogy saját, brutális nyomorról és kemény elnyomásról szóló élményeit felelevenítse. Derűsen tekint a fantasztaikra, a rajongókra, mint egy kívülálló. Ezért is annyira lehetetlen őt forradalmárnak látni – részben ebből táplálkozik a cím meghökkentő iróniája. Ugyanakkor éppen a pálfordulások és az elvtelen kompromisszumok, meg a kegyetlenség általánossá és kortünetté válásakor válik mégis forradalmivá Szindbád egyébként inkább konzervatív, de liberálisan megengedő értékszemlélete.

Csabai könyveinek antropológiájában van valami egészen egyszerű, népies szempont, ami az észszerűséget, a józan paraszti ész, és a különbözőség, a másság természetes elfogadását, a másikhoz való tiszta odafordulást hangsúlyozza. A nyomozó éppen azért lehet sikeres, mert félre tudja tenni a preconcepcióit, azokat a gondolkodási sémákat, amelyeket pedig a különféle színezetű politikai propagandagépezetek nagyon erőteljesen sulykolnak. Hogy ki az ellenség, hogy kit üdvös kiközösíteni vagy az életétől is megfosztani. Hogy kivel kell elnézően bánni. Ezek a dolgok igen csak változékonyak abban az időszakban, amikor a regény játszódik. Ebben rejlik a legnagyobb erénye: megmutatja, mennyire különböző az egyes emberek, egyes csoportok világa, és hogy mennyire befolyásolja ezt a közéleti-politikai kontextus vagy az aktuális élethelyzet. Komikus vagy tragikus is lehet a különböző, egymást kölcsönösen félreértő vagy ignoráló álláspontok találkozása. Szindbád nyomozásai során éppen azért foglal el különös helyet,

mert közvetítőszerepbe kerül. Az ő célja a semleges nézőpont kialakítása, őt csak a tények érdeklik. Ki, mit, miért követett el. De közben rendre rá kell ébrednie, hogy a tények játéka voltaképpen szubjektív módon alakítható, az értelmezés ereje és hatalma képes a szándékokat is átrendezni.

62 „Minden új hatalom a világot felforgatni, az embereket pedig megváltoztatni akarja. Aztán beleunnak, elfáradnak, és a dolgok mennek úgy tovább, ahogy régen, az emberek meg maradnak, amilyenek voltak” – vélekedik Czirják Erzsike egy vita során, ami a kommunisták megítéléséről kerekedik. Jolánka később úgy fogalmaz: „Ezek apróságok. Megrongálják kicsit a földgolyóbist, megölnék pár millió embert, de attól még nem ér véget a világ.” A történelmi változásokhoz való ilyen nagyvonalú viszonyulás az egyik, a könnyedebb fele a regény világának. Jellemző erre a műre egyfajta általános derű, bizonyos emberi tulajdonságok, szokások, hagyományok megváltoztathatatlanságába, állandóságába vetett hitből fakadó pozitív szemlélet. Szükség is van a distanciára akkor, amikor a háború, a zsidóüldözés, majd a hatalomváltás és a diktatúra kiépülése mindenki számára radikális határhelyzeteket, elképzelhetetlen fizikai és lelki szenvedést vagy feloldhatatlan morális dilemmákat jelentett. Éppen ezt ellensúlyozza a néhol ironikus történelemszemlélet: a súlyos tragédiákat, traumákat átélt emberek is képesek olykor saját szenvedésükre ironikusan tekinteni. Ugyanakkor a regényjelenében a néhány évvel korábban történt szenvedések, a fronton vagy a front átvonulásakor, akár a német megszállás idején átélt tragédiák flashback-szerűen vissza-visszatérnek. A humor, a könnyedség mellett a regény folyton emlékezteti olvasóját arra, hogy az elének állított figurák kivétel nélkül súlyos traumákon estek át. Ezek a traumák pedig meghatározzák, hogyan viszonyulnak a diktatórikus, majd néha fellazuló és újra keményedő politikai rendszerhez és főként annak kézzelfogható eredményeihez. A könyv tiszteletteljes részvétellel mutatja be a szenvedés, a személyes pokol különböző stációit, és akár ezek egymás mellé helyezésére, összehasonlítására is lehetőséget kínál, nem esik abba a csapdába, hogy valamiképp fel akarja oldani a tragikus élethelyzeteket. Éppen az a kíméletlenség a borzongatóan izgalmas benne, ahogy nyíltan feltárja a sorstragédiákat, majd azt is, hogy az életet valahogy akkor is tovább kell élni, ha az ember elveszti a szeretteit, vagy például, ahogy Czirják Erzsike esetében történt, a fronton halottnak hitt férj évek múltán hazatér a fogságból feleségéhez, akinek már van új férje.

A *Szindbád Szibériában* című könyvben a Papa, azaz Sztálin, a *Szindbád, a forradalmár* című regényben pedig Matyusa, azaz Rákosi Mátyás az, aki néhány fejezetben felbukkan, teljessé téve a társadalmi körképet. Az említett diktátorok, a generalisszimusz és legjobb magyar tanítványa hozták létre azt a nyomorgó, rettegő, diktatórikus közeget, amelyben a regények játszódnak: az egyik a Szovjetunióban, a másik Magyarországon. A regényben

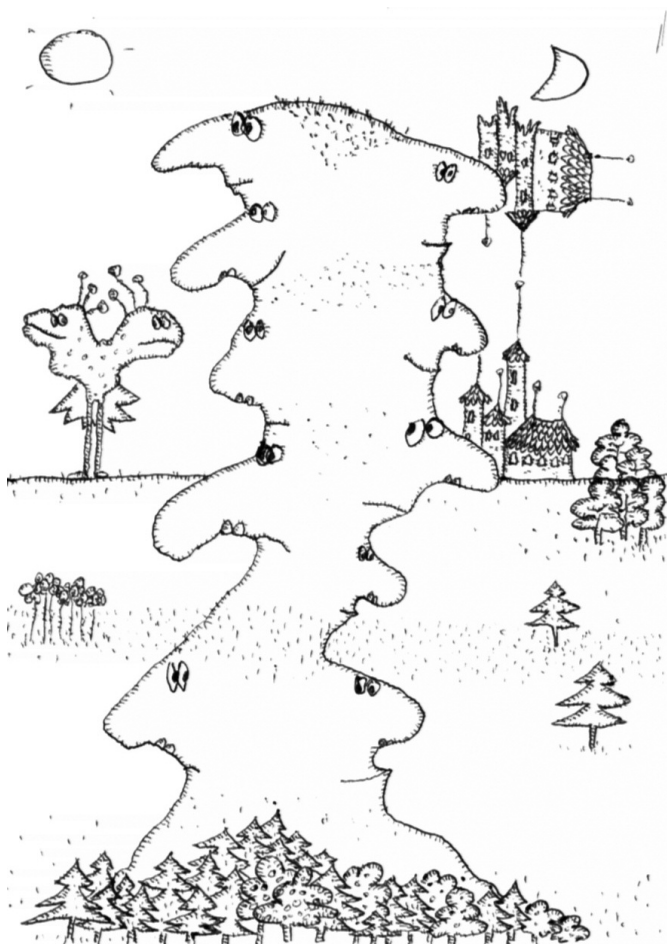
megformált Matyusa alakjának egyik központi, kigúnyolt tulajdonsága az impotencia, ami bevallottan a szerző leleménye: a minden apróságtól betegesen rettegő diktátor uralhat egy országot, de saját nemi szervének nem tud parancsolni. E motívum köré olyan jelenetek épülnek, amelyek vaskos helyzetkomikumukkal még az amúgy a humort végig készenlétben tartogató regényből is kilógnak: ez az irodalmár kései, áttételes bosszúja a kegyetlenkedésekért.

Csabai László könyvében olyan mennyiségű tudásanyag van felhalmozva a különböző kultúrákról, ami már ismeretterjesztő műként is használhatóvá teszi. Nemcsak a hagyományos életformák tárgykultúrája, a természet aprólékos leírása, de a politikai-történelmi helyzet is mind nagy-nagy alaposítással van megfestve. Olyan alaposítással, hogy a szereplők teljességgel hitelesen beleolvadnak környezetükbe, és ha olykor szándékosan el is vannak rajzolva, otthonosan mozognak világukban. Terhessé ez a sűrű anyag sehol sem válik: a könyv nagy ereje, hogy képes spontán módon elővezetni mindazt a temérdek érdekességet, ami a láthatóan párját ritkítóan alapos háttérmunka során az író elé került. (A Szindbád szibériai kalandjait bemutató korábbi kötet például lábjegyzetben mutatja be még a Bajkál-tóban élő halak különféle fajtáit is.)

A regény tájleírásait külön is ki kell emelni: az egész kortárs magyar prózában egyedülálló az az intenzitás és nyelvi könnyedség, amellyel Csabai a táj rövid feliskiccelését, az évszakok vagy az időjárás leírását a cselekményhez tudja kötni. A nyárligeti fák, bokrok, a szél, az eső vagy éppen a napsütés leírása mindig nagyon beszédes: erős és meghatározó hangulatot árasztanak, ami alól nem vonhatja ki magát az olvasó. Találomra kiválasztott példa egy gyilkossági ügy leírásából: „Nyirkos a levegő, az ember vizes lesz a szabadban. Pedig még csak szeptember elseje van. De három napja zivataros az idő. Az eső így mossa el végleg a múltat, így ad utat a bizonytalan jövőnek.” Ez is hozzájárul ahhoz a rendkívül erős atmoszférateremtő képességhez, ami miatt – noha igen terjedelmes könyvről van szó – az olvasó keze egy percre sincs elengedve, a szerző maximálisan kontroll alatt tartja az olvasó figyelmét.

A zárlat – hasonlóan a korábbi Szindbád-könyvek zárlataihoz – teljesen nyitott. Szindbád döntés előtt áll: disszidál-e a forradalom küszöbön álló leverése és a megtorlás előtt, vagy marad a helyén, Nyárligeten. Mindvégig azt hangoztatja, hogy semmi olyasmit nem tett, ami a fennálló renddel ellentétes lett volna, de jól tudja, hogy hiába mentette meg az utolsó pillanatban közbeavatkozva a vérfürdőtől a várost, és hiába dolgozott a lakók nyugalmanak megőrzéséért, mivel feltűnt a forradalmárok között, jövätehetetlenül közjük fogják majd sorolni, ha a megtorlásra kerül a sor.

A regény idejében egy kiemelkedően fontos esetet nem sikerül lezárni: az első jelenetben feltűnő, majd hosszú idő elteltével rendőrkézre került kéjgyilkos a forradalom okozta zűrzavarban kereket old a börtönből, ahol halálbüntetés vár rá. Talán ő is felbukkan a következő Szindbád-könyvben, amiről csak annyi tudható, hogy 1956 után fog kezdődni a cselekménye. Az eddigiek alapján ez a sorozat rendkívüli lehetőséget nyújt arra, hogy áttekintsük a 20. század történelmi kataklizmáit és azokat ne tankönyvízú narratívákban és évszámok sorozataként, száraz adatok hal-mazaként gondoljuk el: a regények szereplői élettel és valódi, emberi drámákkal töltik fel a történelmet. Ezért nemcsak kalandos kedvű magyartanárok számára ajánlott, hogy akár részletek formájában ismertessék meg Csabai műveit a diákokkal, de a történelemórákon is nagy haszonnal forgathatók ezek a nagyon emberi történetek. (*Magvető, Bp., 2017*)

Az *Egyformák vagytok* napjainkban játszódó, de a régmúltban gyökerező történet, melynek középpontjában két nő barátsága áll. Elza, a kiadói jogász és Em, a történész fiatalon, világmegváltó tervekkel és álmokkal jöttek vidékről Budapestre, azonban mégsem sikerült meghódítaniuk a várost. A regény cselekménye két szálon fut. Az egyik a két nő egy napját mutatja be a jelenben; egy lakásétterem házibuliján ismerjük meg őket, ahol felvonul a budapesti kulturális elit: művészek, újságírók, marketingesek. A kor hatalmi viszonyai mögött azonban ott van

Palkovics Beáta 65

„AZ SZABADÍTHAT CSAK FEL, AKI ÚJABB RABSÁGBA VET”

Szécsi Noémi: *Egyformák*

vagytok

a másik szál is, a súlyos egyéni sorsok: az elbeszélés egy része a múlt elmulasztott lehetőségeit veszi sorra, a nehézségeket és ellentmondásokat vetíti az olvasó elé.

Szécsi Noémi hatodik regénye nagyszabású trilógiája záró epizódjaként jelent meg, melynek első két része a *Nyughatatlanok* (2011) és a *Gondolatlavasó* (2013). A 2017-ben megjelent könyv továbbviszi ugyan a történeti szálát, de egészen más problémákat mutat be, mint elődei. A *Nyughatatlanok* rendhagyó történelmi regény, hősei az 1848/49-es forradalom után Európában szétszóródott emigránsok, nyughatatlan lelkek – a szabadságharc kísértetei. A *Gondolatlavasóban* a tizenkilenc éves Fülöp, aki méltósággal viseli a siketségét, és nővére, a színésznőnek készülő Matild a főhősök. Történetük idegenségről, ellentmondásos érzésekről, felnőtté válásról és szerelemről mesél. A két könyv száalai a jelenben találkoznak össze, amikor a történelmi régmúlt jelenszerűen átélhető lesz – a múlt visszajáró kísértetei láthatók lesznek azáltal, hogy az *Egyformák vagytok* elbeszélői rádöbbennek, nem aktív cselekvői, hanem csupán kísértetei a saját életüknek. A trilógia alkotóelemei a történet szintjén is összekapcsolódnak, hiszen Em művészettörténészként az első két darabban megismert Bárdy családnak, köztük az 1848/49-es szabadságharc erdélyi tisztjének, Bárdy Rudolfnak a történetét kutatja, miközben párhuzamokat vél felfedezni saját családi élete és kutatási témája között.

A szöveg a múltbeli szál ellenére mégsem nevezhető egyértelműen történelmi regénynek. Sokkal inkább tarthatjuk társadalminak, tekintettel arra, hogy a hétköznapiakat a közbeszéd jellegzetes elemeivel írja le. Jelen van benne az a kiábrándultság mindent átható hangulata, a társadalmi

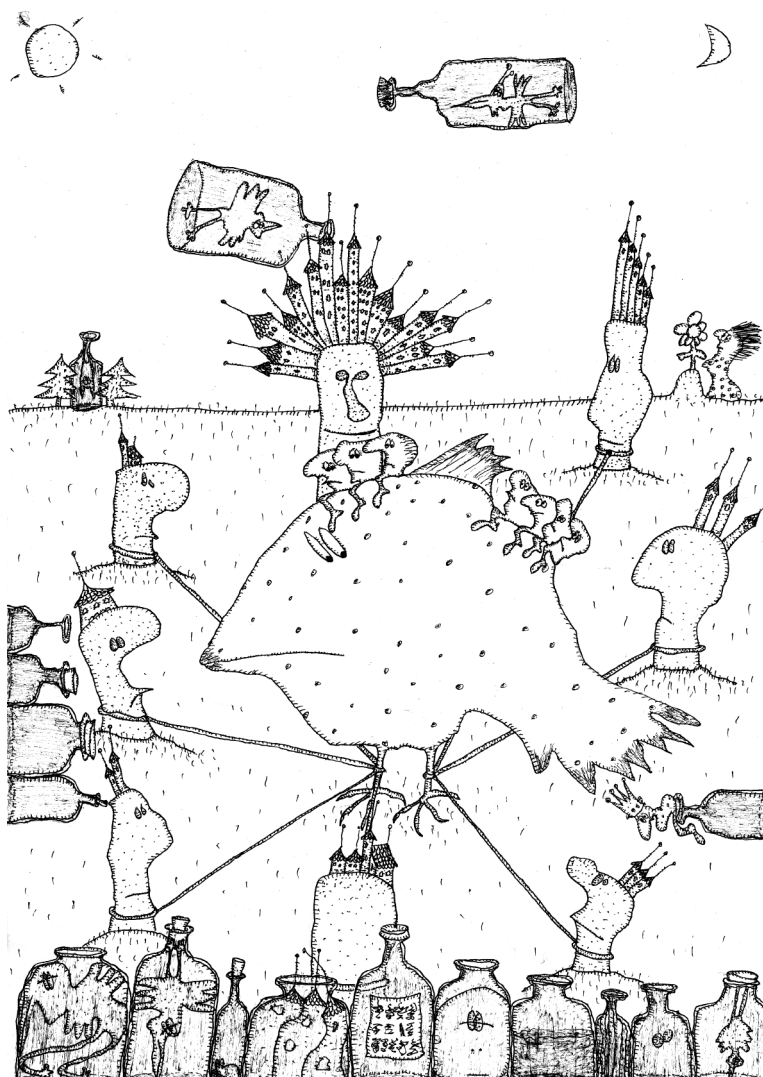
elvárás, mely szerint minden nőnek szülnie kell, a feminizmus legújabb hulláma, a város és vidék viszonya, és az értelmiségi nők szerepe. A szerző színporkázóan használja a társadalomra jellemző nyelvi kliséket és a magyar értelmiség tipikus szólamait az egyetemi professzortól a főrendezőn át a gasztrobloggerig. Kiválóan él a humor, az irónia és a cinizmus eszközeivel, ugyanakkor kiábrándító és tragikus, ahogy a negyvenes nők dilemmáit vázolja, egzisztenciális, családi és párkapcsolati kérdéseikről beszél.

Em és Elza a történet szerint szenvednek a macsó társadalom elnyomásától, úgy tartják, hogy sorsukat nem saját maguk, hanem az életükben szerepet játszó férfiak alakítják aszerint, hogy milyen véleményről van róluk. Elza az alábbi szavakkal írja le volt férje, Bandi (aki egyébként Em bátyja) véleményét saját magáról: „Ugyanaz a gonosz, hisztis, hiú, karrierista szuka vagyok, aki mindig voltam: az egész fizetésemet ruhákra költöm, ha mégis marad valami, azt pedig tudatmódosító szerekre, továbbá az első poccre szétrakom, és a munkahelyemen a szaros madzagot is elrágnám az előrejutásért.” Más szöveghelyeken valóban beigazolódni játszik, hogy az ilyen jellegű vélemények determinálták sorsát, hiszen szinte gondolkodás nélkül teszi, amit elvárnak tőle: „Én is csak nemrég tudtam meg, hogy a kölcsönös beleegyezés milyen fontos. Alig pár éve. Előtte arról sem tudtam, hogy bele kellene egyeznem. Csak azt, hogy ha nem teszem meg, összenő a pinám, ha megteszem, kurva vagyok, így a kettő között kell az érzékeny egyensúlyt kidolgozni...” A gyermekszülésre vonatkozó társadalmi elvárás idősebb nőkre gyakorolt sorsromboló hatását pedig kiválóan illusztrálják Mady alábbi gondolatai: „Én gyermektelen vagyok, amitől nagyon szenvedek. Szerintem modortalanság a társaságomban ilyen hosszán a terhességről beszélni. Nyíltan kimutatni, hogy az egyedülálló gyermektelenek nullák.”

Az *Egyformák vagytok* határozottan izgalmas történet a kortárs női sorsokról. Réz Anna például a kötetbemutatón egyenesen a női szolidaritás regényének nevezte. A terminus létjogosultságát igazolni látszik a könyv címe is, mely mögött kimondatlanul ott húzódik a szereplőkkel való azonosulás (*Egyformák vagytok* – én is). A kötet címe azonban nem értelmezhető ennyire egyértelműen; további fontos kérdéseket vethet fel. Kik tekinthetők egyáltalán egyformának? Kikre utalhat a cím, mely a regényben több helyen is explicit módon megjelenik? A szöveg elején a mindkettejük életében fontos szerepet betöltő Bandi mondja Emnek és Elzának a hazafelé tartó buszúton, még egyetemista korukban: „Egyformák vagytok.” Később Elza mondja ki ennek ellentettjét: „Nem vagyunk egyformák.” Itt a kettejük között lévő név- és habituskülönbségen kívül az öncímkezés és az örökölt családi név belső feszültségére utal ironikusan a narrátor. Viszont mivel a történetben egyértelműen jelentős szerephez jutnak a hősnők életében felbukkanó férfiak, a

cím impliciten rájuk is vonatkozhat. Gondoljunk csak a gyakran hallott köz-
helyre: „Ti, férfiak, mindannyian egyformák vagytok”. A regény tehát szám-
talan megoldási lehetőséget kínál a cím értelmezésére, azonban nem foglal
egyértelműen állást a kérdésben, hanem annak eldöntését rendkívül
elegánsan a mindenkori olvasóra bízta. (Magvető, Bp., 2017)

67

Új Forrás 2018/6 – Palkovics Beáta: „az szabadíthat csak fel, aki újabb rabságba vet”
Szécsi Noémi: Egyformák vagytok

Rég csinált ilyesmit.

Persze most volt ideje. Valahogy mintha napról napra több. Mintha maguk a napok nyúltak volna meg. Részben nyilván, mert valaki lakásfelújításba

68 Szendi Nóra

RÉG CSINÁLT ILYESMIT

kezdett fölötte. Egy csapat munkás, mintegy kizárólag arra várva, hogy végre elszenderüljön hajnaltájt, hét körül hangosan rőfögő vaddisznókondaként csörtetett az álmába. Gyakran

úgy rémlett, a padlót fúrják, hamarosan keresztül is ütik, előbb egy nagy darab plafon szakad az ágyára, majd jönnek a melósok is, egymás után. Ha kitámolygott a konyhába, bútorokat látott felfelé himbálózni a gangra néző ablakon át. Néha elképzelte, hogy kirohan egy késsel, és elnyiszálja a kötelüket, hátha nemcsak a bútor, de egy alatta áthaladó lakó is rípiytára törik.

Még a Kánya Janinak az esküvője után pár nappal elhatározta, hogy elolvassa a valamit a pinaszoborról. Bele is kezdett, haladt egy oldalt. Nem volt igazán érdekes. Valami mást képzelt el, mikor kifénymásolta (helyette az a csaj), valami másra volt kíváncsi, de nem tudta, mire. Egy templomról írtak, ami a háború alatt kórház is volt, de a Rákosi leromboltatta. De nem a Rákosi építtette a helyére pinaszobrot, még csak az aluljárót sem. Ameddig ő eljutott, nemhogy a pinaszoborról, az aluljáróról sem lehetett olvasni egy szót sem, csak valami öt éves tervről meg az ütemezéséről. Inkább félretette, hogy majd máskor folytatja, ha kevésbé lesz álmos.

Aztán mégsem folytatta. Néhányszor felvette, de már nem emlékezett rá, hol tartott pontosan. Nem volt kedve újramelegedni, mert ahhoz meg túlságosan emlékezett rá. Filmeket nézett, VV-t, pornót, gépezett, sokat aludt. A boltban banáncímkéket kapirgált. Talán vissza kéne mennie árufeltöltőnek, azt legalább már ismeri, erre gondolt. Ha vásárolni ment, útba ejtette az aluljárót. Volt, hogy egy órát is elálldogált a szokott őrhelyén. A szendvicsemler egyszer felismerte, odaintett neki. Remélte, hogy nem jön oda és akar szöveget neki az elbaszott életéről. Nem jött. Arra gondolt, hogy talán mégis meg kéne próbálnia ezt a melót, odamenni arra a címre, amire már nem emlékezett, de kideríthetné, megmondani, hogy ebbe és ebbe az aluljáróba. Majd a szendvicsemlert meg átküldik máshova, neki olyan mindegy, hol piál stikában. Aztán nem csinált semmit. Hazament, benyomta a gépet, hogy akkor megnézi, vagy keres valami más melót, aztán felment a Facebookra, és nézegette azt a kevés ismerőst, aki volt, azokat a nőket, akikkel valaha dolga akadt, hogy hátha valaki elkerülte a figyelmét. Csizmadia Emőke dagadtabb volt, mint valaha, és már három gyereket szült. Steinhart Zsófi, most megnézte, így hívták, valami japán csókéval pózolt ilyen kúp alakú, futurisztikus

építmények előtt. Vagy kínai, tök mindegy. Szigedi Kamillát, pontosabban a kezét ilyen strasszos karmokkal betagelte egy műkörmös. Csudálatosságosan szépséges, kommentelte alá valami másik piccsa.

Egyik nap elment a könyvtárhoz. Kell lennie valaminek még, ami tényleg érdekelheti. És persze szeretne volna megint érezni azt a zsongást. Állt az épület előtt, és tudta, hogy bent jó lenne, de már attól fáradtnak érezte magát, ha végiggondolta, hogy sorba kell állnia egy napijegyért, aztán oda kell mennie egy könyvtárhoz, mert arra már nem emlékezett, hogy hányféle helyen kereshet könyveket az aluljáróról, csak arra, hogy építészeti, várostörténeti, közlekedési, ezt kell mondania. Ácsorgott, a közelében cigiző egyetemisták. Ha már idáig eljött, gondolta.

Ácsorgott.

Egyszer csak kilépett a könyvtár kapuján egy csaj, egy olyan picike csaj, egy olyan natashacandy-méretű csaj. A haja rövide, mégsem fiúszra vágva. Kantáros rövidnadrágot viselt fehér vászontornacipővel és vállra dobott, fehér vászonszatyorral. Ahogy elhaladt mellette, könnyed, energikus, határozott léptekkel, az arcát sem tudta igazán jól megfigyelni, mégis azt érezte, hogy ismeri valahonnan.

Utánaeredt. Végig sem gondolta, és már ment. Rég csinált ilyesmit.

A csaj szinte szökdelő léptekkel haladt. Nem lépcsőzött le a könyvtárhoz közeli aluljáróba, hanem felül ment át, a zebrán. Úgy tíz lépés távolságból követte. A csaj befordult egy néptelenebb utcán. Gondtalannak látszott. Egy körülkerített parkig haladtak. Mindenütt anyukák babakocsival, pokrócra kipakolt gyerekekkel. A fűben tizenévesek söröztek. A csaj keresett egy padot, leült, megnézte a telefonját, kivett egy könyvet a vászonszatyorból, és olvasni kezdett.

Nem tudta, mit tegyen. Az egyetlen szabad pad, ahonnan szemmel tarthatta a csajt, pont szemközt volt a csajjal, a kavicsos út másik oldalán. Álldogálni nem akart. A fűbe ülni nem akart. Végül letette magát a padra. Nem volt nála semmi, a mobilján nem volt net. Ült, nézelődött, mint akinek nincs jobb dolga. Mondjuk, nem is volt. A csaj olvasott. Kevés idő elteltével, miután már, úgy számolta, kellően beolvadt a környezetébe, lopva a csajra sandított.

Nem volt basznivaló. Csak olyan aranyos. A picike csajok nem kurvák. A picike csajokat nem bassza meg az ember csak úgy. Ha bármiről a világon, némi hezitálással ugyan, de őszintén azt mondta volna, ha kérdezik, hogy aranyos, az a picike csajok összessége lett volna.

A csaj olvasott. Közben néha beletúrt a hajába, egy egészen rövidke tincset csavargatott az ujjával szórakozottan. Aranyosan. Még a picike keze is olyan aranyos volt, ahogy tartotta azt a vastag könyvet. Eszébe jutott,

hogy ha magával hozza a valamit a pinaszoborról, most végigolvashatná. Nem biztos, hogy felfogná, de akkor a csaj látná, hogy ő is egy ilyen olvasós csávó.

70 A csaj felnézett, egyenesen a szemébe. Nyilván érezte, hogy bámulja, mert a sandításból észrevétlenül bámulás lett. Egy pillanatilg nézték egymást. Lesütötte a szemét, és előkaparta a mobilját, mint aki vár valakire. Mire ismét felsandított, a csaj már olvasott.

Egyébként, bár ezt akkor még nem tudta, tényleg várt valakire. Együtt vártak, az út két oldalán. A csaj egyre többször pillantott a mobiljára. Ilyenkor ő is elővette a magáét. Elővette, visszarakta, azzal is ment az idő. Még nézegetett is jobbra-balra, hogy lássa a csaj, ő sem csak úgy ül itt. A csaj nem nézett rá többször. Maga sem tudta eldönteni, mit szeretne inkább: hogy rá-nézzen, vagy hogy észre se vegye. Már háromnegyed óra telt el azóta, hogy leültek. Valaki akkorát tüsszentett a háta mögött, szinte üvöltve, hogy össze-rezzent.

Egyszerre a csaj félredobta a könyvet, és valami nagy fényesség futott szét az arcán.

A csaj pasija egy benga nagy, fekete szakállas állat volt. Erre mondják, hogy mackós alkat. Ez olyan, mint a ronda nőkre az egzotikus szépség. Amikor a csaj felugrott, és átölelte, kitörő örömmel, szinte rávetette magát, kábé mellmagasságig ért neki. Ezt csak onnan látta, hogy az a nagydarab barom felkapta, a csaj lába a levegőbe emelkedett, és tett vele egy félfordulatot. Különben kitakarta azzal a durung őszállattestével. Mert jó, persze, a csaj neki is mellmagasságig ért volna, vagy addig se. De hogy lehet így hozzáérni egy ilyen picike csajhoz. Úgy kéne megfogni... Hirtelen nem is tudta, hogy kéne, annyira ideges lett.

Ezek közben elindultak, a csaj keze eltűnt a benga nagy állat mancsában. Kivárt. Mikor már majdnem a park bejáratánál jártak, a nyomukba eredt. A benga nagy állat rágyújtott, dörögő hangon magyarázott valamit. A csaj kacarászott. Arra gondolt, hogy amikor egymással szemben ülnek, ez a rohadék a csaj arcába fújja a füstöt. Lehet, hogy dugás után is elszív egyet, amilyen tohonya, ki sem megy a folyosóig vagy az erkélyig, ez a kis, helyes csaj meg szellőztet utána. Bedugja a nyelvét ennek a fasznak a bűdös, bagószagú pofájába. Hagyja, hogy ez a víziló ráfeküdjön a mázsás testével. Mentek, a csaj szaporázta, hogy lépést tartson a benga nagy állattal, és közben úgy nézett rá, mint egy istenre. Erre a disznóra. Mentek, nem néztek hátra.

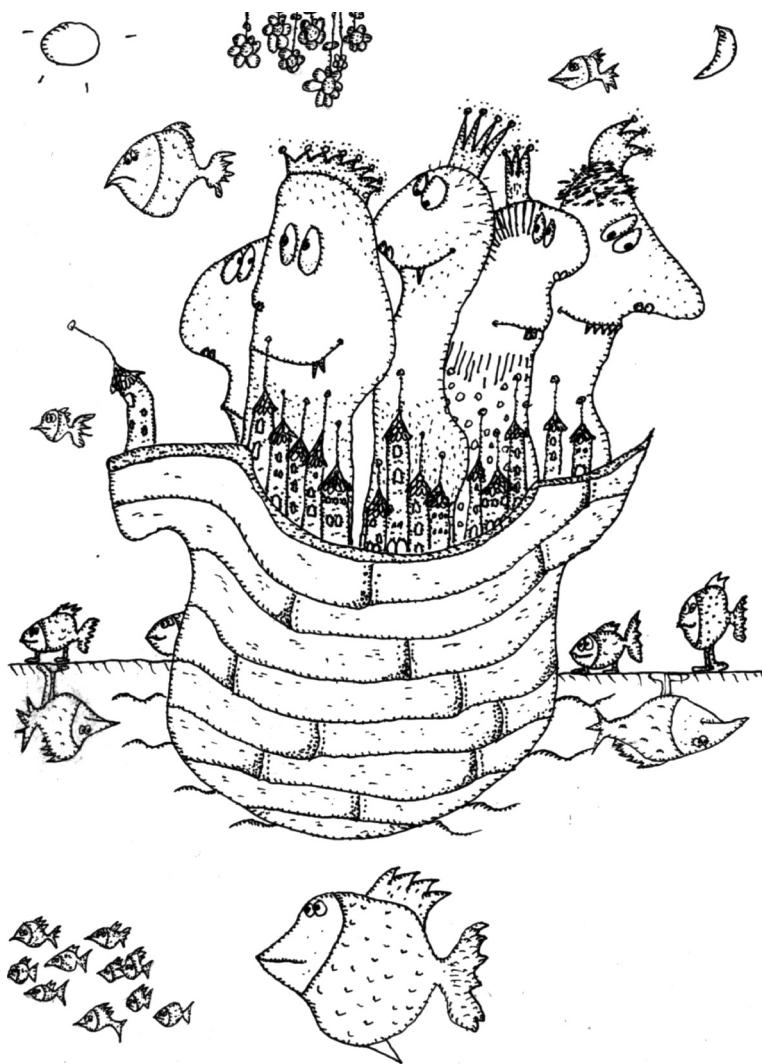
Néhány utcányit követte őket, aztán befordultak egy kapualjba. Eltűntek. Mikor már biztos lehetett benne, hogy nem látják, odament, és megnézte a kapucsengőtábla melletti neveket, mintha kitalálhatná, melyik a csajé. Az is lehet, hogy ez a benga nagy állat lakása. Különben mit számít. Most felmennek, és a benga nagy állat megbassza. Még az is lehet, hogy

seggbe. A picike csaj halkan piheg, és annyira szereti ezt a barmot, nem is mondja, hogy fáj neki.

Hogy lehet ekkora egy szar ez világ.

Olyat rúgott a falba, hogy majdnem összecsuklott. Sántikálva oldalgott arrébb. Azt se tudta, hol van. Minek jött ide. Eltartott egy negyedórát, mire rájött, hogy jut innen haza.

Új Forrás 2018/6 – Szendi Nóra: Rég csinált ilyesmit

Giza néni úgy pislog, mint egy nagy hal. Lassan és megfontoltan. Olyan sokáig tartja csukva a szemét, hogy megfájdul a mellkasom. Félek, hogy délután nem tudom majd felidézni az arcát.

72 Dobosi Bea

TORNAÓRA

tiltották, hogy a főbejáratot használjuk, ezért a foltokban rozsdás kapun jövünk be a repedezett aszfaltú udvarra. A főbejáraton az aulába lehet jutni, ahol a könnyezőpálmák állnak. Tornaterem nincs.

Hetente háromszor a padokban öltözzünk át. Vonakodva vetkőzőm bugyira, és húzom fel a kötelezően piros tornaruhát. Kellemetlenül hasasnak érzem magam benne. Amikor az áruházban felpróbáltam, anyukám türelmetlenül megrángatta rajtam. Ahol belecsípett, ujjának nyoma sokáig megmaradt a rugalmas anyagon. Azt mondta, ne neki nyavalyogjak, ő nem tehet róla, hogy látszik az idomom.

Az utcai ruháinkat összehajtjuk, és a székekre tesszük. A legtöbb gyerekkel ellentétben tudok hajtogatni, de idegességemben képtelen vagyok felidézni a mozdulatokat. A póló ujjá mindig kicsúszik, végül esetlenül begyűröm a nadrág alá. A maszatos, zöld tábla fölött a falióra nem jár.

Ijedt pontossággal végezem a gyakorlatokat, de ügyetlenebb vagyok, mint a többi gyerek. Már bemelegítésnél lemaradok, fél ütemmel a többiek után guggolok le és állok fel. A padsorok közötti szűk helyen gyakran megütjük vagy megrúgjuk egymást. Megrémülök, amikor észreveszem, hogy valaki csal.

Az osztályelső mellbe vág, ahogy meglendíti a karját, de nem kér bocsánatot. Andrisnak hívják, és akkor utáltam meg, amikor anyukája dicsekedt vele anyukámnak fogadóórán. Ez volt az első alkalom, hogy anyukám nem dicsért meg, amikor hazaért.

A kiskapuban vártam. Kempingbiciklijét a csípőjének támasztotta, miközben kifulladásra beszélt. A kormányról lógtak a súlyos bevásárlószatyrok. A kiskapu olyan alacsony, hogy ha lábujjhegyre állok, rá tudok ülni. Csak vágja a fenekemet a vas. Anyukám azt mondta, hogy Andris már egész könyveket elolvas önállóan. Péntek délután bezárkózik a szobájába, és hétfő reggelig színét sem látják. Példaként állította elém.

Azt kívántam, legalább apukám ne hallotta volna. Bántott, hogy helytelenítően csóválta a fejét, és a földet nézte. Azzal vigasztaltam magam, hogy anyukám úgyis elmondta volna neki, miután lekapcsolták a villanyt, és hátat

A lakótelepi iskolába járok. A falait narancssárgára festették, folyosói szélesek és alacsonyak. A szekrények kék ajtaját nem lehet rendesen becsukni. Szigorúan meg-

fördítettek egymásnak a paplanok alatt. Másnap olvasásórán nem tudtam figyelni, mert fél szemmel Andrist lestem. Vele együtt lapoztam, pedig a felénél sem jártam az oldalnak.

Négykézlábra ereszkedünk a padok között, és felváltva lendítjük hátra a lábunkat. Tornaórák előtt gyakran nem tudok elaludni. 73 Anyukám azt mondja, gondoljak valami szépre, de képtelen vagyok kivenni a fejemből a piros tornaruhát. Giza néni többször rám szól, hogy ne lógassam a fejem, és nyújtott térdrel lendítsem a lábam. Nem tudom betartani az utasításait. Szilveszter piszkos cipője közvetlenül az arcom előtt áll meg, amikor szép szabályosan elvégzi a mozdulatsort. A mágýósok ügyesek tornából.

Mágýósoknak az állami gondozottakat hívják. Már megszoktam a jelenlétüket. Szeptemberben nagy csapatban érkeztek, és elfoglalták a hátsó padokat. Hangosak voltak és indokolatlanul jókedvűek. Giza néni az első héten szétültette őket, de így is zavarják a tanóra rendjét, és nem hagyják figyelni a padtársaikat. Az iskolában gyakoriak a verekedések, a lakótelepi boltban a lopások.

Minden mágýós egy kinti gyerek mellett ül. Anyukám örült, hogy mellém az osztályelsőt ültették. Pislantanom kellett, amikor megrázta a mutatóujját az arcom előtt. A mágýósokat nem szabad kiközösíteni, mondta. Nem úgy nézett rám, ahogy fegyelmezéskor szokott. A mágýósok ruhái mások, csak a bordás trikóik ugyanolyanok, mint a mieink.

Giza néni ütemesen számol, miközben a négyütemű fekvőtámaszt csináljuk. Túl gyors a tempó, nincs időm teljesen kinyújtani a karomat és felegyenesedni. Nagy igyekezetemben beverem a bokámat a padba, de a lábak dobogása elnyomja a koppanást. Ha fájna, sem mernék szólani.

A mágýósokat a vezetékevényükön szólítjuk. Van közöttük Oláh és Román, Ózdi és Keleméri. Egyikükről azt mesélték, hogy arról a pusztáról neveztek el, ahol rátaláltak. A tízóraijukat a felelős hozza el háromszögletű alumíniumtálcán a nagy szünetben az iskolai menzáról. Mindennap zsemlét és dzsemet kapnak kis, fémfóliás, műanyag dobozban. A dzsemet a padokra és a falra kenik, a zsemlével fociznak a folyosón. Egyszer a hajamat és a kabátomat is összekenték. Otthon azt hazudtam, nekidőltem egy frissen festett kerítésnek.

Órákon Szilveszter tarkóját nézem: a feje nagyon keskeny, a füle eláll. Giza néni őt veri leggyakrabban. Ökölbe szorítja a kezét, és bütykeivel Szilveszter fejbúbjára húz. Máskor megpofozza, vagy a pajeszánál fogva kirángatja a padból. Szilveszter kiröhögi. Azt játszom, hogy az ütés pillanatában nem hunyhatom be a szemem. Mire vége a verésnek, ég a szemgolyóm.

Szilveszter padtársának, Balázsnak négy apukája is van, de anyukája csak egy. Az anyukáját a rossz szíve miatt gyakran befektették a kórházba, és mire kikerült, az apukák elhagyták. Balázs az összes apukáját apukának szólítja. Amikor megkérdezték, ki az igazi apukája, csúnya szavakat
74 mondott. Senki sem árulta be Giza néninek. Pedig sokan csúfolják, mert a szemüvege a fél arcát eltakarja. Balázst egyik apuka sem akarta magához venni, miután az az egy anyukája meghalt. A nagymamájához költözött a kis egyszobás lakótelepi lakásba.

Balázssal járok Giza nénihez korrepetálásra. Hetente egyszer megyünk, és óra végén fizetünk. Amíg tanulunk, a ragacsos konyhaasztalnál ülünk a hokedlin. Giza néni odahaza narancssárga kötött kardigánt és sötét-kék, kitérdesedett melegítónadrágot visel. A kardigánja anyaga úgy megrít-kult, hogy szabályosan átlátni rajta. A konyhában télen túl meleg van, mert a hátunk mögött ég a kis vaskályhában a tűz. Giza néni apukája legalább egyszer rak rá óra közben. Szürke munkásnadrágban és zubbonyban jön be, a fején fekete svájcisapka. Nyugalmazott franciatanár. Megtanította Giza néni a nyelvet, és franciául beszélnek otthon.

Giza néni most egészen megváltozik, súlyos lesz, ólmos, mint a szemhéja. Már levetettük a tornaruhát, amikor utasít minket, hogy álljunk egyenesen a padunk mellé. Tudom, hogy keskeny, fehér, hosszú ujjú keze van. Bütkei majdnem átlukasztják a bőrét, amikor ökölbe szorítja. A kezét könnyebben felidézem, mint az arcát. Amikor lecsukja a szemét, visszatartom a lélegzetem.

Nyugtalanít, hogy alsóneműben és bordás trikóban állunk a padok mellett. Olyanok vagyunk, mint a bábuk. Apukám nyáron megtanított sakkozni. Suta ujjaim közül néha kicsúsztak a felemelt figurák, máskor a kézfejemmel levertem a táblán állókat. Minden elrontott lépés után könyörögtem, hogy újra léphessek. Csak olyankor nyertem, amikor apukám szándékosan hibázott. Ha nem ismertem fel a lehetőséget, helytelenítően csóválta a fejét. Szégyellem, hogy olyan egyformák vagyunk.

Giza néni a pislantásai ütemére lépked a padok között. Komótosan és megfontoltan. Biztosra veszem, hogy valamelyik mágyós verést kap. Olyan sebbel-lobbal rángattam le magamról a piros tornaruhát, hogy nem vettem észre a rendbontást. Amikor Giza néni keze ökölbe szorul, a bütkei majdnem átszúrják a bőrét. A csont felülete olyan, mint a porcelán. Láttam, amikor a nagymamám csirkét vágott. Felkészülök rá, hogy nem hunyhatom be a szemem.

Aztán Giza néni visszafordul, és a tanári asztalnak támaszkodik. Még sosem láttam így állni. A karjáról az aulában sorakozó könnyezőpálmák léggyökerei jutnak eszembe. Észreveszem, hogy krétás lett a nadrágja a combján, és arra gondolok, biztosan vágja a fenekét az asztallap. Giza néni kinyitja a szemét. Megvigasztal a jelenléte.

Balázs trikója ugyanolyan bordás, mint más gyereké. Félig be van tűrve az alsójába, és az alja cikcakkban sárga. Giza néni megkérdezi Balázstól, milyen gyakran fürdik és vált ruhát, mindennap tiszta fehérneműt vesz-e, és mikor volt utoljára kimosva a trikó. Tudja-e, hogyan kell a fiúknak tisztálkodni. Ideges leszek, amikor Balázs nem válaszol. Lehajtja a fejét, a trikó bordáit nézi, vagy a zöld linóleumot. A pókhálók a falon a nagymamám vékony, hosszú, barna hajszálaira emlékeztetnek. 75

Giza néni megbízza az osztályelsőt, hogy tanítsa meg Balázst mosakodni szünetben. Aztán felnéz a falióra béna mutatóira. Megkönnyebbülök, amikor végre a zsákokba gyűrhetjük a nyirkos tornaruhát, és felhúzhatjuk ragadós testünkre a pólót meg a nadrágot. Folytatódik az oktatás az izzadságszagú tanteremben.

Óra után a gyerekek csoportba verődnek Andris körül. Megfordul a fejemben, hogy félrehúzódok, de nem szívesen hagyom ott a padomat. Andris tettetett lezserséggel vonogatja a vállát, amikor megkérdezik, tényleg megtanítja-e Balázst tisztálkodni. Dehogy, mondja, de hallani a hangján, hogy mindjárt sír.

Amikor elképzelem, hogy Andris nem fogad szót, megfájdul a hasam. Próbálok valami szépre gondolni, hogy ne kelljen vécéznem. Az iskolában sosem megyek vécére. A szemem sarkából látom, hogy Giza néni a radiátornak támaszkodik a folyosón. Lassan nyitja-csukja a szemét. Mintha egy nagy darab kő lenne a hasamban.

Az egész épületben csak az aulában és a tanári szobában vannak függönyök. Az aulában szokták tartani az iskolai ünnepségeket. Ha nincs rendezvény, szigorúan tilos itt tartózkodni, de ma senki nem szól ránk. A hatalmas tér majdnem üres, csak a könnyezőpálmák állnak az ablakok előtt. Hosszú léggyökereik furcsán tekeregnek a karéjos levelek között.

Andris és Balázs bevonul a fiúmosdóba. Látom magam előtt, ahogy a falnak dőlnek a mosdókagylók mellett. Andris a dereka mögé teszi a kezét, tenyere nyirkos nyomot hagy a fehér csempén. Az egyik csap csepeg, a fülkék felől kellemetlen szag terjeng. Nem néznek egymásra. Megállapodnak, meddig várjanak, miközben a cipőjüket vagy a lábnyomos követ bámulják.

Este szólok otthon, hogy nem akarok Balázssal járni korrepetálásra.

Nem akarok itt maradni, ez így nagyon nincs rendben, mondja Anna sírva, a szaruhártyáját vastagon fedi valami átlátszó, zselés folyadék. Ezt azért tudom, mert a szemét nézem, a zöldes és vizenyős szemét, a rövid meredező

76 Hernyák Zsóka

KAPCSOLAT

pillákat, a dagadt bőrhá-
lyogot, a szemhéjat, ami-
nél rondábbat eddig még
nem láttam. Pedig szíve-
sen látlak itt, mondom,
miközben érzem, hogy
hangszálaim megfeszül-

nek, rezonálnak, hogy a tüdőmből kiáramló levegő a szájuregemet elhagyva a hideg szoba levegőjében vibrál. A hang amit kiadtam, veszem észre, olyan volt, mint a majmok párzási hangja, éles, fülsértő és szemrehányó, vad és gúnyos, becsukom hát a számat, és mosom kezeim. Drága Anna, te vagy a mindenem, mondanám, de csukott számból hang alig jön ki, hümmögés csak, az is halkan, Anna pedig a tenyerébe temeti az arcát. Egyébként jól megvagyunk. A reggeli kávé mindig közösen isszuk meg, háromnaponta szeretkezünk, kivéve, ha Anna menstruál, olyankor nem szoktunk, mert Annát undorítja a menstruációja szaga, engem meg Anna undorít olyankor. Hétvégenként közös programokat tervezünk, Anna tornázik a nappaliban, én pedig nézem Annát, ahogy tornázik a nappaliban. Persze olykor vannak problémáink is, például most is, de hiszek benne, hogy egy jó kapcsolatban ezeket könnyedén meg tudják oldani a felek. A kompromisszumkézség fejleszthető, és Anna bőre is finom puha. Kinyitom a szám, remélve a legjobbkat, közben Anna krokodilkönnyeit nézem a frissen porolt üvegasztalon, arra gondolok, hogy Anna könnyeiben a vízen kívül valami más is lehet, mert foltot hagynak, és ez undorító. Közben megint meghallom a párzási hangot, ami biztosan majom hangja, de nem tudom, pontosan melyik majomé. Anna rázkódik, és a taknyát szívogatja, én a fiókban kotorászok, papírzsebkendőt keresek. A kezembe akad egy magazin, aminek a címlapján egy fekete gorilla vakarja a fejét, és én alaposan megnézem ezt a kivételesen nemes állatot, a szomorú, fekete szemeit, mosolyra húzódó száját. Úgy tűnik, nagyon kedves és jóra való ez a konkrét példány. Anna kezébe nyomom a magazint, és rábökök a gorillára, mire abbahagyja a sírást és rám néz. A szemei vörösek és dagadtak, az ajkai mögül kivillanak sárgás fogai, a haja zsíros és kócos, és én majdnem biztos vagyok benne, hogy kettőnk közül Anna az, aki inkább hasonlít erre a gorillára. Nevetni kezdek, hogy Anna is tudja, hogy nagyon örülök a felfedezsemnek. Úgy tűnik, Anna annyira nem örül, mert üvölteni kezd, ököllel a mellkasát csapkodja, majd letépi a nemes gorillát ábrázoló képet a magazintról. A képet az arca elé tartja, én belenézek a sötét és jámbor szempárba, és azt mondom, hogy mindenhogy tudlak szeretni, Anna. Majd a legjobb

tudásom szerint a nőstény majmok párzási hangát utánozom, hogy Anna is megértse, hogy mindenben támogatom. Úgy tűnik, nem érti, lapozgatni kezdi a magazint, a harmincötödik oldalnál megáll, értetlenül néz a lapokra, ez mi, ez szerinted mégis mi, üvölti, és az arcom elé tolja a magazint. A világ leghíresebb gorillája a korai beszéd jeleit mutatja, olvasom 77 fel Annának, hátha ettől megnyugszik. De Anna nem nyugszik, előveszi a hátizsákját, és becsomagolja a legfontosabb dolgait, a fogkefét, az illatos gyertyákat, és kimegy a konyhába. Két ember közötti kapcsolat legfontosabb építőköve a bizalom, Anna, ezt meg kell értened. A párok egymás iránti tisztelete sem elhanyagolható. A közös örömek az életben, a boldog emlékek és élmények, a legjobb dolgok, amik megtörténhetnek veled és velem, és úgy általában mindenkivel. Mondhatnám, köztünk a bizalom most gyenge lábakon áll, Anna, ugye hallod onnan is, amit mondok. Anna megint beront a szobába, és a hátizsákját mutatja felém, hogy nézzem meg, mi van benne, az illatos gyertyák és a fogkefe mellett három bugyi, egy zacskóban szalonna, és egy egész kenyér, amit reggel után vettem vacsorára. Sok sikert kívánok neked az életben, biztos vagyok benne, hogy megtalálod a helyed, drága Anna, mondom, kikísérem az ajtón, és átmegyünk az udvaron. Anna előttem cammog a kapu felé vezető ösvényen, a görnyedt hátát nézem, a nadrágjából deréktájt kibuggyanó haját, a hajából felém meredő, sűrű, fekete, göndör szőrt, aminél rondábbat eddig még nem láttam. De tudd, hogy az én házam mindig a te házad is marad, közlöm vele, és megállok, körbe mutatok a kerten, a sűrű, méteresre nőtt zöld fűre mutatok, majd a fákat fojtogató indákra, és kilököm Annát a kapun. Viszont látásra, kedves Anna, ordítok ki utána az utcára, a hangszálaim megremegnek, és a tátott számat elhagyó rezgő és éles hang jelzi, hogy minden rendben van. Visszamegyek a házba, egy nedves ronggyal letörölöm az asztal üveglapjára száradt cseppeket. Megkeresem a gorillát ábrázoló képet, és egy rajszóggal az ágygal szemközti falra tűzöm a többi kép mellé. Belenézek a tükörbe, és látom, hogy a szemem körüli bőr táskás és dagad. Úgy döntök, hogy néhány órát pihenek, majd ha felkeltem, még mindig marad elég időm, hogy levágjam a füvet az udvarban, és ha minden rendben megy, elmegyek a boltba kenyeret venni, mert úgy tűnik, elfogyott.

RIGMADARAZÓ

*(Városhelyi mutatványosok
Tücsök és Méhe játékának
megfejtett szövegtöredékei)*

ALAKOK:

az emlékező HEXERICH VON KELCHBLATT
TÜCSÖK, vándorzenész
MÉHE, könnyed vándor
a tojásrovó RIGMADÁR

1.

Amikor a forgó asztalhoz ültek, a teríték közép-
pontosan a tojásra irányult:

*„Vedd a tyúkot
vedd leáldozó nap
héját: tollasat, kérgeset.
Borulj ki a fészekből,
süsd meg!”*

2.

*„Egy szem
nyerstojásból lesz a szem.
Feltöröm, pohárban láthatóvá teszem:
elborítja az agyat, kocsonyásan
dereng.”*

3.

Méhe a tojáshoz mézet kanalizott s ahogy a
kövek közt torkába csurgott a méz (ő az ki
verseket fű alól húz elő) magához ragadta a szó:

79

*„A varázsló Völgyikúton született,
emlékekre hordott dombon túl...”*

itt megszakadt beszéde és ernyedt szárnyon
otthagzott virágok összetöppedt szirmaitól,
mézszínűbe mosódó porok felöklendett csomóitól
bugyborékkolt hangja.

4.

Tücsök, a vándorzenész is nehezen beszélt:

*„Kéreg. Közelít
a boszorkány
varratlan arcmozdulattal
feléd. Nem súg
átkokat. Pitypang
után motoz.”*

5.

Elhallgattak. A nagy kerek asztal lassan ugyan, de
folyton folyvást forgott. Méhe, könnyed vándor
és Tücsök, a vándorzenész mereven ültek
pereménél. Csak a kezükhöz torló poharak zaja
tört csendet.

6.

Ködöt szürcsöltek a hozzájuk verődő poharakból.
Emlékeztek, hogy a Rigmadár felmerült,
szárnyaival leverte az elmulasztott vacsora
gyertyáinak kormát, testéhez terelte a homályt
és verseket ütött csőrével a tojás meszébe.

7.

80

Tücsök józanodott, feltápáskodott az asztaltól,
odabotorkált az üresen álló székhez, az egyre
forgó asztal zúzott fényében találmra felütötte a
varázsló könyvét, és hunyorogva bámulta betű-
füzéreit:

*„Ezt olvasom:
három körben
boszorlányok táncolnak.
A negyedik kör én vagyok.
A holdat ki merné
megnevezni?”*

8.

A Rigmadár pedig emelte szárnyát és a csarnok
széttárt tetejéről áthúzódott egy távoli fára:

„Fennakad.

*Vergődése nélkül
tömi ki a sötét.*

*Feszül a fán,
a csúcs énekre nyitja.”*

9.

Méhét a Rigmadár tűnte kiszakította a tojás
csarnokából:

*„A terem szikkadt
fáitól alig fért el
a sötétben. Térdelve.
Akik nézték egymáshoz
bújva egy-egy
ablakot, boltívet tartottak össze.
Bomladozott ölelésük
a függönyök súlyától.
Botladoztak.*

*Térdelve mormolt, jobb
keze combján nyugodott,
a bal kavicsokkal babrált
– mindössze ennyi zaj lenne
szükséges egy lépés
megtételéhez – gondolta.”*

10.

Tücsök maradt. Később levette hátáról a tollvonót,
elégedetlenül mormogva babrált a hangokkal
(*ahogy kőbefűzött virágra csomót köt a sötét*).

11.

Évek teltek el, magig hámozott gyümölcsöket,
míg Méhére újból rátalált:

*„Szemközt egy kihalt
kisváros kopott
főterén a hajdani
zenélőkút repedt helyével
úgy állt ott egyedül, mint fenn
a volt városháza
szellős tornyában pókok
közt az óra. Ideje volt. Számtalan
kőlap hevert körülötte,
hol felverte fejét
a gaz – a föld
alól bújt elő.”*

12.

*„Egy nap, megbújva
a többi füvek között
a madarat nézte. Semmi
mást, csak a madarat
– ege nem lehetett – szimmetrikus
mozdulatokkal önmaga tükre ő.
A mozdulat ellesett lényegével a virág
szárából kilépett.”*

13.

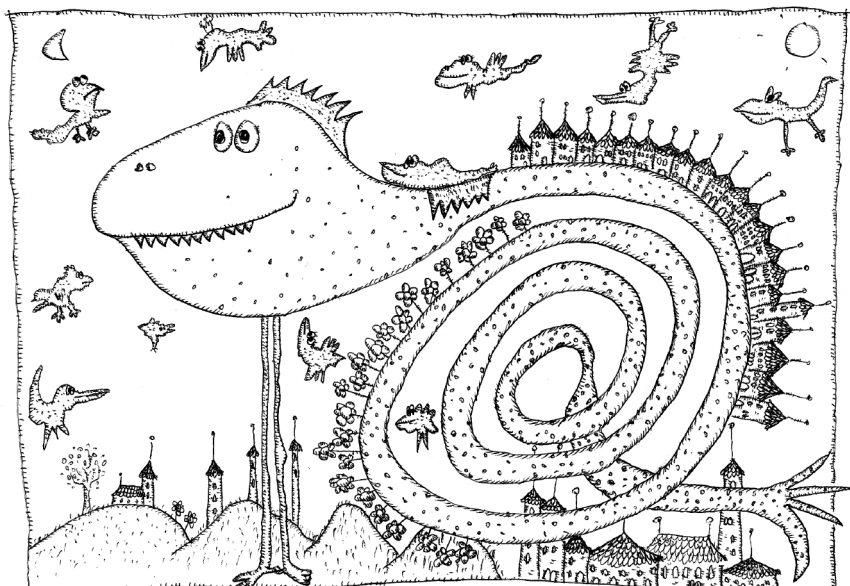
82 Tücsök leste. Tollvonóval hessentette el Méhéből
a madarat, s húzta-vonta a talpalávalót lucskos
szárnyakkal. Így vigyázta.

14.

„... virágmenhely.
Meredek világ
hemperedik a hegyre.”

15.

„Keréknyomok
vannak a homlokodban.
Rajzoltam...”

Valamilyen szinten rokonság áll fenn a reklámok és az evangéliumok között. Tényleg ennyire olcsó lenne? Ha a huszonéves fehérneműmodell és a grafikonbűvölő menedzser próféták, akkor csak egyetlen üzenetük lehet: csatlakozz.

A mozgólépcsőn felfelé ritmikusan borítják a korlát közötti réseket a hirdetések. Egzotikus miniatúrákat kígyókra gondolok.

Vas Máté 83

AZ IMPOSZTOR

Néha úgy érzem, mintha egy információfolyamban élnék. Még átlátni sincs mit, mert csak szélsőséges értelmezési sémák felé terelnek, kiteszítanak a tények feletti szférába. Számomra ez az új kárhozat.

Az átlagos hírfogyasztó csak idejével és figyelmével tud adózni szolgáltatói felé, akik szempontjából korán sem mindegy, hogy milyen igényeket aknáznak ki. Az adás végén a néző jóformán semmit se tud meg, csak a rettegés, harag, rácsodálkozás élményeivel lesz gazdagabb. Ez a tömegkommunikáció érzelmi többlete, aminek egyetlen célja felkészíteni megszólítottját, miképp is viszonyuljon majd, ha a médiában legközelebb találkozik az állandó jelzővel ellátott aktorokkal. El se kell gondolkodni az ugyanabban a témában felmerülő híren és részletein, hiszen szimpátiánk vagy épp viszolygásunk robotkarként emeli be azt a nagy narratív folyamba, amit hosszú évek sulykolása és a mi vakhitünk edzett kikezddhetetlenné. Az érzelmi többlet egyik eredménye a cikk olvasását figyelmen kívül hagyó kommentelési szokás, amikor pusztán érzelmi alapon nyilvánítjuk ki véleményünket.

Ilyen és ehhez hasonló írásokkal töltöttem ki az egyik médiakritikával foglalkozó blogomat. Az iskolába menet is szorgosan körmölök egy spirálfüzetbe. Heti kétszer van új bejegyzés.

Csütörtökön, lehet, esedékes lenne megemlékeznem Paul Wattkinsról. A dublini férfi sajnálatos körülmények között hunyt el. Tévének képzelte magát, és napokon át nem mozdult, nem aludt és nem vett magához ételt. Várta, hogy valaki kikapcsolja. Vagy csatornát váltson. Nem tudom a külföldi blogok honnan veszik ezeket a teóriákat, ha egyszer jóval a halála után találtak rá. Az biztos, hogy kialvatlanul koplalt napokig. A szomszédja lelt rá, a bomló test bűzére figyelt fel. A hűtő rokadásig, az asztalon két személyre terítve. Ki szerettem volna deríteni, hogy kire várt. Nagyon féltem attól, hogy nem volt ilyen konkrét személy. Wattkins vaktában szórta a műsorokat, és bárkivel beírta volna.

Felfordul a gyomrom ettől a tükrözött messianizmustól. Lehunyom szemeim, és elképzelem ahogy a plakátszülöttek mosolya egyszer csak lemeztelenedik, és fogyasztókért zokogják át az éjszakát.

Írhatnék egy cikket mondjuk a szinglilét veszélyeiről is, a történetet egyben példázatként tálalva. Én tényleg sajnáltam ezt a férfit, nincs annál rosszabb, mint amikor az áldozat elkövetőnek képzelet magát. De a keresztény értékmentő blogomra is kellene már az új tartalom.

84 Ha már a szomorú sorsoknál tartunk, a rajztanárunk pont egy éve halt meg. Végrendeletemben hamvasztást kért, megbízva egy barátját, hogy a maradványokat vörös festékkel elkeverve fessen teli egy üres vásznat, az aljára pedig sírfeliratként egy Kierkegaard idézetet bigyesszen oda: *„Életem eredménye semmi; egy hangulat, egy szín. Eredményem nagy hasonlatosságot fog mutatni annak a művésznek a festményével, akinek meg kellett festenie a zsidók átkelését a Vörös-tengeren, s ezért az egész vásznat vörösre mázolta azt magyarázva, hogy a zsidók átmentek, az egyiptomiak pedig a vízbe fulladtak.”* Kivel azonosulhatott ezen sorokat olvasva? Talán rossz kérdést tettem fel, a minden se lenne kielégítő válasz. Lehet mindezekon felülemelkedett. Mégis mélyen emberinek tűnt nekem ez a hozzáállás. Sajnos a mélyen vallásos felesége hagyományos temetést celebrált neki, nem tudott volna belenyugodni abba, hogy a férje az utolsó ítélet eljövetelekor egy galériában raboskodjon. Habár jót akart, a ragaszkodása elfedte előle a nyilvánvaló tény: valaki nem akar feltámadni.

Kicsit meghúzom a vállam kislabdadobás során. A teámba megint só került cukor helyett. Néha olyan érzésem van, mintha apám reprodukciója lennék. Utána megnyugszok, és elmúlik.

Micsoda blaszfémia, hogy egy valóságshow neve Nagy Testvér legyen. A gladiátorviadalokat meghaladva a kiontott vér helyét a verbális erőszak vette át.

Kiskoromban azt hittem, hogy a vonalas telefon bűgása a készülék légzése, majd kellő erőt gyűjtve valahogy tolmácsolni kezdi a távoli személy hangját. Olyan hiánypótlásra irányuló képzet ez, mint a rakománykultusz. A második világháború során az amerikai repülőkre eregette élelmiszersomagok megtalálása például egybevágott néhány törzs azon elképzelésével, hogy az égből érkező adományok egy új kor eljöveteleinek hírhozői, mikor megszűnik majd a nélkülözés, és az elnyomó fehérekből lesznek az elnyomottak. Jelekpes leszállópályákat emeltek, mintha csak oltárok lennének. A földműveléssel felhagytak, az állattállományt pedig helyenként annyira elhanyagolták, hogy a jószágok csaknem mind elpusztultak. A keresztény világvége még katalizátorként is szolgált, néha a gyarmati rendőrség, katonaság mintájára a bennszülöttek is hasonló szervezetek létrehozására törekedtek. Mintha csak a sziklák mögött lapuló hiénák reményével találnánk szembe magunkat: egyszer elhullanak az oroszlanok, és lesz hely az oázis körül.

A bűgó vonal miatt a sehol fel nem lelhető hangok emléke hasított belém. Valamikor negyedikben arra ébredtem, hogy a nappaliban apám és

anyám csúnyán összeverekedett. Az egyik polcra lekapott lexikon puffoghattott anyám hátán. Később órákig álltam a könyvek előtt, és azt mérlegeltem, melyik lehet az. Athénban szokás volt, hogy ha egy kő vagy balta valaki halálát okozta, azt nyilvánosan elkárhoztatták, és a tengerbe vetették.

Kár, hogy a gyermeknevelés örömeiről szóló blogom lett a leg- 85
sikerebb. Interjút szeretnék velem készíteni, méghozzá személyesen, videóra rögzítve. Azt írtam vissza, hogy nem szeretném, ha a gyermekeimből valami celebritást kreálna a média. De hát szinte naponta oszt meg róluk történeteket, jött a válasz, és ebből leszűrhettem a lényegét. Nem értik.

A rizsföldek fölött gyűrött felhők vonulnak, szándalom monoton visszhangot vet, ahogy végigfutok a nádas közt kanyargó mólókon. Pár kattintás, és kivéreztetem a démonokat, ezúttal átérek a következő pályára, ahol már elcsitult a szél, és napfény kavargatja fel az eső előtti pillanatot. Megszólal a tradicionális japán zenének szánt aléfestés, amit valószínűleg szintetizátorral rögzítettek. Ennél csak a molnárral harmadjára lefolytatott beszélgetés illúziórombolóbb. Már tudom a helyes választ.

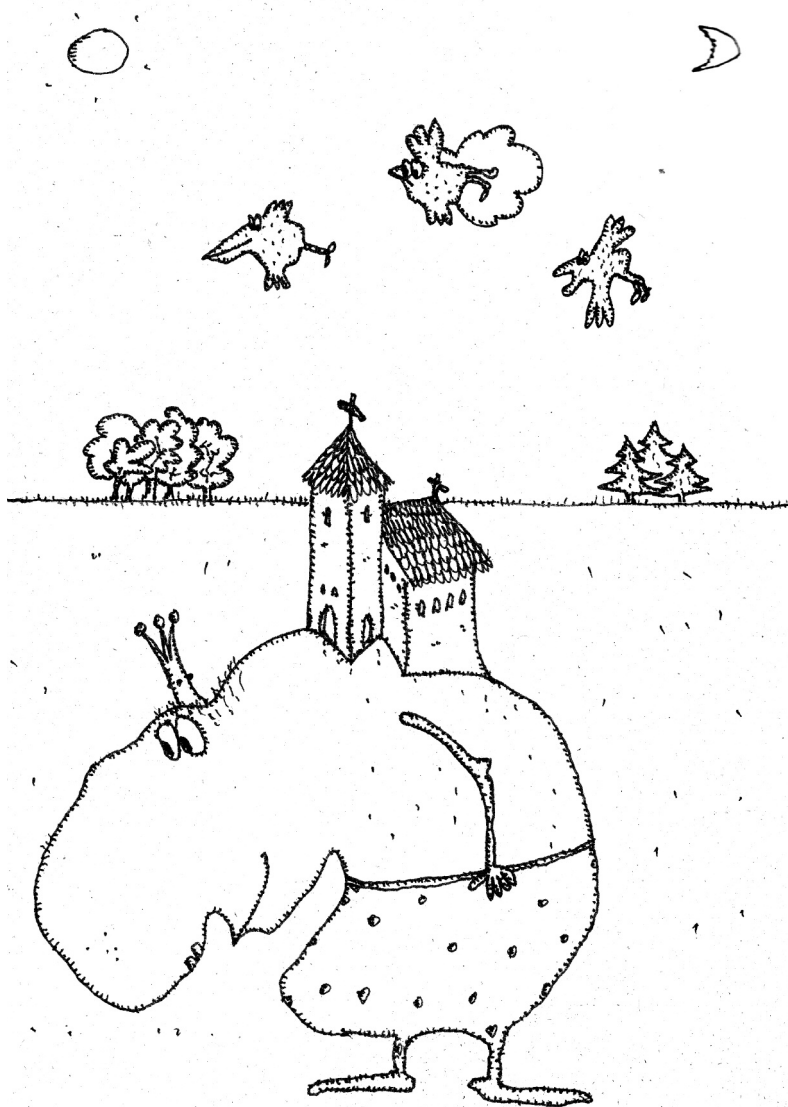
A napjaiban megpróbálom mérsékelni a szkriptek (részfeladatok automatizálására írt programok) számát. Például ha elutasítanak, mintha kötelező lenne csalódottnak lenni. Arra senki nem gondol, hogy az eddig üres négyzetbe végre beírhatjuk az ismeretlen változót, így megismerve önmagunkat. Az is elkésztető, hogy a szemlélődést rohamos gyorsasággal tudja felváltani az állandó ítélezés. Azt hiszem, páran úgy éljük le egész életünket, mint folyamatosan perbe lennénk fogva, vagy mi szeretnénk egyre többet és többet kialakítani.

Feltettem magamnak a kérdést, hogy miért választottam a látzólagos egyedüllétet. Talán azért, mert még mindig nem volt második eljövétel. Addig nem lehet társam, amíg fel nem hagyunk a színleléssel, és az ebbe való beleszeretéssel. Íme az ötödik lovas. Ha komolyan venném magamat, elveszteném a kapcsolatot önmagammal is. Amíg képes vagyok megújulni, addig a lebukásra is kínálkozik némi esély. Eszemben sincs mártírt kreálnom magamból, de valakinek mindig át kell lépnie a határokat. Még ha követők és megértés nélkül is kell elhunynia.

A kertben gyomlálva eldöntöttem, hogy indítok egy végstádiumba ért sorsokkal foglalkozó blogot, olyan személyekről, akikben erős akarat munkált. Már épp elég alapanyag gyűlt össze. Az első kiszemeltem egy svéd kaula, Edmund Edmundson, aki egyetlen megtiszteltetésre vágyott: hogy egyszer egy mentális betegséget nevezzenek el róla. Tulajdonképpen egy meglehetősen bohókás öregember volt, afféle felpuhított Hérosztratoszként

élte napjait. Ma Edmundson-kórnak nevezik azt az állapotot, amikor valaki mindössze annyit szeretne elérni, hogy egyszer egy betegséget nevezzenek el róla. Valami boldoggal akartam kezdeni.

86 Egyik este furcsa élményben leszek részem. Álomban tömény sötétséget látok, nem tudok mozdulni, tudatom az van, viszont arra képtelen vagyok felelni, hogy ki is vagyok én. Utána felébredek, a mélykék hajnalban botorkálok, a kertben hullámszik a nárciszok. Miért lett volna fontos válaszolni? Azt hiszem, megtértem.

Tágas szoba. Fehér falak, modern, nagyméretű képek. Ízlésesen összeválogatott IKEA-bútorok. A tér közepén színes, süppedős szőnyeg. Balra széles íróasztal, rajta egy-két designtárgy és egy iMAC. Jobbra bejárati ajtó a szobával egybenyitott előtérben. Középen két-szárnyú erkélyajtó. Az üvegen át zöldellő fákra látni. Madárcsicsergés. Az ablak egyik oldalán hűtő, a másikon ruhásszekrény. Bálint a számítógépénél ül, dolgozik. Gépel néhány sort, kattint, majd pár másodpercig a monitort figyeli, aztán újra gépel. Nappal. Friss, tavaszi fények, nyugalom.

Rhédey Gábor 87

PRÓBA

BÁLINT Hamarosan kész. Vééégre. (Nyújtózkodik, ásít, majd megigazítja a szemüvegét, és újra gépelni kezd)

Kulcsörgés, Anna tűnik fel a jobb oldali ajtóban. Mikor belép, észreveszi Bálintot. Egy pillanatra megáll, elbizonytalanodik. A férfi elmélyülten dolgozik, nem veszi észre a nőt. Anna elszánja magát, jól hallhatóan becsukja az ajtót. Bálint felnéz.

BÁLINT Hát te?

ANNA Bocs, csak gondoltam...

BÁLINT *(felemelkedik a székéből)* Mit akarsz?

ANNA Én csak... pár cuccomért jöttem...

BÁLINT Ja, ok. *(Folytatja a munkát)*

ANNA *(egy pillanatig zavartan áll, aztán összeszedi magát. Kabátját és táskáját felakasztja az előtérben a fogasra, majd bizonytalan léptekkel beljebb jön)* Dolgozol?

BÁLINT Igen.

ANNA Bocs, nem akarlak zavarni.

BÁLINT Nem zavarasz.

ANNA *(odamegy a szekrényhez, kinyitja, kivesz belőle pár ruhát. Közben néha ránéz Bálintra)* Sürgős leadás?

BÁLINT Aha.

ANNA *(erőltetett vidámsággal)* Az jó, akkor van meló.

BÁLINT Van.

ANNA *(visszafordul a szekrényhez, kivesz még pár ruhát, összehajtogatja őket. Aztán mintha meggondolná magát)* Bálint! *(Kicsit közelebb megy)* Figyelj...

BÁLINT *(fel se néz)* Egeeen?

ANNA Igazából azért jöttem, mert... Mert el akarok mondani valamit. Arról van szó, hogy... arról van szó...

BÁLINT Mondjad.

ANNA (*zavartan*) Hogy... (*Meggondolja magát*) Nem tudod, hol vannak a sminkcuccaim?

88

BÁLINT De. A fürdőben.

ANNA Ja, tényleg. Kösz. (*A szemét törölgetve kimegy a térből. Eltelik egy-két perc, amíg visszajön*) Bálint, figyelj.

BÁLINT Igen?

ANNA Az az igazság, hogy nem vagyok túl jól... (*Remeg a hangja*) Alig bírok aludni... Én... folyton rád gondolok.

BÁLINT Mi van? (*Felnéz a gép mögül*)

ANNA (*szipogva*) Az, hogy hiányzol... hogy nem bírom tovább.

BÁLINT (*feláll, megkerüli az asztalt*) Mit nem bírsz tovább?

ANNA (*zokogni kezd*) Ezt az egészet... Én... Mi értelme így az életünknek?

BÁLINT (*vigasztalóan megérinti a nőt*) Naaaaa, Anna...

ANNA (*átöleli a férfit*) Bálint, én veled akarok lenni...

Hamis. Ordít róla. Leveszem a szemüvegem, felnézek a stúdió lámpáiba, hátha kiegésznék a szövegkönyvet az agyamból. Rossz a szám íze. Mennyi lehet az idő? Már most fáradt vagyok, pedig még csak az első jelenetnél tartok. Végig akartam menni az egészen, erre egyből ez...

Hahó! A félig nyitott ajtóban Rudi, a jellemszínész áll. Egy kávé? Folyton ez a vigyor. Persze, miért ne...? Jó kicsit kimozdulni. A büfébe menet megkérdezi, hogy megy a direktorkodás. Ott még nem tartok. Csak ismerkedem a térrel. És, hogy haladsz? Egész jól. Lelkesen bólogat.

Kérünk két presszót, Rudi egy Unicumot is. Ez a reggeli. Egymás után húzza le őket. Estig megiszik még két ilyen kört. Nem értem, hogy fér ennyi keserűség egy ilyen vidám emberbe. Beszélgetés közben megemlíti Bíró nevét. Gyanút fogok. Bent volt Juditnál? Igen. Miért? Neki is kell a stúdió. Mire? Azt ő tudja. Bíró neve évek óta egyenlő a telházal. És? Mit mondott neki Judit? Hogy már odaadta. Neked.

Kicsit megkönnyebbülök. Aztán bepánikolok. Rudi elemében van, kér még egy sört is. Megkérdezi, milyen lesz a darab. Zavarban vagyok, nem tett jót ez a sztori. Jó. Rudi bólogat. Ha nem, majd a színészek feljavítják, kacsint a hibás szemével. Aztán iszik a Dreherből. Nem tudom, látszik-e valami az arcomon. Csak őszinte legyen, mondja, az a legfontosabb. A színház nem bírja a hazugságokat.

Kösz, mondom, és visszaindulok a stúdióba. Rudi ott marad a pultnál. Végig érzem a tekintetét a hátamban.

Tágas szoba. Szürke falak, helyenként eltávolított képek fehér téglalapjai. Vegyes minőségű bútorok. A tér közepén egyszínű szőnyeg olcsó filcanyagból. Balra íróasztal, rendezetlen halomban néhány jegyzet és könyv, egy szennyes bögre és egy laptop. Jobbra bejárati ajtó a szobával egybenyitott előtérben. Középen kétszárnyú ablak. Az üvegen át hajladozó fákra látni. Szélzúgás. Az ablak egyik oldalán hűtő, a másikon ruhásszekrény. Bálint a számítógép mögött ül, dolgozik. Gépel néhány sort, kattint, majd pár másodpercig a monitort figyeli, aztán újra gépel. Szürkület, utcai lámpák beszüródő fénye, esőszag.

89

Új Forrás 2018/6 – Rhédey Gábor: Próba

Bálint rácsap az asztalra, és csúnyán elkáromkodja magát. A kezébe temeti az arcát, néhány percig mozdulatlanul ül, majd vadul nyomogatni kezdi a delete billentyűt. Közben valaki kulccsal csörög, kinyílik az ajtó, és Anna tűnik fel. Belép, észreveszi Bálintot. Egy pillanatra megáll, majd becsapja az ajtót. A férfi felnéz.

BÁLINT Hát te?

ANNA Bocs.

BÁLINT Mi van?

ANNA Semmi. A cuccaimért jöttem.

BÁLINT Aha.

Anna odamegy a szekrényhez, ruhákat vesz elő, és fogasostól egy-egy másra dobálja őket. Sokáig nem szólnak egymáshoz

ANNA (félvállról) Dolgozol?

BÁLINT Igen. (Fáradtan hátradől a gép előtt) Szívat az ügyfél.

ANNA (folytatja a pakolást) Melyik?

BÁLINT Mindegy...

ANNA (megrántja a vállát) Oké.

Bálint feláll, és megkerüli az asztalt

ANNA Nyugi, pár perc, és elhúzok.

Szünet, Bálint Annát nézi

BÁLINT Egyébként...

ANNA ...hogyan?

Összenevetnek

ANNA Kösz, jól. Előléptettek. Jövő héttől az egész osztály az enyém.

BÁLINT Wow, gratulálok!

90 ANNA Kösz. És te?

BÁLINT Megvagyok. Csak tudod... a piac...

ANNA Ja, igen... *(Visszafordul a szekrényhez, pakol)*

BÁLINT Most mi van?

ANNA Semmi.

BÁLINT Anna...

ANNA Semmi. Csak sajnálom, hogy nem mennek jól a dolgok.

BÁLINT Azt nem mondtam.

ANNA *(szembefordul Bálinttal)* Beszéltem Tamással. Tudom, hogy álltok. Miért nem teszel bele egy kicsivel többet?

BÁLINT Ennél többet?

ANNA Igen. Hagyd ezeket a startupokat, csinálj egy-két komoly kampányt. Attól megismerik a neved. Ne szívj annyit, néha kapcsold ki az X-boxod, és szedd rendbe az életed!

BÁLINT Az életem? Mi bajod az életemmel?

ANNA Semmi. *(Felmarkol egy csomó ruhát, odaviszi az asztalhoz, ledobja)*

BÁLINT *(utánamegy)* Szedjem össze magam? Hogyan? Az ügyfelek itt ugrálnak a nyakamon, a legjobb emberem meg cserben hagyott...

ANNA Ne kezd...

BÁLINT Miért, nem így volt? Mióta elmentél, padlón vagyunk.

ANNA Nekem ehhez semmi közöm. *(Kikerüli a férfit, és visszamegy a szekrényhez)*

BÁLINT *(követi)* Már hogy ne lenne. Anna! *(Elkapja a nő karját, és maga felé fordítja. Kétségbeesetten)* Gyere vissza hozzám!

ANNA A céghez? Vagy hozzád?

BÁLINT Hozzám.

ANNA *(hűvösen)* Jövő hét pénteken eljövök a többi cuccért. Ha végeztem, bedobom a kulcsot a postaládába.

Ajtócsapódás, léptek zaja. Tibi bukkan elő a takarásból. Messziről köszön, a baritonja betölti az egész teret. Szevasz, tesókám! Lenézek a szövegkönyvre, az eredeti sorok már alig látszanak a sok javítástól.

Tibin Ralph Lauren póló, laza nadrág és egy színes vászoncipő van, amihez nem húzott zoknit. Szokatlanul meleg ez az ősz. Kezet rázunk. Csak most tűnik fel, hogy izzadok. Hiába vagyunk barátok, nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy úgy viselkedik velem, mint egy használatú-kereskedő az ügyfelével.

Ettél már? Még nem. Eszembe jut, hogy a reggelit is kihagytam. Kiugrunk? Aha, csak veszem a cuccomat. Elindulunk. Közvetlenül a színház mellett van a Pántlika. Mindenki oda jár. Tipikus kockásabroszos hely, súlyos bútorokkal és ingyen szódával a gyöngyöző szifonokban. Kicsit későn érkezünk, már nincs ott senki a társulatból. Az ablak mellé ülünk, a szokásos asztalhoz.

Nehezen szakadok ki a darabból, folyton Anna és Bálint magyaráznak a fejemben. Tibiből szerencsére ömlik a szó. Erős, fehér fogaival tép a kenyérből, közben átrágja magát a tegnap estén. Én a szemüvegemet tisztogatom. A sztori nem nagyon különbözik azoktól, amiket Tibi általában mesélni szokott. Előző este benézett a szokásos helyekre: az előadás után felment a Zsöllyébe, aztán ivott pár koktélt a Második Felvonásban, végül a Backstage-ben kötött ki. Hajnalban összeakadt egy társasággal, akik felismerték. A srácok erősködtek, hogy toljanak fel egy csíkot. Bankárok vagy ügyvédek lehettek. Hátramentek a vécébe, aztán visszafelé leakadt néhány csajjal a folyosón. Táncoltak, és az egyiket ott helyben elintézte, a másik viszont felráncigálta a lakására, és reggelig nem hagyta békén. Azt akarta, hogy vigye el a következő premierjére. Képzelheted, mondja. Képzelem.

Közben megjön a levesünk, kövér babszemzátonyok és galuskaszigetek közt horgonyzó csülöknaszádokkal. Mohón kanalaz. Nézem ezt az egészséges embert, és szégyellni kezdem a sötét stúdióban töltött órákat. Megkérdezi, hogy állok a darabbal. Jól, mondom, és köhögök. Talán azt várom, hogy tudni akarja, benne lesz-e, de csak bólint. Tegnap láttam Zsófit egy pasival, jegyzi meg. Rendesen össze voltak gyogyulva, ha érted, mire gondolok. Hirtelen hányingerem lesz. Mi van, nem tudtad? Nem... nem igazán. Félretolja a tányérját. Most egészen emberi. Figyelj. Fél éve szakítottatok, Zsófi jó csaj, a kritikusok is dicsérik. Mit gondoltál, mennyi idő neki összeszedni valakit?

Igaza van. De attól még fáj. Megkapjuk a másodikat. Tibi lapátol, én csak turkálók az ételben. Egy percre szeretnék többet megtudni az ürgéről, de aztán meggondolom magam. Most vissza kell mennem. Tibi azzal a tekintettel néz rám, amivel Trigorinként Nyinára. Azért este igyunk meg valamit, oké? Persze. Kezet fogunk. Remélem, kibírom a színházig, mielőtt kidobom a taccsot.

Közepes méretű szoba. Szürke falak, helyenként eltávolított képek fehér téglalapjai. Vegyes minőségű bútorok. Balra íróasztal, rajta rendetlenül felhalmozott jegyzetek és könyvek, szennyes tányérok és bögrék, bekapcsolt laptop. Jobbra

bejárati ajtó a szobával egybenyitott előtérben. Középen kicsi ablak. A félig leszakadt redőnyön át az éjszaka bizonytalan fényei szűrődnek be. Egy vihar hangjai. Az ablak egyik oldalán hűtőmágneseikkel teleszórt frigó, a másikon félig nyitott ruhásszekrény. A padlón szennyes ruhák. Bálint a számítógép mögött ül, dolgozik. Gépel néhány sort, kattint, majd pár másodpercig a monitort figyeli, aztán újra gépel. Éjszaka, mennydörgés.

Percekig nem történik semmi. Bálint gépel, megáll, olvas. Aztán fáradtan hátradől, közben leveszi a szemüvegét és megdörzsöli az ornyergét. Sóhajt. Ismét írni próbál, majd gondol egyet, feláll. Ekkor látjuk, hogy kinyúlt pólót és melegítőnadrágot visel. Odasétál a hűtőhöz. Kivesz egy sört, felpattintja. Egy percig a hűtőmágneseket nézi. Tétován kinyújtja a kezét, mintha meg akarná érinteni az emlékeket, de aztán meggondolja magát. Kortyol a söréből. Hunyorítva néz körbe a lakásban. Megszólal a telefon.

Bálint az asztalhoz rohan, leteszi a sört, és kutatni kezd a rendetlenségben. Egy-két csörgés után megtalálja a mobilt. Ahogy a kijelzőre pillant, arca furcsa kifejezést ölt, hezitál. Aztán felveszi.

BÁLINT Anna? ... Igen, itthon... Persze.... Nem, semmi gond... Tényleg? (Szünet) Figyelj, valamikor...? (Szünet, sóhajt) Értem. Nem, semmi... Megvagyok. (Rövid szünet, aztán meggondolja magát) Anna...

Csalódottan teszi le a telefont. Felveszi a sörét, iszik belőle, majd megkerüli az asztalt, leül. Megigazítja a szemüvegét, tétova mozdulatokkal írni kezd. Aztán megáll. Végül lehajtja a laptop tetejét. A szoba átellenes sarkában lévő ajtót bámulja. Néha kortyol a söréből. Vár.

Még van néhány perc, míg visszatér Giziné. Már hallatszanak a háló neszei, de még vissza lehet süllyedni a hálózsákba, mint egy meleg és nedves nővényházba be lehet vackolódni az éjszakai kipárolgásoktól nyirkos párnára, a lucskos pizsamafelsőbe.

A felső ágy vassodronyai, ráfeszülve és belevágva a sárgás matrac elszíneződött, puffos anyagába, rácsot képeznek fölötte, de elég, hogy súrolja a te-

kintet őket, könnyedén át lehet törni rajtuk, és már sodródik is vissza az álomba, a képzelgésbe, oda, ahol a valóság lukacsos felületén még könnyen szárba szökik a képzelet.

Meleg, puha lyuk tátong előtte.

Megérkezik a vágtázó tigris hasába.

Ahogy annyiszor az elmúlt években. Majdnem minden egyes nap, lefekvés után és felkelés előtt. Amikor az a néhány perc világgá tágul. Az egyetlen védett, befogadó területté, ahol szertefoszlanak a közeledés dadogó akadályai, tovatűnik az ügyetlensége és bátortalansága, szavak nélkül is előrefele gördülnek az események, és megtörténik az elképzelhetetlen: összeforr, hol Etelkával, hol Katival, Zsuzsával.

Most Flórával.

Tudja, hogy észre kellene vegye őt, fel kellene tűnjön valahol máshol is, itt a bentlakásban, de néhány pillanatig – rándul össze a gyomra – sehol nem látja, sehol nem találja. Csak üresben futnak körbe a folyósók, semmibe tágnak a szobák, sehova se visznek a lépcsők. Aztán feltűnik az alakja, távol tőle az emeleten, a magas, nyitott ajtajú szekrényébe behajolva. Valamit rendezhet odabent; illatos, puha rendben sorjáznak egymáson a ruhák a polcon. Hosszú, V-nyakú, fekete pulóver és kék farmernadrág van rajta, elrejtve testének vonalait. Talán a zöld és piros színű kockásing gallérja is kikandikál a pulóver nyakánál. Holland segélycsomagban érkeznek az ingek az iskolába, majdnem mindenki ilyen visel, egy fekete-fehér mintázatúval váltakozva.

A hátsó lépcsőn lopakodik fel hozzá. De nem érkezik fel. Ott marad a lépcső tetején, bátortalanul kileskelődve a folyósóra, ezért elkapja pillantását, ahogy kiemelkedve a szekrényből elnéz az irányába. Először nem veszi észre őt, csak néz előre a mindent átható tekintetével, egy ismeretlen pontra valahol a feje fölé. Furcsán merev, ünnepélyes az arckifejezése, belül hizlalt idegenség ül ki rá, ami mindig megjelenik az arcán, ha valakire megpróbál rámosolyogni. Aztán rápillant. De mintha nem ismerné meg. Távolság, elérhetetlenség csillan meg a szemében, ami egészen a gyomráig hatol. Megpróbál hátrébb lépni, eltűnni a lépcsőkről, de nincs ereje, azt érzi, megint

Tamás Dénes 93

(LEJTŐ)

leleplezték, rajtakapták valami szégyenletes dolgon. Mint amikor Katira vár az iskola épülete mögött, hogy megcsókolhassa. Ellopja a kabátját, és azzal zsarolja, nem adja vissza, ha nem kap egy csókot tőle. Nagyszünetben, az iskola épülete mögött – beszélnek meg a találkát. De nem bírja magában tartani a titkát, tele szájjal elfecsegi a fiúknak, mi vár rá. Végre 94 ő is büszkélkedhet valamivel; mindegyik osztálytársa bele van zúgva Katiba. Most pedig ott áll az épület keskeny háttérében, a térdig érő magas fűben, a sűrű lombosított fák alatt. Furcsa, hideglelős, világvégi lombsusogásban. Várja Kati érkezését. De nem ő érkezik meg. Hirtelen a fél iskola tódul be a szűk térbe. Fiúk, lányok vegyesen, közöttük Kati. A fiútársai biztatták fel őket. „Csókos szájú, csókos szájú”, ordítják hangosan, miközben csúfondárosan hahotáznak, röhögnek, ő pedig azt érzi, mentén elszüllyed a földre, megsemmisül. És tovább bolyong, tévelyeg, vágyakozik, miközben tudja, sohasem fogja tudni megcsókolni, megérinteni. Sohasem lesz Flóra az övé.

Nem úgy, mint itt.

Itt van a legközelebb hozzá.

Elérhető, megérinthető.

Mintha egy hatalmas fa odvába szállnának alá. Valahová le, egy tisztászerű helyre. Ott hevernek, szinte magzatpózba összekuporodva, egymás testén átfolyva, egymás testében feloldódva. Meleg, áradó, sejteket zsirogató közelségben, szétválaszthatatlanságban. Ott, ahol még az elképzelhetetlen is megtörténhet. Ahol mindent lehet.

Csak éppen a mindennek még nincs kifejeződése.

Vágtázik a tigris velük. Mintha sűrű mézben mozognának, egy lelassított filmben. Szétfeszülni, szétrobbanni akaró nem-történetben. A test azonban még nincs idebent, nincs illata, szaga, nem levedzik, nem nyirkosul, gyöngyözik az izzadságtól, ahogy tapintása sincs, ruganyossága, gömbölydedsége, a tenyérhez illeszkedő formája. Nincs ereje, lökete, vergődése, megfeszülése és elernyedése. Egy másik test talál itt magára, talál itt egy- másra.

Testetlen közelség.

Nemi szervek nélküli, paradicsomi meztelenség.

Hímnős erotika.

Pihelkönnyű, növényi boldogság.

Tovább vágtázik a tigris. Hatalmasakat szökkenve halad egy határtalan térben. Ugrásai puha ringatózássá csillapodnak odabent. Akármennyig elviszi őket. Egy befele osztódó, kimeríthetetlen táulásban, amivel nem lehet betelni. De egyszerűen csak vassodronyok állják az útját. Rácsoknak ütközik neki. Húsába vágnak, szabadulni kellene. Még nem is hallja az éles, dallamos kiáltást, már felébred.

„Ébresztő”.

Hat óra öt perc. Nincs mit tenni, ki kell mászni a hálószákból. Meg kell szabadulni valahogy a kockás pizsamafelsőtől és nadrágtól, majd fel kell cibálni a ruhákat – a fekete bársonynadrágot és a combközép aljáig érő szürke kötött pulóvert – a még engedetlen testre, bele kell bújni a he- 95
avys-cipőbe, meg kell mosakodni, le kell menni reggelizni, majd Alfrédrel át kell botladozni az iskolába, és be kell ülni a padba, Flóra mögé.

Öt évig ül a háta mögötti padban.

Többet látja a kivillanó tarkóját, mint bolyongó tekintetét, a tekintete mélyén megülő riadtságot, idegenséget, a megfeszülő, ezért öregesnek tűnő bőrt a kézfejen, a csak egy bizonyos szögből észlelhető, jelentéktelen izomsorvadást a bal combjának külső oldalán, a vékony, a fényben szinte áttetszővé váló baloldali fülcimpáját, amit csak akkor lehet látni, amikor ír, mert ilyenkor a kezével akkurátusan mindig a füle mögé igazítja a hajtincseit. Nincs elérhetetlenebb testrész a kivillanó tarkónál. Nincs ígéretesebb se nála. Órákig lehet bűntelenül bámulni, amíg valahogy eltelik az unalmas román és matek óra. Szinte mindent mögéje lehet képzelni: a megadást, a vágyakozást, a sóvárgást, de a közönyt, az elutasítást, az árulást is. Le lehet vele élni egy életet: el lehet köteleződni mellette, örök hűséget esküdni neki, ahogy hevesen szakítani is lehet vele. De leginkább megígézetten kell bámulni, nézni hajlatait, formáját, törekenységét, kecsességét, meg a csigolya apró dudorát a hamvas bőrön, a dudor melletti apró hibát, a szinte áttetsző, mámorító napfoltot, aminek mintha sikerült volna magába gyűjtenie és visszavernie az arcára ritkán kiülő sóvár felfénylést.

Távol van, nagyon távol. Vágtázik a tigris velük, míg az álom kimisímt minden ugrást, éjsötét birodalmába beszippan és felold minden hiányt és vágyakozást.

Most mégis közel kerül hozzá. Itt az osztályterem előtti folyósón. A délutáni szilenciumról jönnek ki beszélgetni; túl hangos volt Petra és Anikó odabent. Aztán elfogynak a szavak. A téli alkonyat különben is túlságosan gyorsan, észrevétlenül lopózik be a kinti szögletes udvarra, onnan pedig a folyósora, a vastag, régies falak közé. Míg beszélgetnek, észre sem veszik, hogy sötétedik, de most, hogy sötét lett, túlságosan nyilvánvalóvá válik ez, ezért hallgat el, nem mer megszólalni, mert akkor ki kellene mondania, hogy vége, tárgyaltan a további álldogálás, túl sötét lett, be kell menni az osztályterembe. Az udvarra néző egyik ablak előtt állnak, a közelségüket az ablak mérete jelöli ki, valahogy bele kell férni a keretbe. Már eddig is túl közel álltak egymáshoz, de míg beszélgettek, ez nem tűnt fel nekik. De most a sötétségben, az egyre mélyülő csendben ez a közelség élni kezd, először mocorogni,

majd egyre nyilvánvalóbban követelőzni. Melegség önti el. Furcsa ez, így télvíz idején, a hideg folyóson. Mintha a többszáz éves, vaskos falak hirtelen bocsátották volna ki magukból, és adták volna át a mélyükben, a kövek, a téglák illesztékeiben tartalékolt hőt. Nem mer Flórára nézni, csak ott
96 érzi maga mellett a jelenlétét, hallja halk szuszogását, ahogy levegőt vesz, és finoman reszketve kifújja azt. Ő is hallgat. Egyszerre félelmetes és elfogadó ez a hallgatás, mintha üzeni akarna vele, hogy rendben van ez így, nyugodjon meg, bele van egyezve. De hogy mibe, azt nem lehet tudni, még mindig túl nagy a köztük lévő távolság, nem lehet csak úgy áthidalni. Remegni kezdenek a lábai. Most érzi át először igazán, hogy az egész test mennyivel több, erősebb egy tarkónál. Még akkor is, ha sötétségbe van burkolózva. Mély áramlás dolgozik ebben a testben, önmagát kibontakoztató működés, megszületés, kibomlás, lehelet, lélegzet, fuvallat, élet. Szinte ki lehet tapogatni vele azt, ami körülveszi őket, ami nagyobb náluk, ami befogadja őket. El lehet jutni addig, ahol egymásra döccennek a kövek, és falak emelkednek belőlük, ahol a hegyek elárulják üres nagyságuk titkait, ahol robbannak a rügyek, a fák törzsei pedig belefeszülnek hajlékonyságukba, ruganyosságukba. Mert közben kapaszkodni kell, szinte egymásra borulni, mert vibrál a levegő, fúj, süvít a szél, majdnem ledönti a lábukról őket, mintha csak a világ próbálna levegőt venni, lélegezni.

Lassan emelkedik fel a keze. Nem is ő parancsol neki, egy tőle független akarat mozgatja, mintha a keze egyedül döntötte volna el: nem hallgat rá, mindent magára vállal, és beteljesíti az elmúlt percek forrongásait. Flóra arca felé indul el a kéz, de nem éri el. Vagy igen? Nem tudja, egy pillanatig mintha nedves hínárok közé keveredtek volna be az ujjai. De nem biztos benne, az agyáig már nem jut el az inger, csak azt érzi, hirtelen elpirul, előnti a szégyen, ami egészen a görcsbe ránduló lábujjáig hatol, de ez már túl sok neki, nem bírja elviselni, visszakapja a kezét, hirtelen visszarohan az osztályterembe, és beül a padjába. Néhány másodpercre rá Flóra is megérkezik. Nem néz rá, csak leül eléje. Megint látja a tarkóját. Megint látja a dudort, a napfoltot. Most még jobban fáj benne ez a látvány, mint eddig. Égeti az elérhetetlenség, űzi a gyötrelem, hogy nem tudja, létezik-e valahol a földkerekségen olyan hely, térség, fordulat, ahol hozzáférhet, ahol megérinthei.

Sokáig ül még mögötte. Közben pedig, hol fájdalmasan, hol örömtelenen, csak történnék a dolgok. Inkább fájdalmasan. Mert közben fiúk kezdenek körözni Flóra körül. Először a hórihorgas, nagypofájú Szálka, aki este a hálóban meséli, milyen fenséges érzés Flóra hamvas almamelleit kitapogatni a blúza alatt. A szavak, mint bűdös varangyok, buknak ki a száján. Utána Hajaska következik. Nem elég, hogy lefitymálta a versét, most még Flóra is meglett neki. Vagy nem? Mert közben közöttük is alakul lassan-lassan valami. A folyosói beszélgetésekből séták lesznek, a sétákból közös koncertek,

étkezések, könyvvásárlások, tanulások, természetjárások. Már mindenki azt hiszi, hogy összetartoznak, együtt járnak. Ami talán már rég így van, ők sem tudják, nincs elég tudásuk hozzá, hogy észrevegyék: már rég kialakult minden, s csak az a mindent eldöntő, beteljesítő érintés hiányzik.

Míg egyszer csak megtörténik.

Mintha a tenger húzódná vissza, hogy helyt adjon találkozásuknak.

Megint a Budvára kirándulnak. Ahogy többször is az elmúlt év során. Közel van a városhoz, csak a vasúti síneken kell átbukdácsolni, majd feltalpalva a meredek oldalon, átlopózni a hatalmas gyümölcsös almafái között, és neki is lehet indulni az alacsony dombgerincnek, át a sűrű erdőn, egészen a dombvonulat végéig, ahol mélybe bukó, apró barlangokkal tarkított sziklás oldal található. Talán egy valamikori természetes vároldal.

Az oda-visszaút felszívódott valahová. Az erdő is majdnem teljesen eltűnt. Mintha látszana egy göcsörtös fa mohás törzse, de aztán beleolvad az is más fák közé, más erdőkbe, más hegyoldalakba. A dombvonulat végi füves tisztás még feltűnik egy pillanatra, imbulogva világít, meleg fény rajzolja ki a kontúrait. Aztán az is kialszik magától, mint gyufaláng az alkonyi gyengéd szellengedezésben.

Csak a visszaút vége világít erősen. Nem is világít, hanem élesen, szemet kioltóan sűt, hogy szinte ki kell emelni, tépni néhány képet, érzést, vakító ragyogásából.

Visszafele egy könnyű permet kapja el őket. Egy pillanatra kitakaródik az ég, acélszürke, a tekintet magához szívó, hatalmas tölcse, ami most mégis lassan alászállingózó esőcseppeket bocsát ki magából: az egész horizontot ellepő, apró, kipörgő, csillogó bogarakat. Ahová leszállnak a bogarak, viaszos fény borít be mindent, barnás, ragyás tündöklés költözik az almafák törzsére, a fűszálak lemezei, a mezei virágok, növények szárai, mint apró, éles kardok meredeznek ki a földből – sikamlós lesz lefele a lejtő.

Itt próbálnak meg lefele ereszkedni. Hiába alkonyodik és permetezik az eső, a domboldal fényben fürdik, az acélszürke lengedező vaslapok nem takarják el egészen az eget, a fények így oldalról utat találnak hozzájuk.

Egymás mellett tapogatóznak a lábaikkal lefele. Picit átfázva, átnedvesedve, a lengedező szélben, a megszokott, meghitt, de mégis a hosszas sóvárgás által feldúlt közelségben, ami megint kimozdíthatatlannak érződik. Pedig együvé tartoznak, a mozgásuk is egymásra hangolt, valahonnan felülről látszanak, mintha a könyörület nézné őket: két összement, pici, lábaikkal és kezeikkel kaszáló, egymástól elválasztott testet, akik hiába bukdácsolnak lefele a lejtőn, sehogy sem tudnak egymásra találni. Mintha nem csak a

sikamlós tér, hanem maguk a leírt szavak is elválasztanak őket egymástól, s ezért nem csak a téren, hanem a teret eltömítő, a találkozást elfedő szavakon kellene átímadkozni, átsegíteni őket.

Mert már megtörtént. Lehet tudni. Csak kimondani nehéz.
98 Rábízni a szavakra azt a könnyedséget, ígézetet, szédületet, amit ez az érintés hordoz magában. Mert itt van. Itt simul, feszül, keres, remeg, tapad, szorít, könyörög. S lehet egyéb nincs is. Sem a kirándulás a Budváron, sem ezek a lassan alápörgő bogarak, sem a verdeső fémlapok alá betűző erős fény, ahogy ez a sikamlós oldalú almáskert sem. Mégis kellene ide, kell ide minden, mert csak egy ilyen helyben, egy ilyen szépségben tud ez az érintés megtörténni, hangsúlyt kapni, kifejeződni.

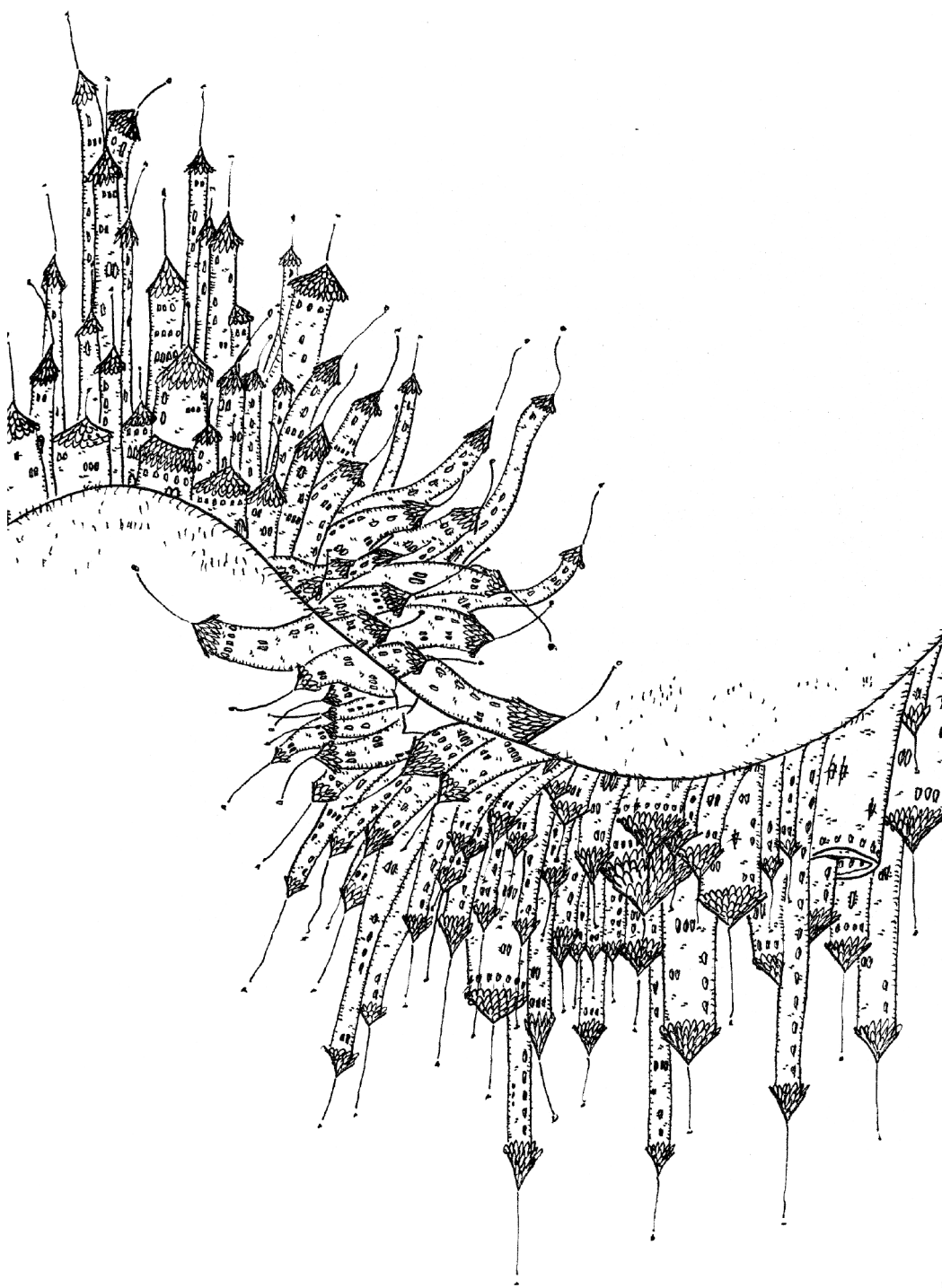
Megcsúszik Flóra lába. Többször is. Szinte fenékre esik. De nem hagyja magát. Kinyújtja a karját, megfogja először az ujjak hegyét, majd belecsúsztatja a tenyérbe a kezét.

Innen így kell tovább ereszkedni. Kéz a kézben. De ez már nem az a domboldal, nem az a napsütés, nem az az élet, mint eddig. A szellő sem rezdül tovább. Vagy ha tovább is fúj, már nem éri el az arcot. Nem lehet érteni, de több lesz minden és könnyebb. Mintha olyan vízen sétálnának, amelynek mélyében vízi növények indáznak, fodrozódnak. De nem is a vízen járnak, hanem ezeken a növényeken lépkednek, miközben tenyerének tölcsérébe egy pihegő madárfióka bújik, amit óvnia kell, védelmeznie. Az esővíz permete rejti el az izzadságcseppeket. S közben egymáshoz kell igazítani a lépteiket, az egész testmozgást, túl kell lépni, túl kell áradni a szorongásba belegörcsölt test határain. Valami más kezdődik onnan, valami megfoghatatlan és szabad – az kezdi bontogatni mellette a dimenzióit. Hatalmas táguulás, ami szinte az egész domboldalt befogja, átkarolja, míg szemből a város közeledik szélsébesen. Élesen kiválnak a tömbházak, a sportcsarnok, az utak, a járdák, a park hatalmas lengedező fáival. Feltűnik a folyó kanyargó íve is, fölötte a fahíddal.

Úgy tűnik, hiába visz lefele a lejtő, föléje gyalognak.

S közben történik még valami furcsa. Az érintés ugyanis nem áll meg önmagában, hanem, mint prérítűz, harapósan végigszalad az időn, feléleszti, lángra lobbantja az elmúltat. Etelka szépséges, tojásdad arca tűnik fel egy pillanatra, ahogy ott ül távolabb tőle, a furulyázók sorában, ezért – miközben a furulyát is fújni kell – csak fél szemmel lehet sóvárogva rápillantani. De látja Katit, Zsuzsát is. Már nem fáj a tőlük elválasztó távolság. Közelebb kerül hozzájuk, mintha megérintette, megsimogatta volna őket.

Tovább vágta a tigris velük.

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM és az EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő, próza rovat: szenazol@gmail.com)
SZÚCS BALÁZS PÉTER (Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címen. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332
Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a BD Sollers Kft. nyomdájában Tatán.